

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. Szeptember 1.

35. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Zsinatunk második ülészakáról.

III.

A vitás kérdések közül, melyek e második ülés-zakot foglalkoztatták, egyik leghosszabbra nyúlt, s a gyakorlati életet is legközelebb érdeklő, a pap-választás módjának megállapítását illető vala, melynek lefolyása annál is inkább hívja figyelmünket, mivel a zsinat végmegállapodása, az érvényben levő módzatokkal szemben, lényeges módosításokat iktatott törvénybe.

Az első zsinat, tekintettel a papválasztásra nézve a Királyhágón túli szuperintendenciák addig dívott formátlanságaira, illetőleg, sokféle ágazó szokásaira, melyek mellett nem csak az egyes egyházkerületek, hanem egy-egy traktus is külön-külön lelkész-választási szabályok szerint jártak el, és az u. n. idegen konkurrensokkal szemben megkülönböztető, sőt éppen elzárkozó eljárást követtek egyfelől az unió követelményének megfelelőleg, másfelől az egyházközségek és pályázók osztályozása hiányában majdnem korlátlan választások vészes következésein okulva, a lelkészválasztás módját mind az öt egyházkerületre nézve egységesen és pedig azzal a megszorítással állapította meg, hogy mind az egyházközségeket osztályozta, a papok javadalmának mértéke szerint, mind pedig a pályázók között különbséget tett, papi oklevelük, előkészültségök minőségéhez, s szolgálatuk tartamához képest; sőt, e megszorítások mellett, a kijelölés útján még a választhatók számát is korlátozta, bizonyynyal azért, hogy a választó közönséget a választás alá kerülhetők túlságos számával járó izgalmak és lehető viszálykodások veszélyeitől megóvja.

Tagadhatatlan, hogy az előbbi, majdnem egészen korlátlan papválasztási állapotokhoz képest, e határozott formák nagy különbséget idéztek elő, ha mindjárt senki alapos kifogást nem tehet az ellen, hogy a különböző népességű és így java-

dalmu, valamint a mi ezekkel együtt jár a különböző súlyu és fontosságú kötelességek és föladatak mértékéhez képest, különböző osztályokba sorozandók a nagyobb és kisebb egyházközségek lelkészi állomásai és hogy ez osztályozásnak megfelelően az annyiféle tehetségű, készütségű, tapasztalatu és érdemű megválasztandók közül is, emberileg szólva, éppen a legalkalmasabbnak kell utat nyitni és engedni az egyes különböző lelkészi állomásokhoz.

Az u. n. szabad választás ily korlátozása ellen, mely a lelkészi állomások osztályozása és a pályázók kvalifikációja útján köti meg a választók kezét, nem is emelkedett hang sem a sajtó terén az utóbbi tíz év gyakorlatának idején, sem a második zsinat kebelében; de, igenis éles ellenszenv keletkezett a dunán-túli, a duna-melléki és tiszántúli egyházkerületekben a pályázók számának korlátozása, illetőleg, a kijelölés ellen, mihez képest, a nagy-bizottsági javaslat, az egyetemes konvent és a zsinati kiküldött bizottság ennek a megszorításnak ellene is nyilatkozott, s a zsinat jókora többsége, a hosszúra nyúlt vita végével, névszerinti szavazással, 53 szavazattal 35 ellenében ejtette el az első zsinat reformjának ezt a pontját az ellenzők amaz egyhangu kijelentése alapján, hogy a kijelölés ellenkezik a szabad választással, és hogy a kijelölő bizottságok a tíz éves tapasztalatokhoz képest, mint állítottak, egyéni részrehajlással vissza-éléseket követtek el, a hívek többségének kedveltjeit kizárták a jelöltek sorából, s ehhez képest, a szabad választást teljesen meghiúsították.

Mielőtt a zsinati többség ez állításaira megjegyzéseinket megtennők, az u. n. szabad választás sérelme nevében emelt vádakkal szemben, rá kell mutatnunk arra a tényre, hogy az új javaslat és a zsinat egyhangu határozata már eleve biztosította mind az egyházközségek szavazóinak a föltétlenül szabad választást, a melyek az osztályozás

fenn, s ezek érdekében mindent megteszünk, addig leány-növendékeinket egész közönnyel engedjük elvilágiasodni, vallástalanná, egyháziatlanná lenni, s nem egy esetben, a kárhozattúl minden lelket megmenteni akaró róm. kath. egyház által elhalásztatni.

És annyival fájdalmasabban érint ez a körülmény, mivel minket, erdélyi protestánsokat, s közelebbről ref. egyházkerületünket nem minden ok nélkül érhet a vád, hogy nem gondolunk eléggé a nőneveléssel.

Nem azt óhajtom én, hogy fiú-növendékeinkre kevesebb gondot fordítsunk, de azt: karoljuk fel jobban nőnevelésünk ügyét az eddigieknél.

Fontos kérdés ez, komoly megfontolást igényel. Az intéző körök figyelme ki kell hogy terjedjen szélesebb arányokban erre is. Az a nő, ki minden vallásos érzület nélkül nő fel, s lépik be a családi élet szentélyébe, elveszett úgy a családra, mint az egyházra nézve. Csak vallásos anyáknak lehetnek vallásos gyermekeik.

Önkint értetik, nem a protestáns családok alsóbb osztályainak leány-növendékeiről van itt szó, hanem a miveltség magasabb fokán álló középosztály és született arisztokrata családok leány-gyermekeiről. Míg amazok szerény körökben a legtöbb esetben hívek maradnak valásukhoz, addig ez utóbbiak telve világszerinti hajlamokkal, teljes közönnyel viseltetnek egyház és vallás iránt.

A tulsó tábor, a magát Jézus vallása egyedüli méltó örökösének geráló róm. kath. egyház nagy buzgalommal karolta fel a nőnevelés ügyét, s kész örömet nyújt alkalmat, az el nem maradható haszonért, protestáns szülők leány-növendékeinek is a tanulásra, hogy a könnyen hívő lelkeket tele tömje a képek és szentek iránti őszinte bámulattal, hogy elhitesse eretnek-voltunkat és kitörülje a protestáns érzületet szívéből; ellenben, nekünk erdélyi reformátusoknak nincs bár egyetlen egy nőnevelő intézetünk sem olyan, mely minden tekintetben a követelményeknek megfeleljen, az igényeket kielégítse, a helyi szükségleten kívül tekintettel lenne az általános református nőnevelés érdekeire, s mindenek felett, a bizalmat helyesen kiérdemelje.

Nem azt mondom én, hogy, teszem fel, a kolozsvári és maros-vásárhelyi felsőbb leány-iskoláink, stb. őszinte törekvéssel ne haladnának előre; de, azt csupán, hogy azok is tekintet nélkül a vidéki nagy közönségre, a helyi érdekek szem előtt tartásával fejlesztetnek, s ezekkel szemben is, nincs meg a szülőkből a teljes bizalom. Ellenben, a róm. kath. leány-iskolák széles alapokra vannak fektetve, befogadják örömet a vidéki úri családok leány-gyermekeit, nem költségesek, megbízhatók és a fő figyelem a vallás-erkölcsi növelésre iránytatik, mit, fájdalom, szégyenünkre, fényesen igazol az a körülmény is, hogy igen sok református család hátat fordított felsőbb leány-iskoláinknak, s róm. kath. nőnevelő intézetekben képezetik tovább leányaikat.

De, mondhatná valaki, hogy vannak állami felsőbb leány-iskolák, államilag segélyezett polgári leány-iskolák, községi felsőbb leány-iskolák, nyilvánossági joggal felruházott magán nőnevelő-intézetek: nem szükség hát igénybe venni a róm. kath. nőnevelőket, ha féltjük vallási tekintetben növendékeinket a káros befolyástól, ott, azokban is

növeltethetik leány-gyermekeiket, ha anyagi áldozatra képesek.

Elhiszem azt. Állítom is, hogy azokban, ha van pénz bőven, növeltethetjük leány-gyermekeinket. Ismereteket, bizonyos miveltséget, társalgási készséget, világszerinti szép és jó iránti hajlamot elsajátítani lehet; de nem azt, a mire nekünk oly igen nagy szükségünk van: protestáns önértetet, lelki szükségleten alapuló vallásos érzületet, egyháziasságot, buzgóságot.

Ezekre van nagy szükségünk. Addig pedig, míg kénytelenek vagyunk, hatáskörünkől leány-növendékeinket kezdetleges ismeretekkel elbocsátani éppen akkor, midőn hatalmas arányokban kezdenek fejlődni, érdeklődni minden iránt, hogy ártatlan lelkükről a még alig meggyökerezett vallásos érzület himporát letörülje valamely, vallásunk iránt közönyös nőnevelő intézet, vagy a legrosszabb esetben egészen megrontsa a szülők hitéhez ragaszkodó lelkületüket: addig ez az állapot meg nem változik, nőnevelésünk ügye jobbra nem fordul.

Azonban, a fönnebb említett felsőbb leány-iskolákban is csak azon növendékek tanulhatnak, kiknek szülőit anyagi javakkal áldotta meg az isten. Hát, azokkal a jobb sorsra érdemes köznemesi családok, papok, tanítók, hivatalnokok leányaival, kiknek ősei a hazát, egyházat évszázadokon keresztül megtartották, külső és belső ellenség ellen protestáns önértettel, vagyonukkal, életükkel, vérükkel megvédelmezték, kik nem rendelkeznek anyagi javakkal, vagy legalább nem annyival, hogy százakat költ-hessenek rájuk mi lesz? Elnézzük-e tétlen közönnyel továbbra is, hogy családra és egyházra nézve elvesz-szenek?

A köznemesi osztálynak nagy és dicső múltja van, azok fiai és leányai oroszánként küzdöttek mindig a haza és egyház érdekeiért; de, napjainkban megdöbbenőleg vész, pusztul, bukik el. Fiait nem taníttatja, s ha igen is, két három gimnáziumot bőven elegendőnek tart a boldogságra, ezekből lesznek aztán a társadalomnak, magának az egyházi életnek legveszedelmesebb emberei; leányaival pedig éppen semmit sem gondol. Erőt vett rajta a gazdasági válság, rossz esztendő, folyton szaporodó terhek, a sok adósság, remények összeomlása, semmi iránt nem érdeklődve, örli le napjait. Az ilyen családokat, legalább leányaikban, meg kellene menteni a protestáns, illetve, református egyházunk részére.

Nagy szolgálatot tenne e célra egy olcsó, bennlakással, konviktussal összekötött ref. leány-növelő intézet, s bizony, egy ilyen intézetnek felállítását papjaink, tanítóink, csekély fizetésű hivatalnokaink is megköszönnék. Hálás köszönettel lenne ezért a család, melyben a vallásos anya beolthatná a vallás szeretetét; azzal az egyháztársadalmi élet, melynek fejlesztésében az ilyen anyák valóságos apostolok lennének.

Kiké legyen a kezdeményezés joga? Mindnyájunké, az egész protestáns társadalomé, s nálunk reformátusoknál, Erdélyben, ref. egyházkerületünké.

Én az erdélyi ref. egyházkerület védnöksége alatt állítanék fel egy nőnevelő-intézetet, teszem fel, Kolozsvártt, egybekötve bennlakással és konviktusi intézménnyel; de, elkövetnék minden lehető arra nézve, hogy nagyobb városainkban a meglevő nőnevelők rendszeresen fejlesztés-

senek felsőbb leány-iskolákká, tekintettel a vidék leány-növendékeire is. Nagy súlyt fektetnék az intézetek megbízhatóságára, s oda hatnék, hogy a szülők meglegedését teljesen kiérdemeljék. Csak így lesz ismét megnyerhető az elpártolt protestáns közönség, mely az újabb időben az állami, főképp a róm. kath. leány-növendéket karolta fel.

Nem akarunk a felekezeti szűk sáncai mögé visszavonulni; de, a közvetlen felügyelet és eredmény fényes példáit látva a róm. katolikusoknál: úgy véljük, nagyon is elérkezett a cselekvés ideje. A tizenkettedik órában vagyunk már. Föl a gyorsabb munkára hát!

Az eszme nem új nálunk, protestánsoknál sem. Még 1888-ban megindult éppen ezen célból a mozgalom tiszántúli és dunán-túli egyházkerületeinkben. Míg azonban nevezett hitsorsosaink a cél felé lassan haladtak, addig a tiszán-inneni egyházkerület fontos elvi megállapodásra jutott. Elhatározta, s tényleg be is fejezte miskoci leány-növelő intézetének kibővítését, s a konvikтусi intézménytel szélesebb alapokra fektetését.

Van tehát nyom, melyen elindulhatunk, ne késlekedjünk soká, mozduljunk meg hát mi is. Míg célhoz jutunk, bizony, gondolkozhatunk eleget. Csak aztán együttes erővel, törhetetlen akarattal, megalkadást nem ismerő készséggel előre!

Az évfizetés vizsga és tanítói-szolgálati bizonyítványok.

«Gyakorlat teszi a mestert.» Sehol jobban nem igazolja magát, mint a közoktatás terén. Sok esetben kitűnően képezett egyének lesznek rossz tanítókká, míg néha az elégségesen képezett tanító meglepő eredményt mutat fel. Az egyik szorgalmas a tanodában, képességéről igen sokat tart; a másik ismerve hiányait, önképzéssel igyekszik azt pótolni. Néhol a társadalom követeli meg az eredményes működést, az ellenőrzés szigorú, itt már első éveiben kifejlük, megerősödik az egyén; másutt a társadalom ellenkezőleg, mindent elnéz, ellenőrzés nincs, hanyaggyá válik első éveiben, s hanyag lesz a tanító egész életén át.

Faluhelyen az ellenőrzési közeg az iskolaszék és elnöke.

Az iskolaszék tagjai család-apák, kik gyermekeiket rendszeresen használni óhajtják a gazdaság körül, s erős próbára teszik a papot, mint elnököt, és a tanítót, hogy mentől többet mentenek föl innen van, hogy néhol a tankötelesek 20—30%-a nem jár iskolába. Az iskolaszék még az időszaki felmentések megadását, utólagos igazolását is magának követeli, s megokolatlanul mentesíti, ha a pap nem eléggé erélyes; s e miatt egy tanévben egy tanulóra 80—100 napi igazolt mulasztás esik, s ennek következtében megtörik a legbuzgóbb tanítónak is erélye, s az évi tananyagot nem végzi be, nincs kellő eredmény.

Az iskolaszék elnöke ellenőrző közegül elégnék tartja magát, s ha a tanítóval nincs barátságos szolgatársi viszonyban, sőt teljesen alárendeltjének érzi; ha a tanító ámbiciózus ember, és magát ugyan kisebnek, de közvetlen a pap után következőnek tartja, hogy megtöri, nem ad az elnök fölszerelést, s így a tanító eredményesen működni, nem tud.

A vizsgát röviden őrlik le, tisztán csak a tanév innepélyes bezárásának tartva, a legtöbb tárgyból nem is kérdeznek, s így vizsga végén a biztos és iskolaszéki elnök sem tudna számot adni, hogy mit tanultak, mily eredményt mutattak fel a növendékek az egyes tantárgyakból.

A folyamodványoknál a tanítóknál is első sorban a tanképesítési fokozatot nézik; a szolgálati bizonyítványnak igen kis befolyása van az információhoz. A szolgálati bizonyítványok különben ez idő szerint nem is olyanok, hogy választásnál a főszerepet játszassák, mert itt többet, amott kevesebbet követelnek, s e szerint adják a bizonyítványt is.

Ha a közoktatást emelni akarjuk, ezt igen hatásosan lehet tenni az évfizetés vizsgák céltudatos ellenőrzésével, a szolgálati bizonyítványt ez értelemben mérlegelve, kiadva, a tanképesítési bizonyítvány fölébe helyezve.

Mindenek fölött, szükséges, hogy a vizsga mértékben legyen az évi eredménynek, e végből szakszerűleg legyen bírálat alá vetve. Ez okon nevezzen ki az egyházmegye esperese, a tanügyi előadó ajánlatára egy, esetleg két tanítót vizsga-biztosúl, ki az iskolaszék elnökével bizottsággá alakulva, vezesse a vizsgát.

Az egyházkerületi tanügyi előadó adjon ki űrlapot, a mely tartalmazza az alábbi kérdéseket

a) Hány tanköteles volt az iskola keretében? Ebből hány mentetett föl s mi címen? Hány óra volt az igazolt, hány az igazolatlan mulasztás? Mennyi büntetés volt kiróva, mennyi behajtvá?

b) Fel van-e szerelve az iskola fali író, fali olvasó táblával, számoló-géppel, stb.

c) Az iskola hány osztályra volt osztva? Ki volt az iskola tanítója, vagy az osztály vezetője? Hány év óta működik?

d) Az osztályba hány gyermek járt tényleg?

e) Tantárgyankint mi volt tanítva; kinek vezérlőkönyve szerint; volt-e a gyermekek kezében s hányak tankönyve? Meddig tanította el a tanító s addig, mily eredményt mutatott föl?

Az osztályok egyenkint és együttesen az eltanult tananyagot, mily általános eredménnyel tudták?

Az iskola elnöksége a vizsga-űrlapot beszerezni köteleztessék annyiszor négy példányban, a hány tanító van; a tanító köteleztessék, a vizsgát megelőzőleg, az általa ismert kérdésekre a feleletet megadni, beadni az elnöknek, a ki átadja a vizsga-biztosnak, hogy ellenőrzés szempontjából, vizsgálja felül; a vizsgát vezetve, szigorú bírálat tárgyává téve, innepélyesen zárja be. Vizsga bezárása után, iskola-széki ülésben, írja alá a napiókat, töltsse ki az űrlapokat az elnökkel s az iskola-szék elnöke terjessze föl az espereshez hitelesítés végett.

Az esperes küldjen vissza egy példányt az egyházközségnek, egyet a tanítónak, szolgálati bizonyítványul leendő használat végett, egyet adjon át az egyházmegyei tanügyi előadónak, ki évi jelentését megkésztve belőle, az egyházmegyei levéltárba helyezi; a negyedik példány, csatolva az évi egyházmegyei tanügyi jelentés mellé, terjesszessék fel az egyházkerületi tanügyi előadóhoz fölhasználás s levéltárba leendő helyezés végett.

Ha ily szellemben tartjuk az évfizetés vizsgát, míg egyfelől megismerve az egyházkerületi tanügyi előadó az

előfordult hiányokat, azoknak megszüntetésére is tudhatni, a tanító kénytelen, ámbíciót csinálni a tanításból, az iskola-szék az ellenőrzésből az eredmény más lesz egy pár év alatt. Az egyházközségek próbatanítás nélkül is tudni fogják, hogy kitől milyen eredményt várhatnak, s már a kandidációnál és a választásnál is a jók között a jobbat biztosan ki lehet választani.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1892. augusztus 21—23.

(Vége.)

Parádi Kálmán, tanügyi előadó előadásában tárgyalás alá került

1. Molnár Lajos, nagy-enyedi főgimnáziumunkban érettségi vizsgálatot tett és orvosi pályára készülő ifjúnak Bethlen-kollegiumunk előjáróságához beadott, de onnan döntés végett hatóságunkhoz fölterjesztett ama kérése, melyben a gimnáziumban élvezett Jabloncay-féle stipendiumnak egyetemi pályája idejére való útalványozását is kéri Igazgató-Tanácsunk, az alapító-levél rendelkezésével és az eddig követett helyes gyakorlattal ellenkező eme kérést teljesíthetőnek nem találta, miről a kollegiumi előjáróságot értesítette.

2. Nagy-Enyedi Bethlen-kollegiumunk előjárósága kérést nyújtván be Igazgató-Tanácsunkhoz az iránt, hogy a húsvéti szünidőt megnyújthassa, s a pünköstit az előbbihez csatolt néhány nappal megrövidíthesse: Igazgató-Tanácsunk, bár indokoltnak találta az előjáróság kérését egyházkerületi közgyűlési határozattal szemben, nem érezte magát jogosítottnak e tárgyban határozni.

3. A nagy-enyedi theologiai akadémia dekanjának évi jelentése mutattatott be ezek után, melyet Igazgató-Tanácsunk részletes tárgyalás alá vevén örömmel győződött meg abból az akadémiai ifjak dícséretes előrehaladásáról, szép sikerü önképző-köri működéséről, s a tanári kar lelkiismeretes buzgalmáról, s a jelentést általánosságban tudomásul vette, csak a konduktok kiállítás módjára, s a konviktusi költségvetésre nézve tevén némi észrevételeket.

4. Bilkfalvi egyházközségünknek a politikai községgel egy új, felekezeti jellegű népiskola építésére és a tanítók fizetésének biztosítására vonatkozólag kötött és az egyházközség részére előnyös szerződése elvileg elfogadtatott, de a végleges megerősítés csak a megyei jóváhagyás után fog eszközöltetni.

5. Mohai egyházközségünk iskolájának az állam részére való átengedése, a bemutatott szerződési tervezet elfogadása mellett, engedélyeztetett.

Ezek után, az augusztus 22-iki ülés, az idő előhaladottsága miatt, bezáratott.

Az augusztus 23-án tartott folytatólagos ülés rendjén Kádár János, segéd-titkár előadásában láttattak el az alábbi beadványok

1. Mező Lajos, torda-túri körlelkésznek, esperesi ajánlattal, fölérkezett kérésére, 50 frt. fizetés-előleg útalatott ki.

2. Az alamori egyházközségünk tanítói állomása részére rendszeresített, de az állomás betöltetlensége okán föl nem vett évi 40 frt. államsegély 1½ évi részlete az

egyházközség tanítói nyugdíj-illetéki hátrálékos tartozásának kifizetésére, kiútalatott, de útasított az egyházközség, hogy jövőre saját alapjaiból fedezze nyugdíj-illetéki tartozását.

3. A szilágymegyei Wesselényi-egylet igazgatóválasztmányának, a benedekfalvi egyleti iskola segélyezése iránt beadott kérése, megfelelő alap hiányában, teljesíthető nem volt, de fölkeretett az igazgató-választmány, hogy az illető iskolát önerején nyissa meg s ez esetben hajlandó Ig.-Tanácsunk, a tanítói állomás fizetéséhez, a jövő évtől kezdve, bizonyos állandó segélylyel hozzájárulni, tekintettel arra, hogy a beállítandó tanító lévitai teendőket is fog végezni.

4. Szelecskei leány-egyházközségünknek az ottani iskolánk megszüntetését s a nyert iskolaépítési segélylyel egy kápolna építhetőségét engedélyezni kérés folyamodványára leküldetett az illetékes egyházmegyei tanácshoz, véleményezés végett.

5. Marosi egyházmegyénk esperesének indokolt kérése folytán, megengedte Ig.-Tanácsunk a szovátai leány-egyházközség tanítói állomásának ideiglenes betöltését, s a rendelkezésre álló évi 96 frtnyi fizetés pótlására kiútaluk a nevezett egyházközség részére korábban megszavazott 200 frt. országos közalapi segély-összeget addig is, míg valamelyik alapunktól nyújtandó rendszeres segélyezéssel, az állomás végleges betöltése eszközölhető leend.

6. Ezek után Márkus János, titkár aának, az irodai ügykezelés módosítása és a levéltár rendezése tárgyában nyert útasításainak miképpen lett foganatosításáról szóló jelentése olvastatott fel, mely jóváhagyó tudomásul vétetett és nevezett aának, buzgó működéseért, elismerés szavaztatott.

7. Végül, a folyó évben tartandó főt. egyházker. közgyűlés elé terjesztendő igazgató-tanácsi évi jelentés tervezete olvastatott föl, mely némi módosításokkal és pótlásokkal elfogadtatván: kinyomattatására és a kerületi közgyűlési tagoknak leendő megküldésére a titkári hivatal útasított.

Külföldi egyházi szemle.

A hollandiai egyházi viszonyokban, mint olvassuk, igen szerencsés és örvendetes változás jött létre, mert a pár évtized előtt keletkezett, s örökös viszály magvát alkotó egyházi szakadás a június hóban tartott amsterdami zsinaton teljesen elsimult. A három külön szakadt felekezet közül kettő a régi és a ker. református egyház szövetségre lépett, előbb megalkotván a kölcsönös érdekeket tekintetbe vevő új alkotmányt. A szövetség két fél eddigi elnevezéseit elvetette, s felvette a «De Gereformeerde Kerken in Nederland» (a ref. egyház Németalföldön) címet, mely ilyen formán 700 egyházból fog állani 400.000 lélekkel, 500 lelkészszel, s 250 theologussal. Az új egyház szervezete többnyire a régi egyházéhoz hasonlít, mert a ker. reformáltak nagyon sokat engedtek jellemző álláspontjukból, s a mi a kettőjüket elválasztá, t. i. az egyházi vagyonhoz, a felsőséghez, s a «Ref. egyház-szövetkezet»-hez (lásd Protestáns Közlöny 31.sz.) való viszony, ebben a régi egyháznak a dordrekhti zsinaton megállapított nézete nyert hátrózott előnyt és előjogot. De a ker. reformáltak is győztek annyiban, hogy a régi egyházra nézve még I. Vilmos király

által életbe léptetett, s éppen a ker. reformáltak elszakadását okozott hierarchikus-zsinati egyházi szervezet nagyon sok pontban változtatás alá került. Az egyesülés és engedés, különben, nem ment nagy nehézséggel, mert mind a két oldalon nagyon óhajtották. Általában véve is, az egész dolog jó részben már régóta csak idő kérdése volt, s közös álláspontjuk a «Ref. egyház-szervezettel» szemben, előre láthatólag munkálta azt, hogy idővel egymásba olvadjanak.

*

Franciaországban, protestáns részen pár hónap óta folyton azért harcoltak: kiket nevezzenek ki a montaubani prot. theol. fakultás tanáraiul. A küzdelem igen heves volt, mert a győzelem olyannak mutatkozott, hogy a liberális, vagy pedig az evangéliumi irány diadalát fogja jelenteni igen lényeges mértékben. Végre, úgy dőlt el ez a harc, hogy az evangéliumi irányuk vesztettek, hiában feszítvén meg minden erejüket; a liberálisták győztek, s a tanárok mind olyan szellemű férfiak közül lettek, kik az egyház pozitív tanait soha sem fogják teljes tiszteletben tartani, a mire pedig nagy szükség lenne az igen kevés számu és még mindig nem erős francia protestáns egyházban.

A szász-meiningeni hercegségben több, mint két évtizeddel ez előtt, a papi pálya akkori túltömöttsége miatt egy zsinati ülésen elhatározták, hogy lehetőleg kevesbiteni kell a theologusok, sőt a papi állomások számát is s hogy e tekintetben minden lehetőt meg kell kísérteni. E határozat következtében, azután, életbe is léptettek még akkor több olyan intézkedést, melyek szigorúan keresztülvive, azt eredményezték, hogy a normalis állapotot sikerült helyreállítani. Ma a hercegségben e részben egészen egészséges viszonyok állanak fenn. Ezért, a jelen évben tartott zsinat meg is szüntette a régebbi határozatot s a hercegségi kormányhoz emlékiratot szerkesztett, melyben kifejezte kívánságát, hogy a lelkészi állomások számát, ha lehetséges, ezután inkább szaporítsák, mint kevesbitsék, sőt eshetőség révén rendszersítsenek vikáriusi állásokat is, a fizetéseket pedig lehetőleg állami úton, ne pedig az egyházközségek megterhelése által teljesítsék. A zsinat vezérlő eszméje, midőn ilyen értelemben szót emelni határozta el, az volt, hogy az iskolák felügyeletét, különösen a vallásitanítást, melynek ügye nagyon el volt hanyagolva, az ilyen módon tekintélyesebb számot képviselendő lelkészi karra bizza, e jogot megszerezvén a kormánytól, azután pedig a cura pastoralisnak nagyobb igényt,

több tért biztosít s ez által az égető socialismussal szemben is állást foglal.

*

A «tiz parancsolat»-ot eddig még nem bántotta senki. Mint erős alapkőve állott ez fenn mindig az erkölcsiségnek, s a századok számára alkotott törvényeknek. Ám, a mint látszik, ma már ezt sem tűrik többé. Ki van adva a jelszó, hogy el kell dobní. Berlinben jelent meg a napokban egy nagyobb füzet bizonyos Grottevitiz nevű eddig ismeretlen írótól, ki több ívre terjedőleg az ellen polemizál, hogy a tiz parancsolat helyes és igaz hangot képviselne. Mire való, úgymond, ez; mire való egyáltalában az erkölcsiség, mely törvényekre támaszkodik? Valamennyi parancsolatot meg kell fordítani, s ellenkező értelemben használni, mert csak ez felel meg az ember jól felfogott érdekeinek. Ilyen, sőt ennél még túlzóbb hang vonul végig a tudományosságna legkisebb árnyéka, de követelése nélkül is az egész füzetben, mely élénk protestációt keltett Németország legszélesebb köreiben, mindenütt azt a benyomást támasztva maga ellen, a mennyiben, mint tudományos számba menő analysét a tiz parancsolatnak, nem vehetik, hogy a ki nem érti a vallás fenséges voltát, az még mindig a csekély fontosságú antropomorfsztikus tanok összetöredelésében látta felségesnek tetsző támadásának gyönyörűségét és obscen hangjával csak azokat a támadásokat ismételte, melyek a vallásnak még soha sem ártottak semmit.

A német tudományos világot mélyen érintő veszteség érte közelebb, a híres jénai tanár, Lipsius halála által, ki nagybecsű theologiai munkáival igen sok szolgálatot tett hazája irodalmának, s közvetve az egész világ hittudományi érdekeinek. Lipsius nem tartozott a pozitív theologusok közé, a hitvallásokat, a formákat nem sokra becsülte, úgyszólván, egész életében küzdött ellenök, de mégis mély hite volt, közvetlen vallása, mely kegyes világiasság számba ment; azok közé tartozott, kik nem félnek, kilépni a világba és nem remegnek mindjárt, de a mit érintenek, azt mintegy a szentlélek lehelle-tével vonják be, s a menyországot a jelen világ isteni rendjének szépségében és szentségében keresik és találják meg. És a mily mély megdöbbenést keltett halálának híre egész Németországon, olyan őszinte tisztelettel állották körül koporsóját, a kik csak tehették, s olyan nagy megilletődéssel áldoztak emlékének, mely mint nagy és lelkesítő példa bátran állhat mindenki előtt.

TÁRCA.

Bod Sándor.

A görögnyí ev. ref. egyházmegye ez év július 30-án megjubilálta Vajda-Szentiván ötven éves lelkípásztorát, B o d S á n d o r t. E jubileumot nem a divat hozta létre, hanem az a tisztelet, melyet kiérdemelt. Ugy hiszem, szívesen veszik a pályatársak, ha élet- és jellemrajzának és az ünnepély lefolyásának közlésével, e lapok hasábjain, nevének és érdemeinek egyszerű emléket emelek.

Életrajzát Lénárt József a következőkben állította össze «Bod Sándor született 1817. jan. 25-én, Háromszékmegeye Albis nevű községében, ama levita Bod-család őstészékében, mely már harmadszáz évvel ezelőtt levitákat adott. Ősatyja,

Bod Sámuel, nagyatyja Sándor, görögényszentimrei, atyja Sándor, selyei papok. Iskoláit Selyében kezdette és 1826-ban ment a m.-vásárhelyi kollegiumba a conjunktikába, hová Molnár professzor biztató szavaival, édes anyja kezén vezetve, ment be. 1833-ban lett diák, szubszkribált. Professzorai voltak: Bodola Sámuel, Péterffi Károly, Bolyai Farkas, Dósa Elek, Borosnyai János, Ince Dániel. A természet és csillagok titkai-ban, az istenség végtelen hatalmát megmutató Bolyai volt legnagyobb befolyással vallásos lelkületének képzésére. 1835-ben Dósa Elek ajánlatára, gr. Teleki Domokos és György tanítója lett, kik később is sokszor adták jelét az egyszerű pappal szemben a volt tanító iránti tiszteletnek. Theológiát végezvén s a papi vizsgát letévén az 1839—40. évben kont-

raskriba lett s egyszersmind harmoniae és literaturae praesens. 1841-ben választották vajdaszentiváni hívei papjokká és 1842. tavaszán elfoglalván hivatalát, azon év jun. 8-án a vámosgálfalvi zsinaton fölszenteltetett Antal János, püspök által. 1844-ben székbiró, később a hetvenes években egyházkerületi képviselő és káldidáló bizottsági választott tag lett, mindezeket 1891-ig híven viselte; 1844-ben nősült, Budai Johannát, Budai István, tordamegyei vicispán leányát vévén nőül. Két első gyermeke Albert és Eszter, kis korukban elhaltak. Az 1848—49-iki viharokat minden küzdelmével átélte. 1848. őszén Urbán elöl Selyébe menekült, rövid ideig mint tábori pap szerepelt a remetei mezőkön. 1849. aug. 6-án a kolera elragadá nejét, két kis gyermekkel maradt özvegyen, kik közül Károly az udvarhelyi kollegiumnak buzgó tanára. 1857-ben lépett második házasságra vécsi Molnár Klárával, ki miután ma is élő fiának, Sándornak, a szatmári gimnázium tanárának életet adott, nem sokára meghalt. Azóta 34 év telt el. Gyermekei növelése, egyháza, népe hü gondozása, gyümölcsfái ápolása között osztván meg tevékenységét, még ma is isten különös kegyelmét mutató eleven-séggel, életerővel végzi szép, de nehéz munkáját.»

Ez röviden életrajza. Egyszerű forma, melynek ő gazdag tartalmat adott. Az egyszerű kálvinista pap mintaképe, a ki feleséget temet, gyermeket és gyülekezetet nevel, meg-öszül tisztességben, predikálja a Krisztust, kerüli a zajt, szereti a munkát, jó pásztor, jó apa.

Igazi papi egész megjelenése. Mikor közeledel hozzá, úgy jó neked, hogy te most ennek az öreg embernek kezét csókolsz; találkozá, ő ölel meg és csókol. Nagyon szeretem meglátogatni, főképp gyümölcsérés táján. Egész télire valót pakol a zsebembe. «Köszönöm bátyám», huzakodom. «Vigye haza csak, mert szeretem a feleségét.» Aztán, két nap mulva megint. Akkor Juliskámról emlékszik meg. Tavasszal bokré-tával kedveskedik. Ebből is vegyen, abból is vegyen s azon veszem észre magamat, hogy én voltaképpen egyet sem szakítottam, még is tele van a kezem. Szedi az öreg, mert szives. Tetőtül-talpig mintha szív volna!

Lakása, kertje egy egész paradicsom. Kvadrátban épült házat tornác veszi körül, hova behajlik a magról költ őszi barack s a muskotály-szőlő árnyas levele. Tovább virággrup-pok, portula, rezeda, betónia, verbéna, kisasszony-papucs, pulykaorr, délig nyiló s isten tudja, mi mindenféle virágokkal. A tornác alatt fullánkos méhek édes mézet termelnek. A másik oldalon fenyő, nyár és körisfák alatt földszinti forrás, melynek vizét hosszú csatorna viszi a fürdőhelyhez, melyet vad komló kerít. Gyümölcsös tovább. Mind a Bod Sándor keze munkája. A kapú fölé nagy akác borúl, virágosan tavasszal, lombosan nyáron.

Városi papok, irigyeljetez minket falusiakat, mert mi mind ilyen módon lakunk! A béke e lakában békés gazda is lakik. Maga mondá, Bod Sándor, a jubileumi asztalnál, hogy ő soha senkivel meg nem békélt (mert haragban sem volt). Én azért egy perére emlékszem. Panaszt emelt egy pár Tancsról dislokált hive, hogy kepe-szedő vékája nagyobb a rendesnél. Lólhalálában fut az esperes, hogy lássa a vékát.

Véletlenül én is éppen ott voltam («gyümölcséréskor» történt). Mérjük a vékát mindenképpen, buzával, tengerivel. Kisült, hogy éppen kisebb $\frac{1}{13}$ -ad kupával.

Egész lénye csupa szerénység. Ezért nem vállalt egyházmegyei hivatalt sem. Házanépe elég gondot adott, kiket

most is gondoz és nevel. Unokái nyarankint nála vannak. Nagytata ilyenkor maga is gyermek lesz, futkároz velök, cicét játszik és felhág a szilvafára, hogy szakasszon egyet.

Veres fonálkint huzódik végig egész életén a nemes idealizmus. Két feleségét eltemette, de azért istenben vetett bizalmát el nem veszítette. Horvát Mihály főgondnok szavai szerint, barátsága tiszta volt, mint a gyémánt. Szerette a dalt s az egyházmegye tanítóinak harmonia vezetője volt temetéseken, ünnepélyeken. Egyháza virágzó, ő maga vagyoni-lag előhaladt, erkölcsében pedig dúsgazdag.

Közönséges statisztika szerint, ötven év alatt 2600 vasárnapot szolgált az úr házában, évenként tiz más alkalmat véve fel, ötszáz, tiz temetési, ötszáz, öt esketés, kétszázötven, együtt 3850. Boldog ember, a ki lakozhatik az úr házában hosszú ideiglen!

És még hadd szóljak valamit az ünnepélyről. Julius 30-án egyházmegyénk papsága, Horváth Mihály, főgondnok vezetése mellett, a virágokkal koszoruzott templomba ment. Alkalmi beszédet Tavasz József tartott, mely után Bod Sándor imádkozott, hálát adva ötven év segedelméért. A templom tornácában Lénárt József, esperes üdvözölte ékes szavakkal. Iskolás leányok koszorút nyujtották át, a mező egyszerű virágaiból. Fenséges volt a jelenet, midőn a koszorút átnyujtó kis Palkó Katit az öreg pásztor homlokon csókolta. Ez a csók az egész Bod Sándor! A nép-szerető, a gyermek-barát, Krisztus tanítványa. Ártatlan kis leányka, viseld e csókot homlokodon, ennek melege hadd melegitse szivedet és tanítson meg, szeretni az istent, az embert!

Csekme Ferenc.

Előfizetési felhívás.

Nem a dicsőség szomja, mely nálam soha sem terjedt túl a legközelebbi kötelességek lehetőleg teljes betöltésén; nem is a jóakaró barátok és ismerősök unszoló sürgetése, melyre olyan sokan szoktak, a legtöbbször természetesen erős képzelődéssel hivatkozni; nem is holmi irodalmi hiányok élénk, de rendesen önző érzése, hanem az a becsületos vágy, hogy ne csak szóval, hanem írásban is szolgáljam isten országa ügyét s ezzel együtt nemzetem értelmi és erkölcsi érdekét, bocsáttatja ki velem e rövid «Előfizetési felhívást.»

A tudományos theológia mezején dolgozhattam eddig s óhajtok ezután is. De nem feledtem soha, hogy mint minden tudománynak, úgy a theológiának is be kell hatolni az életbe s azt öntudatosabbá s nemesebbé tenni. Különösen áll ez elv a protestáns theológiára, melynek végcélja nem más, mint az egyház hívei hitöntudatának tisztázása és erősbitése a helyesen értelmezett szentírás alapján.

És én ez elvnek óhajtanék szolgálatába állani kiadandó művem által. Tanulgattam lelkiismeretes nyomozódás mellett; majd a tanultakat az elmélyedő gondolkodás tölem telhető munkájában meggyőződésemmé igyekeztem érlelni. Ez elvek nyomán tanítottam, mint profeszszor s tanítok, mint lelkipásztor: s most óhajtanám, hogy ez elvek alapján együtt elmélkedjenek velem leendő olvasóim meggyőződésen alapuló hitök szilárdítása céljából.

A most elmondottakból nem az következik, hogy igénytelen munkám csak lelkipásztor-társaim által leendő használható. Hiszen, a mit adni akarok, lehetőleg vonzó, kellemes olvasmány alakjában akarom adni, szántsándékkal kerülve minden idézgetést, tudóskodást s a mennyire lehet, a vitatkozást is; nem rombolni, építeni vágyom. S ha e célo-mat elérem, művem, úgy hiszem, a többi vallásos iratok között helyet kérhet magának bármely olyan keresztyén család asztalán, mely vallásában boldogságot keres s gyönyörűség-talál.

Boldogító vallásunk örök középpontja a Jézus Krisztus, a z isten ama fia, kinél az igaz, tökéletes vallást egyedül kereshetjük. Ő róla fog tehát *«Evangyéliumi Elmélkedések»* cím alatt kiadandó munkám tárgyalni, az ő személyiségéről és tanáról, s ez utóbbit az ő egyszerű, de kedves és tanulságos példázataiból fogjuk megismerni. A most jelzettek közül az is látható, hogy művem kerek egész lesz.

Hogy munkámhoz a legszegényebbek is hozzá férhessenek, a füzetekről leendő kiadásra határozottam el magamat. Minden hónapban egy-egy két íves füzet jelenik meg, csinos, diszes kiállításban, úgy hogy, ha hivatalos dolgaim miatt egyik, vagy másik hónapra elkészném is, egy esztendőben 12 füzetre 24 ívnyi terjedelemmel számíthatnának t. előfizetőim. Egy-egy füzet díja 25 kr. leend, melyet minden füzet vétele után kezeimhez kérek pontosan küldeni (Debrecen, Cegléd-u. 2572.). Nem Debrecenből, a postai költségek tekintetéből, félévénként előre kérem az előfizetési pénzeket. Ugy gondolom, művem egy év alatt megjelenhetik, tehát 24 ívnél (12 füzet) többre nem igen fog terjedni és így egy jó kötet leend.

Végül, teljes tisztelettel kérem lelkipásztortársaim, a keresztyén vallást szerető nagy közönség s főként ev. ref. egyházunk közeli és távoli híveinek szíves támogatását. Mily helyt 300 előfizetőm jelentkezik, munkám azonnal megindul, máskülönben várok, vagy visszavonulok. Pedig, szeretném, ha az első füzet már a reánk jövő október hóban napvilágot látna.

Az istennek pedig, kinek országa érdekében munkálkodunk mindnyájan, áldása nyugodjék rajtunk!

Debrecen, 1892. augusztus 25-én.

Dicsőfi József,
volt theol. akad. ny. r. professzor,
most a debreceni ev. ref. egyh. egyik
lelkipásztora.

Különbélek.

== **A máj nappal egy új iskolai év** veszi kezdetét. Új munka, új vágyak, új remények a jövő felől nem csak reformált anyaszentegyházunk erkölcsi és intellektuális gyarapodása tekintetében, hanem amaz erős fundamentumok lerakása érdekében is, melyeken nyugodni fog hazánk eljövendő nagysága, boldogsága, dicsősége. Mennyi áldozat-készség, hány szerető szívnek dobbanása, hány forró szülői köny és áldás bocsátja e szent útra azokat a zsenge plántákat, melyeknek egykoron, mint erős tölg-erdőnek kell megállni az élet viharjában! És minő megszentelt helyek amaz intézetek, melyek keblökre fogadják e sok-sok ezer különböző koru, tehetségü, hajlamú növendéket; és minő tiszteletre méltó férfiak azok, kik felettük a gondviselés munkásságát gyakorolják, és egyforma buzgósággal, egyforma szeretettel hintik ártatlan szívökbe azokat a magvakat, melyeknek gazdag aratását majdan a jövendő hirdeti! Le a kalappal előttük. Kérjük istennek áldását a beállott iskolai esztendőre.

== **Köszönet nyilvánítás.** Alulírt egyh. kebli tanács a máj napon tartott ülésében meghatottan emlékezve meg azon nagy becsü szolgálatról, melyet főtiszt. és mélt. Szász Domokos, püspök úr és nagytiszt. Szász Gerő, egyházkerületi közjegyző aa. a brassói új templom felszentelése által irántunk mutattak s mely által egyházunkra ez idegen helyen dísz, elismerést és tiszteletet árasztottak, nem teheti, hogy ezért a legmélyebb hálával köszönetét ne nyilvánítsa, azon szíves ohajtása mellett, hogy a gondviselés ref. anyaszentegyházunk ezen buzgó előjáróinak hasznos élete felett továbbra is kegyesen örködjék! Brassó, 1892. aug. 28-án. A brassói ev. ref. egyh. kebli tanács.

== **Igazán, nehéz dolog, hallgatni,** és még sokkal nehezebb, beszélni. De hát, a nyilvánosság bármely közönyének az a kötelesség, hogy beszéljen és tájékoztatást nyújtson azokban a dolgokban, a melyekben szükségesnek látszik.

Sajnálók, ha meg nem értenének, és még inkább sajnálók, ha félre-értenének. Mert emberbaráti kötelességről, a könyörületeség cselekedeteiről van szó. Vannak helyzetek, fordulnak elő csapások, szerencsétlenségek, a hol minden ember önkénytelenül nyújtja ki mindkét kezét a jótételre, mert erkölcsi jobb érzelmei követelőleg parancsolják, hogy enyhítsen a percnyi nyomoruságon. De, vannak aztán kérések, a kéréseknek olyan módjai, a melyek felett az ember elmosolyodik, nem egyszer boszankodik. Nem beszélünk az országos kérégekről, midőn egy pár kiküldött ember-feletti fáradsággal beütötte az országot, kér, esedezik, zörget, és a végén is, bizonyos látható eredménnyel számolnak be a szép cél érdekében. Most már divatba kezd jöni, hogy egy-egy lelkipásztor útazza be a nagyobb községeket, mindenek felett, a nagyobb városokat, ott prédikál és a szöszékből hívja fel a híveket az ő speciális céljára való adakozásra, kétségen kívül, vallás-erkölcsi, egyházi céljára. Ebben az a baj van, hogy tudomásunk szerint, a nagyobb egyházakban konzistoriáliter vannak megjelölve azok a célok, melyekre való adakozásra a hívek felhívandók, és minden ilyen vándor-prédikátor által az előre megállapított rend megbomlik, vajmi kevés eredményért. Egy másik egyház pedig legközelebből plakátumokat küldött szét, hogy azokat ragasszunk ki a templom falára, vagy ajtajára, és a híveket buzdítsuk, hogy az ő céljára minden ember adjon egy krajcárkát. Ki gyűjtse, ki kezelje, stb. mind ez igen sajtóságos és nehéz dolog. Igazán, nem tudjuk, hogy mit mondjunk. Hajlamaink, érzéseink, állásunk arra ösztönöznek, hogy hirdessük a könyörületeség, a jótékonyág gyakorlását; másfelől, ezeket a módokat célra nem vezető oly túlhajtásoknak tartjuk, hogy acceptálni, nem vagyunk hajlandók. Vajjon, nem volna-e jobb, ha megmaradnánk a régi gyakorlat mellett, mely alkalmasabb volt az erkölcsi érzés fölébresztésére, és áldásosabb eredményeiben?

== **Márk Mihály, kovásznai segéd-lelkész,** aug. 25-én, életének 74-ik, hivataloskodásának 39-ik esztendejében, isten akaratán teljesen megnyugodva csendesen kimúlt. Özvegyének, gyermekeinek fájdalomára legyen enyhület, vigasztalás a jók őszinte részvéte, a kegyelet és emlékezet, mely ott szokott virasztani azoknak elhaló porai felett, kik hívek voltak a rájuk bizottakban.

== **Nyilvános köszönet.** A bethfalvi ref. egyházközönség kebli tanácsa, pénztára javára, folyó év július 10-én egy minden tekintetben igen jól sikerült kosaras nyári táncmultságot rendezett, melynek bevétel volt: 41 ft. 60 kr. kiadása: 10 ft. 46 kr. s így tiszta jövedelme: 31 ft. 14 kr. Ez alkalommal felülfizetni szíveskedtek: Sebesy Ákos, gondnok úr, 4 ft. 60 krt. Menyhárt András, esperes úr, 1 frtot. Szakács Mózes, tanár, Szécsi Ferenc, s-tanár és Schaffent Frigyes, kereskedő urak, 1—1 frtot. Sz.-Udvarhelyen egy névnapot innepló társaság 2 frtot. Gyarmathy Károlyné 80 krt. Doros Györgyné 60 krt. Jakab Albert, ref. pap, Sütő János, Benkő Mihály és Bertalan János urak, 60—60 kr. Dávid András, állomás főnök, 50 krt. Vida Ignác, körjegyző úr, 30 krt. Gábor Iános 10 krt. Palló István, tanító. Nagy István, Szécsi Sándor és Koleszár István 10—10 krt. Feülfizetések összege, 15 ft. 80 kr. Fogadják a nemes szívü felülfizetők úgy egyházközönségem, mint magam hálás köszönetét. Bethfalva, 1892. aug. 25. Biró Aron, ref. pap.

Hivatalos rész.

2344—1892.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. t. Előljáráóságának.

Nyilvántartás végett, tudatjuk, hogy a közoktat. m. kir. miniszterium f. é. 32,485. számú intézvényével a félegyházi városi kath. gimnázium ötödik osztályának az 1292/3-dik tanévre a nyilvánossági jogot megadta.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1892. augusztus 24.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. Szeptember 8.

36. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Zsinatunk második ülészakaról.

IV

Azok között a mélyebbre vágó újítások között, a melyeket második zsinatunk foganatosított, bizonynyal, egyik legjelentékenyebb az, melylyel a közigazgatási pörös ügyek ellátását, az adminisztratív testületek hatásköréből kivéve, az egyházi bíróságok ügy-intézésének körébe helyezte át. Az egyház és a hivatalnokok, meg az egyes hivatalnokok között fölmerült vitás kérdések elintézése eddig, ez ügyek fogalmával és lényegével ellentétben, ugyanama közigazgatási testületek által történt meg, a melyek az alkotmányi jogok érvényesítésére és a közigazgatási végzendők elintézésére valának hivatva, míg a papválasztások törvényes, avagy törvénytelen formák szerint való lefolyása fölött éppen úgy az egyházi bíróságok ítélkeztek, mint az egyházfegyelem ellen elkövetett kihágások eseteiben, holott látni való, hogy mind amaz, mind emez ügyek egykint a főnnálló törvények helyes végrehajtásának szempontjából ítélendőek meg, s így, valamint a fegyelmi, azonképpen a közigazgatási pörök is megfelelő bírósági fórumok előtt intézendők el.

A zsinati előmunkálatok tehát, valamint az egyetemes konvent, az egyházkerületek véleményeinek alapján, a közigazgatási pörös ügyeknek, ide értve a lelkész-választási vitás kérdéseket is, az egyházi bíróságok által való elintézését javasolták, és a zsinat, bár hosszabbra terjedt viták után, de végül nagy többséggel szintén e helyes megkülönböztetés álláspontjára helyezkedvén, a közigazgatási bíróság elvét iktatta törvénybe.

Az így elfogadott alapelv alkalmazása fölött aztán szintén élénk vita folyt, miután némelyek a fegyelmi, meg a közigazgatási bíróság teendőinek végzésére két külön testület alakítását pártolták, míg a többség, tekintettel az egyszerűbb és célszerűbb kivitelre s a dolog lényegben való

egységére, egyazon bírósághoz útalta mindkét fajta pörös ügyeket, kellőképpen megkülönböztetvén, természetesen, az esetek és az eljárás különbségéhez képest, a bíróság mindkét fajta funkciójának határozmányait.

Érdekes eszmecsere fejlett ki a zsinati tanácskozás rendjén továbbá ama kérdés fölött is, ha egyes, avagy, a paritás elvének megfelelően, kettős elnökség szerepeljen-e a közigazgatási bíróság körében, amannak pártolói rámutatván arra az anomáliára, hogy a két elnök ítéletének meghasonlása esetén, az elnöki tekintély csorbulna meg, de a többség, a paritás jelszavának hódolva, abban az expediensben keresett menedéket, hogy mindkét elnököt megfosztotta szavazó-jogátúl, az idősb elnök vezetvén az eljárást, a bírósági döntést pedig azon az úton biztosítván, hogy a szavazati bírák számát páratlanban állapította meg. Hogy ez a megoldási mód az elnöki tekintélynek mennyire szolgál javára, a zsinati többség ítéletére bizzuk. Kimondatott továbbá, hogy a bíróság a maga egészében illetékes a működésre, azonban, különösen a papválasztási ügyekben oly lényeges sürgősségre tekintettel, föl van jogositva, hogy kebelében kisebb tanácsokat alkothat, melyek szükség esetében időközben is működhetnek, hogy az elintézendő ügyek ne maradjanak a rendes bírósági ülészakok időközéinek leteltéig függőben.

Mind az ily természetű kérdések gyors lejárásának érdekében, mind pedig, a dolog természetéből folyó következetességhez képest, igen bölcsen cselekedett a zsinat, a midőn kimondotta, hogy a közigazgatási pörös ügyek, valamint a két egybehangzó ítélettel ellátott fegyelmi pörök, az egyházkerületi bíróság körében végérvényesen elintézeteknek tekintendők, s így, ezekben az esetekben, a konventi bíróságokhoz való fölebbezésnek helye nincs. Ez észszerű korlátozásnak igen üdvös hatása lesz általában, de különösen a lelkész-választások körül gyakran fölmerülő vitás

kérdések esetében, miután éppen ezek hosszúra elnyúlása okozta eddig is a legtöbb romlást az egyházközségek kebelében, a hívek között egyszer megbomlott egyetértés helyreállítása, a kérdés hosszas függőben maradása mellett, csak is a legkritkább esetekben sikerülvén. És pedig, annyival inkább a jövőben, miután a kijelölés eltörlésével, ily meghasonlások előfordulta számára tágas ajtó hagyatott nyitva.

Az eddigi törvényhez képest előnyös újításnak kell, továbbá, itélnünk azt a határozmányt, mely a közvetlenséget és szóbeliséget a bíróság felsőbb forumainak köréből kirekesztette. A világi törvényszékek elé tartozó komplikált ügyek sok ága-boga, a perrendtartás ezer kibuvó ajtaja, és a ügyvédek szörszál-hasogató mesterkedései talán ajánlatossá tehetik ezt a régóta tervezett és követett újítást azon a téren, de a mi egyházi bírósági eddigi gyakorlatunk éppen nem bizonyította ajánlatosnak ezt az eljárást s így mind ebből a szempontból, mind az egyszerűség és a csekélyebb költségekre való tekintettel, csak helyessé lehetjük a zsinat e határozatát, mely az első folyamodású bíróságnál amugy biztosítja az érdekeltnek jogainak kellő mértékben való érvényesítését.

Hogy a zsinatnak ez ügyre vonatkozó lényegesebb határozatairól szóló ez ismertető leírásunkat teljessé tegyük, jeleznünk kell végül, hogy a magán-panaszok alapján folyó pöröknél az egyeseknek tetszésükre hagyatott, ha maguk kívánják-e ügyük szószólóiként szerepelni, avagy megbizottak által gondoskodnak-e képviseltetésükről, valamint, hogy a hivatalból megindított fegyelmi keresetek alkalmával a vádhatóság szervezendő.

Ime, azok a főbb pontok, a melyeknek megállapítása útján a zsinat érvényesítendőnek tartotta a közigazgatási biráskodásnak az egyházi bíróságok hatáskörébe való áthelyezését s a melyeknek alapján bizton számíthatunk arra, hogy valamint az előző fejezetekben az egyházi adminisztrációt, az illetékes szervek szabatosabb körülírása által, az új törvényhozás egyöntetűbb és következetesebb lefolyáshoz segítette, azonképpen az igazságszolgáltatás egész keretének elkülönítése, egybefoglalása és ily módon való meghatározása által, az egyházi élet szerves fejlődésének ezen az oldalon is biztos és egyenes útját készítette elő.

Szász Béla.

V i s z s z h a n g .

E lap 32-ik és 33-ik számában egy helyes nyomon járó elmélkedés hangzott el a sz.-udvarhelyi ref. kollégium mostoha sorsa felett. Ennek visszhangja szeretnének lenni egyszerű szavaim.

Igaz, hogy maga az említett cikk is, mint az annak végén kifejezett általános óhaj és jogos váradalom megokolásából álló elmélkedés, lelki-töprengés, valamely gyakorlati eszköz, vagy közvetlenül igénybe vehető módszer ajánlása nélkül iratott, s így önkint kérhető, minő reális értéke lehet ennek a beszédnek, mely annak az elmélkedésnek is csak visszhangja? Igaz, mindenhez kifogás fér, csak hogy az ilyen dolgoknak gyakorlati értékét nem szokás, mert nem lehet, kimutatni grammok szerinti mennyiségben, a mint hogy nem lehet elméletet és gyakorlatot úgy külön osztani, hogy egyik részen csak az egyik, és a másiktól semmisse legyen, s megfordítva; s nem lehet szemernyi pontossággal megmérni, hogy valamely elméletnek csak mennyi, és nem több haszna van, vagy lesz a gondolkozásban, az elhatározásban, a dolgok alakulásában, viszonyok fejlődésében, szóval, a gyakorlati életben. Hogy tehát kész vagyok a visszhang-csinálásra, ennek oka nem az irhatnomság nyugtalanítása, vagy a szószaporítás viszketege, hanem azon őszinte meggyőződés, hogy ilyen ügyben bárkinek bármily gyenge, de jóakaratu szava az ügynek ha sokat nem is használ, de nem is árt.

Nem új tárgy e lap hasábjain a közelebbi időben a sz.-udvarhelyi ref. kollégium állapota. Többször volt szó róla az ügyek hivatalos tárgyalásáról szóló tudósítás, vagy magán-felzólalás alakjában. Ez a körülmény legalább is annyit bizonyít, hogy itt valami olyan fontos ügyről van szó, mely a gondolkozásnak méltó tárgyul, az óhajtott megoldásnak érdemes okául kell hogy szolgáljon. És mégis, a valóságot hirdető e hangos figyelmeztetésre mi a felelet, mi az eredmény? A hallgatás, a semmi. Mintha az ezen tárgyalások rendén mindenek fölött hangsúlyozott az az igazság, hogy egy feladatát komolyan teljesítő, miszsiójának hű betöltésére legjobb erővel törekvő protestáns gimnázium megbecsülhetetlen áldás az ország javára, a nemzet egyetemleges kulturájának fejlődésére, gyarapodására, és másfelől azon sehol és soha kétségbe nem vont tény, hogy a sz.-udvarhelyi ref. kollégium tekintélyes életkora alatt mindig egy ilyen, feladatának megfelelő, miszsiójához hű református nevelő-oktató intézetnek bizonyult, mondom, mintha ezeknek igazolása üres szó-beszéd lett volna. Mintha a részvétlenség sivataga ölte volna el a kötelesség-érzet erejétől és az egyházas hitbuzgóság áldásos napmelegétől eddig termékeny talaját a lelkeknek. Mintha «Alma Materünk» legjobb akarata, élet-célja ellenére teljesített rosz gyermek-nevelés bűnhődését érezné, mert a felnőtt és szárnyra bocsátott fiak viselkedése megtagadja, hogy ők annak kebelén a tántoríthatatlan hit, a meg nem ingatható reménység, és az ezer akadályon is diadalmaszkodó szeretet élet-erejét, a lelket felűdítő, megedző egészséges idealizmus és protestáns tetterő, áldozatkészség tápláló tejét szívták magukba valaha. (Hogy ne láttassam igaztalannak, készséggel elismerem, hogy e föltevés vád-szerű hangját részben enyhíti a K. D. cikkében is jelzett azon örvendetes tény, hogy az iskola egykori növendé-

keinek egy kevés része, az 1866-ban és 1867-ben érettségi vizsgálatot tett, tavaly és idén 25 éves találkozóra összegyűlt iskola-társak csakugyan kifejezték elismerésre méltó módon az intézet iránti hálájukat, ragaszkodásukat az intézetnek arra szorultságában a támogatás szükségét, és lehető könnyű módját. Ez szép dolog, csak hogy alig egyéb, mint a kezdet kezdete, melyet hasonló tettek hosszú sora kell hogy kövessen, s mely egyáltalában nem teszi feleslegessé azok megróvását, kik az iskola állapotának tudatában is hallgattak és hallgatnak, rejtegették és rejtegetik tárcájokat, holott volna módjuk, hogy szóljanak, irjanak, tegyenek, hogy megnyissák a fontos kulturális célra zsebeiket. Vajjon, arra számítunk-e, hogy az iskolatársi esetleges találkozások esetleges jövedelmei segítsenek minden hiányon, és vajjon, 25 éves találkozó nélkül is nem lehet-e áldozni, jót tenni?) Es mintha e bűnhődést keserűbbé, sőt elviselhetetlen fájdalommal fokozná egy más, idegen szellem kárörvendő terjeszkedése, mely mint gyom a termékeny talajból kisarjazott nemes növényeket, elfojtással fenyegeti mindazt, a mi egyszer a protestáns szellemnek, t. i. a hit, remény és szeretet keresztyéni érényekben hatalmas, az egészséges idealizmusban teremtő erővel bíró, s éppen azért az áldozat-készségben teremtő, csodákat felmutató, s mindezek által az isteni tökéletesség útján haladás tudatában, érzetében boldog protestáns vallásos szellemnek termő talajából nőtt ki. Mert ennek az idegen szellemnek iskolái, s ezek révén befolyása, hatalma van a közéletre, a lelkekre. Százezerek árán emelt fényes palotákban hirdeti ez a maga tanait, tömi a fölhalmozott, s a tanári individuumok szerint hajszalnyi pontossággal kiszakmázott tudományt és az u. n. modern világnézetet a semmit sem vétő tanuló fejébe és hagyja üressen annak szívét, parlagon lelkét. Eljuttatja a nemes ifjúságot a csonka kúpszelet térfogatának tökéletes kiszámítása, vagy a logaritmikusok rengeteg őserdejében való bátoros utazás egyedül idvezítő boldogságára, de oly tettein és intézkedéseiben, melyek a vallásos és nemzeti érzület termékenyítő kiadásai kellene hogy legyenek, vagy melyeket a humanizmus, idealizmus, s az erkölcsi, szabad önállóság elvét magában hordozó individualizmus magokénak mondhatnak, látszik, hogy azok nem a vérből való vér, és nem a lélekből való lélek, hanem élettelen sablon; nem eredeti, hanem halovány utánzat. Ezen szellemnek hite a hitetlenség, vagy legfönnbenn a célszerűség érdekével indokolt túrelem; reménye a földi élet esélyeinek diplomatikus kombinálásából, vagy ez élet múltó javainak sovár és nem egyszer szemérmetlen hajhászatából származható reális haszon; szeretete, ha ugyan e megváltó erejű, isteni szót az ő jellemzésekor használni szabad, az érdekek bilance, a szerint mozgásba hozható, vagy működésében megállítható lelki mekhánizmus, melynek nincsenek, mert nem lehetnek, vértanúi, hanem igenis ügyes, életrevaló gépészei. És ha ilyen a fundamentum, vajjon, milyen épülete emelkedhetik ezen az ember és az emberiség boldogságának, lelki üdvének, tökéletesedésének? Bizony, nem az erkölcsi világ örök-igaz eszméi és nem az örök-igaz idealizmus bajnokainak, vértanúinak, hanem a mindennapi utilitárizmus kis-szívű, de nagy marku hőseinek pántheonja (!) csak ez épület.

Hát, ez a szellem képez-e azt, a mit minden isko-

lának, ha egyszer nevére méltó akar lenni, képeznie kell, t. i. embert? Hát, nem az adta-e át szeretve féltett protestáns iskoláinkat szent örökség-képpen a zivataros múltból a küzdelmes jelennek, s ezzel együtt a bizonytalan jövőnek; nem az vala-e élhetésüknek a mai napig, ez utolsó percig elvitázhatatlan alapjoga, hogy ők, mindenik, mert a melyik arra nem lett volna képes, azt menthetetlenül elfújta volna az enyészet szele, tudták és tudják feladatukat betölteni; tudtak és tudnak embert növelni a szó legigazabb, legnemesebb értelmében? Embert, és nem egy félszeg teremtményt, ki az iskola falai között nyert, s a tovább-gyümölcsöztetés nélkül nagyon könnyen el-kopható nagy vonású ismeretek boszantóan fitogtatott külmázával kedvetleníti az ép-érzékű embert, vagy a ki abban a félszeg meggyőződésben, hogy az ész raktáraiba garmadára fölhalmozott száraz szakismeretek összehordásában meglelte az emberi élet boldogságának titkát, tette tett szánalommal tekint le azokra, kik az emberi lélek örök jogu vágyainak, hitének, reményének, az élet ezernemű viszonyaiban, megoldásra előálló feladataiban döntő szerepet vivő emberi szív legszentebb érdekeinek érvényesítésére bátorkodnak; nem ilyen szürke lelkületű, sablon műveltségű és durchschnitt-jellemű figurákat, milyenekkel ma tele van nem csak a járda és kávéház; hanem tele a társadalmi élet is a maga nagy terjedelmében, hanem embert fogékony, egészséges, üde értelemmel, szellemi képességgel, mely az élet által esetleg elébe dobott nagy feladat terhét habozás, csüggedés nélkül mindig megbírja; a nemzeti, vallási és társadalmi égetőbb kérdések iránt meleg érdeklődéssel, forró szívvél, a mely szív az áldozat fényével tudja bevilágítani a nagy célok felé vezető utat, vagy a részvét balzsamával kész gyógyítani a tátongó sebet; és mindezek által embert, férfias, t. i. okos, határozott és bátor cselekedettel, kitartó munkával, kinek, bárhová állítva őt a gondviselés, mindennapi munkája imává magasztosúl az isten-ember szavainak lelke mélyéből jövő ismétlésében: «Az én igám gyönyörűsége, az én terhem könnyű.»

Úgy hiszem, nem mondok sem valótlanyságot, sem újságot, midőn állítom, hogy református iskoláink áldozatkész, nemes lelkű fundatorai nagyon jól tudták, mit tesznek, midőn ez iskolákat az egyházzal hozták benső, szerves kapcsolatba, minthogy a protestáns szelleme szerint egy jó protestáns iskola nem is lehet egyéb, mint az egyháznak vérben és lélekben testvére, kiegészítő alkatrésze, célja felé törekvésben legtermészetesebb szövetségese. Ez az igazság szólal meg anyaszentegyházunk törvény-könyvének e szavaiban is: «A reformált egyház alsó és felső iskolái, mint a vallás gyakorlatának jogával lényeges kapcsolatban álló intézmények, s az egyház önfentartásának eszközei. . . mindenestől az egyház testéhez tartoznak» (3. §). És ez a benső, természetes rokonság azon alap-igazságon nyugszik, hogy az egyháznak is, iskolának is tulajdonképpen egy és ugyanazon, bár különböző eszközökkel munkált célja van: az emberképzés. Mindkettőnek az a hivatása, hogy az embert, ezt a természet kezéből kikerült, végtelen tökéletességre képes, de nyers valamit valóban emberré tegye, meg-nemesítse. Az egyház a vallás igazságainak megvaló-

sítására, győzelemre emelésére krisztusi elveken alapúlt isteni intézmény a földön; a vallás pedig az ember legmélyebb, központi, alap-életnyilvánulása, melynek gyökérszála az istenség lényegével kötik össze a halandót; az ember és emberiség vallásának emelkedettségével, tisztaságával és termékenyítő intenzitásával egyenes arányban áll minden időben úgy az egyes, mint az összes tökéletességi állapota, boldogsága, s ennél fogva a vallásnak egyedüli, de a legnagyobb tökéletességet magában rejtő célja, hogy az embert rendeltetésének megfelelő, isteni erőihez méltó lénynek képezze; az iskola szintén emberképző intézmény, így tehát világos, hogy a szabad szellemű nevelés-oktatás ügyének virágzása a jó és erős iskolákban, a protestántizmusnak jól felfogott érdeke.

Ha már most egy prot. iskola létalapját, miszsióját, célját ilyen szempontokból szemléljük, a minthogy igazság szerint, csakis ilyenekből kell szemlélnünk és megítélnünk, akkor, vajjon, ki a hibás, ha egy ilyen intézet feladata teljesítésében akadályozva, erejében megbénítva, érzi magát? Mindenki. Mindenki, kinek az egyház és nemzet megtagadhatatlan jövődjének s az emberiség boldogságának feladatával járó felelősséget most éreznie kell; ki egy ily intézetben az egyház, a nemzet és az emberiség e magas rendű érdekeinek ápolóját, elsőrendű biztosítékát látja. Tökéletesen igaza van Kovács Dánielnek, midőn mondja, hogy az iskolák között lehet s van is különbség keletkezésük, történelmi fejlődésük és mai életük tekintetében, de nincsen, mert nem szabad különbségnek lenni a célt, a rendeltetést illetőleg. S ha az iskola egyetlen és valódi célja az emberképzés, a minthogy más nem is lehet, akkor mi egyéb, mint bűn, még pedig az egyház, nemzet és az emberiség legszentebb érdekei ellen elkövetett bűn, nyomorogni, sorvadni, vagy bukni engedni olyan intézeteket, melyek hogy e célnak eddig becsülettel megfelelelték azt elfogulatlan ellenfeleiknek elismerése, elfogult és bornirt ellenfeleiknek pedig tehetetlen irigysége és oktalan haragja is tanúsítja? A mely iskola pedig ama célt megvalósítani, hivatását betölteni, nem tudja, már pedig látjuk, hogy vannak ilyen, a protestantizmus szellemétől idegen iskolák is, azt továbbra is élni hagyni s az életre képebbek és méltóbbak mellett és ezek rovására fényben, jólétben dédelgetni, mi egyéb megint, mint a könnyelműségnek olyan foka, melyre a bűn nevezet egyáltalában nem kemény kifejezés. Hogy Magyarország protestáns, és specialiter ref. nevelő-oktató intézetei az előbbiekké közé tartoznak, ez régi, jelenlegi s mindig annak maradékos igazság s hogy a protestantizmus szellemével ellenkező, s mondjuk, ellenséges szellem talajából kinőtt iskolák között nagyon sokat találunk, melyek előtt a «m. kir. állami» jelző diszlik, ez megint további világitásra nem szoruló tapasztalati igazság. S már most, ha igaz, hogy a célját betöltő, hivatásának megfelelő s tehát létjogosultsággal bíró iskolát synylódásra juttatni bűn, s ha igaza van K. D.-nek, hogy az ilyen iskolának, ha «anyagilag segítségre van szüksége, ezt a segílyt az állam minden rétegétől várni, követelni, joga van», már pedig ebben igaza van: akkor, helyesen vonta ki ebből azt a következtetést, a mi elmékedésének tulajdonképpeni tárgya, t. i. az államkormány részéről a sz.-udvarhelyi ref.

kollegium irányában tanúsított részvéltlenség méltó megrovása. Ez igaz, csak hogy szerintem, ez még nem az egész igaz, mert ennél több is igaz. És éppen ez a pont az, melybe a K. D. elmékedésének hangja megütöközött s az én visszhangomnak életet adott. Mert, ha egy hivatásának megfelelő iskolának joga van, hogy az állam minden rétegétől megvárja a támogatást és követelje a kellő segílyt, akkor az ilyen iskolával szemben tanúsított mostoha részvéltlenség nem csak az állam-kormány részéről, hanem mindenki, mindnyájunk részéről múlasztási bűn; akkor, ha egy ilyen iskola bajba jut, mindnyáján, állam, egyház, hatóságok, testületek, egyesek hibások vagyunk. És itt mindenek előtt a papság kötelessége juthat eszünkbe, a papságnak éreznie és fejlesztenie kell az egyház és iskola közötti szolidaritást, erkölcsi érdekközösséget és a papság nemcsak mint hivatalos testület, hanem úgy is, mint társadalmi faktor nagy segítségére lehet egy, miszsiariusi tisztet betöltő iskolának; segítségére lehet és kell is hogy legyen az iskola iránti kedvező közvélemény fentartásában, gyarapításában s a hol kell, megteremtésében, az általa jól ismert ifjú generáció tehetségesebb, s reménnyel biztatóbb részének az iskola felé terelésében, s ez által az ismeret után törekvő és szellemi munkával megélni akaró emberanyag javításában, úgyszintén a velök közvetlen összeköttetésben álló hivek, a szülők buzdításában, felvilágosításában, stb.

Igaz, e világi élet tökéletlensége mindenütt meglátszik, az állam minden rétegének életében visszatükröződik, de minél magasabb ponton dominál, minél általánosabb munkakörre és jelentősebb feladatokra reflektáló erőt, képességet tart megzsibajtva a gyarlóság, vagy kényszerűség: annál kirívóbb, annál leverőbb ez. Sajnálatlalt látjuk az állam-életben az olyan «szükséges rossz» természetű jelenségeket, hogy a míg félmillió kaszárnyák emelésére majd mindenütt jút pénz; hogy a míg bakancsra, meg füst nélküli lóporra milliókat tudunk fordítani: addig egy intézet támogatására, melyben az emberrélevésre és nem az ember-öldöklés művészetére tanítják, s az erkölcsi önállóságra, becsületes munkára növelik az ifjúságot, nem tudunk, vagy legfönnebb az elútasíthatatlan kunyorálás határáig menő kérelemmel ha igen, kisajtolhatni pár ezer forint kegyelem-morzstát. Ez így van, de ennél sokkal nagyobb sajnálattal, alig elviselhető fájdalommal láthatjuk azt, hogy annak a büszke protestantizmusnak, mely eddig csak férfiasan küzdeni, áldozni és teremteni tudott, de nem kéregetni, jellemébe egy új vonás vegyül és rögződik bele, melynek ott maradása azzal a veszedelemmel fenyeget, hogy egész arculatunkat eltorzíttja, mert azoknak az ősöknek, kik csak szereztek és adtak, utódaik ma mintha kezdenének kivetközni az ősök szelleméből, mert hamarább fölébred bennök a mástól való kérés, az idegenre való támaszkodás könnyü gondolata és a siralmas panasz tétlen várakozása, mind az önérzet, önbizalom, s ezek által az önállóság erősítő érzése, csodákat mivelő hite. Ne csak az államban keressük tehát a hibát, hanem magunkban is; ne csak az ő életében látható gyarlóságot nézzük, de vegyük észre saját gyarlóságainkat, hidegségünket, kishitűségünket, bátortalanságunkat is. Mindnyájunknak kell tehát éreznünk a felelősség

súlyát. És kiolthatatlan lángként föl kell hogy lobbanjon és gyökeret kell hogy verjen minden egyes, arra illetékes embernek, t. i. intézőknek, kormányzóknak, vezéreknak, s különösen minden székelyföldi kálvinista papnak és kálvinista székely embernek az az erőt egyedül adó meggyőződés, hogy ennek az iskolának, itt, a hol áll, élnie kell, a míg csak egy református lélek él ez országban. A kinek ezt az igazságot bizonyítani kell, az nem ismeri az erdélyrészi magyarság élet-viszonyait, helyzetét, nem ismeri az erdélyrészi kálvinizmus különös föladatát, nem ismeri a székelyföld állapotát, viszonyait, s a székely nép értékét; a ki pedig mindezeket nem ismeri, az nem ismeri a szóban forgó kérdést, s tehát, ne is szóljon hozzá sem hivatalos intézkedés, sem magánvélemény alakjában. De ennek az iskolának nem csak élni kell, mert ez az élet lehet szánalomra méltó tengődés, nyomoruságokkal való örökös küzködés is, a mi teljességgel nem egyezik meg ez iskola miszsiójával, s e miszsióban a felekezet és a magyar állam érdekével. Ennek az iskolának erőben, hatásban, tekintélyben fokozatosan és természetesen gyarapodnia kell, hadd legyen a székelyföldi kulturális életnek egy első rendű gócpontja, a köznevelés és közoktatás ügyének a székelyföldön világító fáklyája, zászlótartója hadd legyen itt e bércek között, erejében impónáló, hatásában áldásos miszsióáriusa azoknak az örökéletű eszméknek, melyek az emberiség tökéletességét, boldogságát munkálják, s melyeket a 16-ik évszázabeli vallásos megújulás szabadított ki a szellemi kiskorúság nyügeiből. A ki ismeri az erdélyrészi kálvinizmus, s a székelyföld feladatát, viszonyait, az előtt nem kell bizonyítani, hogy a székely-udvarhelyi kollegium élet-célja nem lehet egyéb, mint a mit e szavakban körülírtam.

Bármiként üssön ki tehát az államsegély kérdése, de ha ez iskola erejéből, életképességéből, s ezzel természetesen összefüggő hatásából, tekintélyéből csak egy szemernyit is veszít: meggyőződésem szerint, a szomorú felelősség tán különböző mértékben, de egyenlő erkölcsi súlylyal oszlik meg a kormánytól és egyházi hatóságoktól kezdve, le a legutolsó egyszerű kálvinista székely emberig. Ezt gondoljuk meg, a míg nem késő és ennek meggondolása bátoritson barátaink előtt és versenytársainkkal, ellenségeinkkel szemben annak nyílt vallomására, hogy az erdélyi ref. egyház e pozíciójának nem hogy föladásáról, de még csak bármily csekély mérvben való gyöngüléséről sem akar soha hallani. Vigyázzunk tehát és álljunk meg a hitben; úgy cselekedjünk, mint férfiak, legyünk erősek! (I. Kor. 16. 13.)

Theologiai vizsgák.

A folyó évi theologiai vizsgák szeptember 1. 2. és 3-án folytak le Nagy-Enyeden, a theol. akadémián, nagy részt a főtiszt. püspök úr elnöklete alatt. A mostani vizsgák érdekességét növelte az, hogy egyházkerületünkben ez alkalommal volt legelőször az 1886-iki konventi szabályzatban előírt második lelkész-képesítő vizsga, melyet a tanfolyam bevégezése után egy évre kell a papjelölteknek kiállani, s mely egészen a gyakorlat mezején

mozog, s ezért gyakorlati papi vizsgának is lehet nevezni. E vizsgára a tavaly végzettek közül heten állottak, s közülök négyen jeles, hárman jó képesítést nyertek. Minden tekintetben teljesen jelesek voltak Ignác László, és Molnár Lőrinc, kiknek gyakorlati biblia-magyarázata igen szépen sikerült. A vizsgázók készütségével különben a bizottság meg volt elégedve általában is.

Az első lelkész-képesítő vizsgára a nyáron végzett tizenhét ifjú állott, kik közül haton jeles, ötön jó, s haton egyszerűen képesítő bizonyítványt nyertek. Ezek most egy évi gyakorlati segéd-lelkészi alkalmazás után néznek, hogy a második vizsgára elkészülhessenek.

A harmadik évre lépők tizennégyen tették le az alapvizsgát, holott haton jelest, hárman jót, s ötön egyszerű osztályzatot kaptak. Legderekasabbul viselték magukat Józsa Gyula és Csűrös Ferenc. E vizsgálat elnöke, minthogy a főtiszt. püspök úr Komáromba utazott, nagytiszt. Hegedüs Lajos, esperes aa. volt.

A theologiai magántanári vizsgára jelentkezők közül csak Nagy Károly és Jancsó Sándor állottak fel. Az első a dogmatikai és vallásbölcseleti csoportból vizsgázott, s írásbeli dolgozatának címe «Kálvin theológiája.» Szakszerű, tudományos, terjedelmes, ügyes dolgozat, melyhez a talpra esett precíz feleletek és vitatkozások a szóbelin igen illettek. Theologiai szegény irodalmunk csak nyerne e munkával, ha egészen megjelenhet, s reméljük, még többet nyer a munkában, ha továbbra is magát a tudományoknak szentelheti. A második az egyetemes-, honi- és dogma-történelmi csogortot választotta, melyekből alapos szép készütséget mutatott fel szintén. Írásbelije: «Kálvin élete és egyház-szervezete» volt, s a szaktanár véleménye szerint, a mértéket egészen ütő munka. Vajha, egyházi irodalmunk e fontos, kevésbé mivelte mezejére oly munkáskint állhatna, mint a minőnek a kezdetből kiindulva, remélhetjük. Halomlás szerint, a két dolgozat egy füzetben fog sajtó útján napvilágot látni. A főtiszt. elnök úr, valamint a bizottság tagjai nagy élvezettel, s igazi örömmel hallgatták végig a sikerült vizsgát. Az illetők akadémiai próba-előadásukat folyó hó 5-én tartották meg a főiskola dísztermében a theologiai tanári kar, theologiai ifjúság, s több vendég jelenlétében, kedvező eredménnyel, mely után Józsa Zsigmond theologiai dekán lelkes, buzdító beszédet intézett a tudomány munkásainak sorába lépett ifjakhoz.

A dr. Bartók eltávozásával gazda nélkül maradt tárgyak a Berde Sándor tanár kezébe tétettek le, míg az ő terheiből Józsa Zsigmond vett át.

A theológiára, hir szerint, tizenöt-tizenhét ifjú iratkozott be, kiknek nagy részét Enyed és Székely-Udvarhely szolgáltatta. Az előadások 7-én veszik kezdetüket.

Józsa Zsigmond, theol. tanár, vasárnap, folyó hó 4-én tartotta meg beköszöntőjét egy, a héber bölcsészetről (Kochma) írt alapos dolgozatának felolvasásával. Az ószövevény ismertetése körül már sokszor fáradozott ifjú tanár működéséhez igen szép reményeket fűzhet theologiai irodalmunk, s papnövelésünk.

Külföldi egyházi szemle.

Ujabbán ismét több érdekes könyv jelent meg a külföldi könyv-piacokon. Különösen, az ó-szövetségi kritika köre szolgáltatja a feltűnőbb jelenségeket. Schumann a Wellhausen-féle Pentateukh-theoriáról ír, megvilágosítva minden oldalról, népszerű modorban e sokat vitatott kérdést. Baentsch a «modern bibliakritikát» ismerteti, bőven méltatván az eredményeket, melyeket ez elért. Főleg ott érdekes e könyv, hol a negatív kritikát tárgyalja, melynek jogosultságát, az ortodox theologusokkal ellentétben, kétségbe vonja. Ugyane kérdésekről irt még Altmann, Buxdorff Cornille, königsbergi tanár, és többen; úgy látszik, hogy a mióta az új-szövetségi exegeták halhatatlan érdemei folytán az új-szövetségi kanonikus könyvek kitisztázást nyertek, több oldalról fordul az érdeklődés az ó-szövetség felé, mint a melyből az új kisarjazott. Drummond szellemében irt mű Bocktúl a «Naturwissenschaft und Bibel», melyet sok érdeklődéssel olvasnak. Dr. Witte, pfortai szuperintendus, a jezsuita kérdés alkalmából aktuálisan irta a «Fridrich der Grosse und die Jesuiten» c. könyvét. Albert a német predikáció történetét irta meg Lutherig. Stöcker, a híres udvari pap, nagyértékű predikációit bocsátotta közre, mint szintén a Spurgeonnál is eredetibb szellemű Zimmermann, bécsi ev. pap is. Orelli, baseli tanár, a lipcsei «Theol. Literaturblatt»-ban szigorú bírálat alá vette az ó-testamentomi isagogika egész területét s nagyon becses értekezéssel gazdagította e tudomány-ágat. A dogmatikai részből Ötinger követője, Metzger tárgyalta igen szélesen a «Christl. Wahrheit»-ot. Myrberg, upsalai tanár pedig a «bibliai dogmatika» vitás kérdéshez szólott hozzá nagy ismerettel és sok olvasottsággal. Schelling híres követőjének, Rohmer Frigyesnek, a nagy egyházjogász, Bluntschli által irt s most újra kibocsátott életrajza szintén kedves olvasmánya a komolyabb műveket kedvelő közönségnek. Nagy tevékenység uralkodik az egyháztörténeti monumenták újra meg újra kiadásában és ismételt feldolgozásában is. S ha már meggondoljuk, hogy e művek

hány ezer példányban kelnek el, midőn mély sajnálattal tekinthetünk a saját irodalmunkra, láthatjuk, hogy e könyvek, mint az ismeretek megannyi fókuszai, mennyire emelik a külföldiek kulturáját s így szemhatárát is. Mi is jobban tennők, bizonyára, ha kevesebbet beszélénk, hiszen napjainkban már nem a klaszszikus kornak antik öröke «a szépen beszélés», hanem «a szépen és jól írás» teszi az ember műveltségének mértékét.

*

Skóciában nagy mozgalom indult meg az eddig különvált és egymással ellenségeskedő ref. felekezetek, az «United Presbyterians», a «Free Church of Scotland» és a «skót állami egyház» egyesítése érdekében. A mozgalom annál nevezetesebb, mert a három felekezet követői készek inkább lemondani egyes nagyobbbrészt közigazgatási és szervezeti, mint dogmatikai ellentétekről, csak hogy az egyesülés nagy tervét megvalósíthassák. Az egyesülés e tagadhatatlanul szép eszméje a «szabad egyház» mult évben tartott jubileumi gyűlésén született meg, a megvalósíthatás stadiumába azonban csak a jelen évi nagy gyűlésen jutott, midőn dr. Blairie vázolván a szabad egyház egyáltalában nem kecsegtető helyzetét, mindinkább elboruló jövőjét, egyszersmind annak előnyeit, ha erejüket hozzáadják az egyesülés után rég vágyódó másik két felekezetéhez, felhívta egyháza tagjait, hogy fogadják el testvéreik jobbát, mondják ki az egyesülést. A gyűlés ezt ki is mondta, miután még számos nagy tekintélyű szónok fejezte ki ugyanezen irányban nézetét és kivánságát s elhatározta, hogy már a legközelebbi évben meg hívja a gyűlésre a testvérfelekezeteket is, melyekkel időközben megindítja a tárgyalásokat. Hogy ez az egyesülés mily szép eredményeket fog létre hozni, elgondolhatjuk, ha tekintetbe vesszük, hogy így külön véve is, már eddig oly eredményeket ért el mindenik egyház, melyekre, ha olyanokat felmutatni tudna, méltán büszke lehetne a mi egyetemes egyházunk is, mely egységét papiroson már régen proklamálta, de a belőle származó előnyöknek sokszor maga sem biztosítja a kellő tekintély erejét.

TÁRCA.

Emlékül.

Azon alkalomból, hogy zsinatunk az állomást kereső papok számára meghozta a legüdvösebb törvényt, a próbaszónoklatok eltörlését, hogy e szörnyetegnek, a mely annyi időn keresztül uralkodott a kanididátusok felett, legalább csontvázát az utókor számára, alkalmas helyen, a Közlönyben, megörökítem: azon meggyőződés vezet, hogy nem árt efféle mumiákat félre tenni, hogy majd a hátunk mögöttiek lássák legalább, miféle csodabogarak is voltak «ennek előtte.»

Hogy is lejár, istenem, minden emberi ezen a világon! Ha csak harmadik elődünk feltámadna, mennyi változást látna régi tanyáján. Venyige és szalmakerítések helyett, deszka és stakétli. A pálinkafőzöbül ebédlő. Padlásra nem az irodából és pincébe nem a nappaliból járunk. Szobánkban kaszten helyett diófa-szekrény; a lóca helyén rugós dívány, fótelekkel környezve; íróasztalunkon ki- és beadványi jegyzőkönyv; posta-, törvény-, névkönyvek; van hivatalos számunk, de sok, és a spanyolviaszos pecsétnyomó csak leltári lom. A vizitációt nem hárman végzik, három napig, hanem csak egy szál esperes fél nap alatt. Aztán, az a

régi sok párcella-föld mind egy rakásba költözött. (Igaz, hogy a dohány-párcellát elkommaszálták!) És még mennyi minden megváltozott! Csak a kepe-szedés a régi. Szeretném, ennek is a nyujtó-padot megkészíteni és sír-iratát megszerkeszteni. Haldoklik különben. Végét járja. Röviditse isten szenvedéseit!

De lám, majdnem feledém, hogy koporsónál vagyunk, a már csak néhai papválasztási törvények 319-ik paragrafusának koporsójánál. A vesztés súlya ne nyomja el szívetek érzéseit, jertek, szomorú halotti gyülekezet, újítsuk meg emléket s lássuk röviden pályafutását. Beszédem csak egy részből fog állani s hangja a vigasztalásé lesz.

Lakozott e törvény Erdély kincses országában, hosszú ideiglen; mióta csak kálvinista kepefizetők laknak itt. S volt pedig életfolyása illetéknéppen. Megürült egy papi állomás. A püspökök megnyitották a pályázatot; sokáig gyalogpostás körözevényekkel, ujabbán a hivatalos lap hátlapján. Folyamodtak 20—30-an, a milyen volt az állomás. A kandidáló bizottság kiválasztott 4—8-at, és aztán most jött a bökkenő.

A dolog illusztrálására talán elég lesz, ha egy pályázót elkísérünk útjában. Tehát, legelőször is az atyafi besze-

dett egy jó gyártású predikációt, melynek okvetetlenül a temetőn kellett végződnie, hogy a hatás legalább az asszonyok részéről biztosítva legyen. Ajánló levelek sokasága ment az ott birtokosokhoz, jegyzőhez, adószedőhöz és a rektorhoz.

Felvirradván a várva-várt nap, tiszteletes atyánkfia kiszállott egy másod osztályú vasuti kocsiból, hová a legközelebbi állomáson szállott át, addig harmad osztályon utazván; kár vala pedig, mert senki sem fáradott ki fogadására. Kis batujával, mely palástját rejtegette, neki indult a falunak. A falu végén egy csomó komondor tette próbára vitézségét, melyet szerencsésen kiállván, bekopogott a parokhián, honnan az özvegy tiszteletes asszony a falu másik végén lakó kurátorhoz utasította. Útközben sokan végig nézték. «Ez lesz a mai pap.» «Hogy áll a kalapja!» «Kicsit löcsös a lába.» «Elég jó ruhája van.» «Csak szakála ne volna, mint egy zsidónak.» «No, majd meglátjuk, milyen lesz a kiadása.»

A kurátornál már sokan voltak a szomszédok, presbiterek, atyafiak közül (már t. i. a szakálasok, vagy szakáltalanok, mert a többieket még most borotválta a harangozó) «Isten hoztával» fogadják. Megköszöni a széklet s el is fogadja, mert fáradt nagyon. Elköszöni a kezébe adott cintóriás pálinkát s a tojás rátottából jóízűen frustokol. A szemes publikum nem rest ez alatt, megfigyelni, hogy eszik, mennyit iszik, mekkorát fal, hogy fogja a kést és hogy ül. Szemlélik előlrül-hátúlról. Össze-összenéznek, sugdosódnak és bölcsekednek.

«Köszönöm szépen ezt a jó istenáldását. Hol van a háziasszony?»

«Itt vagyok, tiszteletes úr. Egészségére kívánom; igazán még egyik tiszteletes úr sem evett ennyit; szeretjük is mi, a ki nem utál minket.»

Eközben alkalom nyílt, állva is megnézni, megvizsgálni a delinquent, ki maga is széjjel néz a szobában, megdicséri a szép rendet, a tisztaságot; megsimogatja az ott lábatlanokódó apró népséget, megkérdezi nevüket s dicséri keményen: «Ügyes emberek vagytok, nagyot nőjjetek.» A mama arcán szelíd mosoly s még a tata is hajlandó egy egészséges parulára:

«Tartsa meg az isten a tiszteletes urat is!»

Meg is volt aztán a renommé. Száz lábon futott szét a hir: «Jaj, de kedves ember; hogy eszik, nem válogatós; milyen beszédes, a kuratorné gyermekeinek még cukrot is adott.» No de, meg is tellett a templom, úgy a mint csak megtelhetett. Természetes, hogy beszédében nem az a rész volt a legszebb, hol az istenfiuság magasztos eszméjét fejtegette szépen, tárgyilagosan, hanem ott, a hol a végén «a temető gyászos fejfái között, zokogva sirnak a bánatos özvegy s megtört árvái.

Templom előtti beszédében a férfiakra akart hatni. Üdvözölte itt őket, mint jó gazdákat, mert sok vidéket látott, ugymond, de ilyen szép rendet, gazdálkodást, jó termést sehol. Munkás kezek éltetik a hazát s teszik széppé a földet. Boldog ember az, a ki itt lakozhatik, ilyen polgárok között. (Ez csak elég világos célzás!) Felajánlotta aztán esztét, tudományát, munkaerejét a nép javának előmozdítására; megáldotta a nagyokat és a kicsinyeket, egyházat, iskolát, községet, határt, népet és harmokat s aztán, nyakába vette a falut, megkeresett minden jobb házat, nyájas, leereszkedő volt mindenütt, szeretetre méltó, mint egy eladó leány és széttekintő, mint egy ágens. Estve aztán testben, lé-

lekben kimerülve, azon tudattal utazott tovább, hogy ha most meg nem kapja a tifuszt, akkor sohasem

De még mennyi variáció! Hány akkordban lehetne erről énekelni! Az első és másod-osztályu eklézsiában saját eredeti beszéd kellett, harmadikban már a «Pred. Tár»-ból is lehetett böngészni, a negyedikben pedig Lukács Ödön, sőt még Zombori Gedő is megjárta. Voltak, a kik az éppen kapóra jött falusi táncbau a parasztleányok ügyes megforgatása által vitték el az akademitá papjelölt elől a pálmát. Sokakat víg cimborák Bachus oltárához vittek, próbára teendő, ha gyakorolja-e valóban textusát, midőn a vizről predikált. Nagy szerepet játszott a lányos mamák votuma, mire természetesen a házas papok nem számíthattak. Kifogtak sokan ezen is. Otthon hagyták jegygyűrűjüket s az ebéd alatt keményen udvaroltak. Származtak ebből meglehetősen komikus helyzetek. Nem is szólok a «ki ad többet érte»-féle licitációkról, mert ez aztán a törvénynél is vadabb hajtás volt. Ez főképp a legsötétebb Háromszéken divott vala.

Piacszerű volt minden esetre az egész próba-prédikálás, kufárkodás, galambárulás. Mutatósnak lenni, öblös hanggal, legkedveltebb papi diploma volt. Csodák csodája, hogy a családi összeköttetés nem numerált. Az apja fia még azon vidéken sem számíthatott kathedrára: «Ismerjük a fajtáját, elég egy sütetből egy lepény.»

Fine finale, hat-nyolc ember az ország ugyanannyi szegletéből elutazott 100—150 forintot, alávetette magát egy csomó torturának, eltöltött egy néhány napot, otthon pedig azalatt tehene bele esett a jászolba, már a kinek volt, csikója karóba ugrott, gyermekei összeverekedtek, felesége unatkozott, és nyolc közül hét családott.

Jövendő papok, ti csak hirből fogjátok ismerni az állomás-keresés leirt módját, de egy cseppet se bánjátok!

Különfélék.

— **Lapunk megjelenésével majdnem egyidejűleg** nyílik meg ez évi egyházkerületi közgyűlésünk. Mindig ünnepp számban mennek e napok, azok lesznek ezek is. Hiszen, a legjobbak, a legbölcsebbek gyűlnek össze, tanácskozní anyaszentegyházunk legfontosabb kérdései felett. Hiszük, reméljük, hogy a közgyűlés tagjai egyenkint és összesen meleg érdeklődést, ügy-buzgóságot, egyházkerületünk iránt való lángoló szeretetet hoznak magukkal s ezek megnyugtató biztosítékai a szilárd reménységnek, hogy munkánk nem lesz hiabanvaló. Istennek áldása legyen törekvéseinken!

— **Tisza Kálmán jubileuma.** Mindenki tisztában volt és lehetett, hogy mikor egy oly országos hírű embert, és egyházának oly oszlopos férfiát tiszteli meg egy egyházkerület huszonöt éves főgondnoki állására való vissza-émlékezéssel, és mutatja be előtte hálás elismerését, köszönetét: ez nem lehet egy vidék innepe; ennek az innepnek országosnak kell lenni. És az volt. Annak kellett lenni. Most, mikor az ultramontanizmus dolyfős vakságában eddig soha nem ismert féktelenségben dühöng; midőn elérkezettnek látja az időt, hogy a mindig a haza függetlenségének, a nemzet szabadságának és legszentebb áspirációinak szolgálatában álló protestántizmusnak hivalkodva dobja oda a kesztyűt, és harcra provokálja; most, midőn elbizakodottan az állam souverainitását merészli kétségessé tenni: ez az innep, holott egy kálvinista egyházkerület főgondnoka köszöni meg a méltó elismerést hű szolgálataiért; világos volt, hogy ez a főgondnok, és ha éppen Tisza Kálmánnak hívják, ezt a jubileumot személyének nagy jelentősége által olylyá teszi, hogy benne és általa megdobban Magyarország minden felekezeti polgárainak lelkiismerete. Mekkora különbség a Schlauchok, Vaszariak és Zichy Nándorok, meg

Tisza Kálmán között! Ott a rabulisztika, itt a jog. Ott csillogó frázisok leple alatt az uralkodás követelése rabszolgák felett, itt az egyéni függetlenség és szabadság teljes elismerése minden szabadon gondolkozó és emberi méltóságát becsülni tudó szabad ember számára. Ott az éjszaka, itt a ragyogó nappal. Ott bilincsekbe verése az emberi léleknek, itt proklamálása az emberi szellem korlátlanágának. Ott az önkény, itt az erkölcsi világrend. Oh, minő szép látóköri! Minő fönséges bizonyítéka e nap a protestántizmus felsőbbségének a katolicizmus inferioritása mellett. És Tisza Kálmán e napon egész nagyságában tündökölt. Követelés nélkül való egyszerűségében; magát legkisebbnek tartva mindenek között, ott lebegett magasan mindenki felett, mint egy proféta, ki hirdeti a jogot, a szabadságot, a lelkiismeret fönségét; hirdette a protestáns egyetemes egyháznak és Magyarország lételének, jövődjének teljes együvértartozását; hirdette a békére való törekvést, annak feltétlen szükségét; és csak akkor emelve föl a harci lobogót, midőn minden reménység elveszett, hogy megaláztatás nélkül meg nem oltalmazható a szabadság, a lelkiismeret függetlensége, és az erkölcsi világ-rend. Mondhatnak a kortársak Tisza Kálmán ellen akármit; kimondhatja talán majdan ítéletét a történelem; de sem ez, sem az meg nem tagadhatja tőle, hogy a mai Magyarországnak interkonfeszzió-nális szerencsétlenségében valóságos gondviselés-szerű férfiú, ki arra van hivatva, hogy oltalmazván felekezetének, hitsorsosainak örök-jogát teljes meggyőződéséből, egyszersmind oltalmazója és megmentője hazánk alkotmányos szabadságának és szabadelvű fejlődésének.

— **A király ő felsége távirata** Tisza Kálmánhoz. Leirhatatlan az a lelkesedés, mely áthatotta a jelenlevők szívét, midőn Pap Gábor püspök a templomban felolvasta a király következő táviratát: «Őszinte rokonszenvvel csatlakozom azon örömteljes szerencse-kívánatokhoz, melyekkel önt, mint huszonöt év óta az evangelico reformált egyház dunántúli kerületének főgondnokát hitsorsosai és számos tisztelői a mai napon idvezlik. Adja a mindenhajó, hogy mindenkor érdeműs működését egyháza, és a közügyek érdekében még számos éven át folytathassa.» E távirat nem csak Tisza Kálmánhoz szólt, szólt az az egyetemes reformált egyházhoz is, mely hálás szívvvel és bizodalommal gondol a jövődjére,

holott ilyen királynak atyai bölcsessége és szeretete viraszt felette. Éljen a király!

— **Az az ováció, melylyel a dunán-túli egyházkerület** illetve főgondnokát Komáromban, méltó volt önmagához, és méltó Tisza Kálmánhoz. A lakosság versenyezve mutatta ki hódoló tiszteletét a külsőségekben is. A város lobogó-díszben pompázott; mindenütt innepi hangulat uralkodott és mindenki versenyzett úgy a vendég-látásban, mint a tisztelet nyilvánításában. Az egyházkerületek küldöttségei, élükön a püspökökkel és a főgondnokokkal, valósággal országossá, egyetemessé tették ez innepélyt és elmondhatni, hogy szeptember 4-ike és 5-ike oly napok voltak Komárom életében, a melyeknél szebbeket a polgári közélet tekintetében tán soha sem látott és sokáig feledhetetlen maradnak. Csak a katolikus plébánus tüntetett távollétével, sőt odáig ment a fánátizmusban, hogy, a mint ott mondták, a szószekekből intette, tiltotta el híveit is, hogy az e r e t n e k e k e l n e merjenek érintkezni, mert elkárhoznak. Ha ez nem örvöngés, akkor oly brutálítás, mely örök-szégyene marad az ultramontánizmusnak a század végén, és méltán szégyenelhetik a felvilágosodottabb katolikusok.

— **Kijelölések.** Szept. 2-án kijelöltettek Kibédre: Csürös József, Gábor Sándor, Gönci István, Derzsi Lőrinc, Henter Pál, Kovács Sándor; M-B á n d r a: Gönci János, Nagy Albert, Bartha Lajos, ifj. Rákosi Lajos, Tóth László, Csürös József, Nagy Károly, Jancsó Sándor.

Szerkesztői nyiltposta.

— **Templomi hangok.** Vers, költemény, egyházi ének: nevezhetjük, a minék tetszik, és még sem egyik sem. Rövid sorokba van írva, tehát nem mondhatjuk prózának sem. Mi hát? Hol van belőle az egyszerűség, a közvetlenség, a szárnyalás, az ihlet; az, a mit poezisnek nevezünk? Ebben a reális világban nagyon nehéz, megközelíteni a Pegazust. Miért akar repülni az, a kinek jární lehet, jární tud? Roszul tesz az egyházi lapok, ha sok rosz egyházi verset közölve, sok rosz egyházi poétát nevelnek. Ezt a szemrehányást mi nem akarjuk kiérdemelni.

— **Igaz-e?** Az a cikk méltó felháborodást keltett; de oly alávaló tendenciával iratott, hogy hitelre nem talált józanul gondolkozó emberek előtt. Illessük megvetéssel és hallgassuk agyon.

HIVATALOS RÉSZ.

958—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett barátosi I-ső osztályú egyházközség papi állomására ezennel pályázat hirdettek.

Évi javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel. 930 frt. 19 kr. melyből: 75 frt. fakepe-váltás, 33 frt. 19 kr. a kanonika kataszteri tiszta jövedelme (mely a presbiterium becslése szerint 106 forintra tehető), a többi kepeből és oszporából foly be. Ezekon kívül a díj-levélben megállapított stóla.

Pályázati határnap október 10. Folyamodványok nt. Péter Károly, esperes aához intézendők, Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvártt, 1892. szept. 8. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

949—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyébe kebelezett árpástói egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Évi javadalom: gazdasági épületekkel és szép nagy kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 530 frt. melyből 132 frt. készpénz, a többi a kepe megváltására szerzett 64 hold birtoknak évi haszonbére.

Pályázati határnap szept. 30. Folyamodványok nt. Somkerei Miklós, aához küldendők, Székre.

Kolozsvártt, 1892. szept. 5. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

810—1892. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Nagy-borosnyói lakos, Pál Ágnes, férjét, Bede Barabást, ki őt ezelőtt hat évvel hűtlenül elhagyta s azóta sem tartózkodási helyéről, sem életben létéről tudomással nem bír, ezennel a sepsii ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé hirdetményesen válóperbe idézteti, azon kijelentéssel: hogy, ha hat hó lefolyása alatt említett házassági törvényszék előtt meg nem jelenik, ellene a válóper úgy is megindítja s le fogja járatni.

A sepsii ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, N.-Borosnyón, 1892. szept. 5. *Zágoni Pál,*
esperes.

811—1892. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Hidvégi (nyáras-pataki) lakos, Gábor Ilia, gör. kel. vall. nejét, Tóth Teréziát, ki ev. ref. vall., ki őt ezelőtt hét évvel hűtlenül elhagyta s azóta sem tartózkodási helyéről, sem életben létéről tudomással nem bír, ezennel a sepsii ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé hirdetményesen válóperbe idézteti, azon kijelentéssel: hogy, ha hat hó lefolyása alatt említett házassági törvényszék előtt meg nem jelenik, ellene a válóper úgy is megindítja s le fogja járatni.

A sepsii ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, N.-Borosnyón, 1892. szept. 5. *Zágoni Pál,*
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. Szeptember 15.

37. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára : Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők : *Külmagyarutca 9. sz.*

Br. Bánffy Dezső elnöki megnyitó beszéde.

Főtiszteletü és méltóságos egyházkerületi közgyűlés !

Egy lejárt év után szerencsés vagyok ismét üdvözölhetni a tisztelt közgyűlést, üdvözölhetni azon reménnyel, hogy a megkezdendő tanácskozásokat szerencsés leendek békés egyetértéssel vezethetni ; vezethetni pedig anyaszentegyházunk, egyházkerületünk érdekeinek szolgálatára és javára. Bízta a remény, miszerint a lejárt év munkássága és az elért eredmény áldásos gyümölcsait meghozandja, és hogy a munkát vezető, a munkát végezők a bírálatra jogosult főtiszteletü és méltóságos egyházkerületi közgyűlés megelégedését kinyerni, szerencsések lehetnek.

Nem tartozik hatáskörömbe, részletezni a végzeteket, bárha én is egyike voltam azon munkásoknak, kik hivatalos hatás- és munka-körükből kifolyólag szolgálni az anyaszentegyház ügyeit és érdekeit, hivatottak voltak egyike vagyok azoknak, kik most az eredmény feletti bírálatot várjuk, kik az elismerést reméljük.

A főtiszteletü méltóságos püspök úr évi jelentése, a méltóságos állandó Igazgató-Tanács kimerítő általános jelentése és több nemü előterjesztései egész képét nyújtják a végzett munkának, hosszú sorozatát a megoldott kérdéseknek, melyek közül mintegy kidomborodik azon fényes anyagi eredmény, melyet elértünk tőkénk gyümölcsötetésének újabb rendszerével, minek folytán, egyfelől egészen új tőkék állanak már is rendelkezésünkre, másfelől az évi szükségletek fedezésére tetemesen nagyobb összegeket fordíthatunk.

A lefolyt év fontos eseményei között első helyt kell a zsinatról is megemlékezni ; ennek működése ugyan még nincs teljesen befejezve, és az alkotott törvények még nem nyerték meg legmagasabb kegyurunk, ő felsége, a koronás király, szentelését. De, minden kétséget kizárólag, legrövidebb

időn ez is megnyerett, az újonnan alkotott és a tapasztalat tanácsolta módosításokkal ellátott egyházi egyetemes törvényeink által biztosított előnyök felhasználásával, újabb lendületnek néz elé egyházi életünk. Hinni akarom ezt, mert míg azokban gondoskodva van az egyetemes egész ev. református magyar egyház öntudatos, egységes tömörüléséről, és ezzel biztosítva van az erő kifelé, addig biztosítva van különösen erdélyi ev. ref. egyházkerületünknek, tekintettel hosszas külön-állásunkra és ennek folytán kifejlődött sajátos viszonyainkra, azon szabad mozgás joga és előnye, melyre szükségünk van, ha természetes alapon nyugva, biztos fejlődést akarunk elérni.

Végre, főtiszteletü és méltóságos egyházkerületi közgyűlés, még egy eseményt akarok fölemlíteni, egy lélek-emelő innepélyről akarok szólni, melyen a méltóságos püspök úrral együtt, magam is egyházkerületünk több tekintélyes világi és egyházi férfjának kíséretében, részt vettem. A legközelebbi napokban Komáromban lefolyt innepélyekről szólok. A dunán-túli egyházkerület főgondnoka, Tisza Kálmán főgondnokságának huszonötödik évfordulóját innepelte.

Nyert szives meghívás folytán, ott voltunk mi is ; elmentünk oda, de nem politikát csinálni, még nem is egyházi politikát ; sem azért, hogy keztyüt dobjunk, vagy talán meg sem izent harcra elfogadjuk a kihívást. Elmentünk tiszteletünknek és ragaszkodásunknak kifejezést adni azon férfú iránt, ki valásunk törvények által biztosított jogainak védelme érdekében, vakmerően bátor, volt szembe szállani a hatalommal, de ki, midőn a hatalmat maga kezelte, elég bölcs, és körültekintő volt, azt soha felekezeti érdekből ki nem használni. Ki vallása, hite érdekében soha sem feledkezett meg arról, hogy mi a haza érdeke ; ki mindig mint « magyar » tett, habár mint

református érzett is. Ez érzelmek hatása alatt vettünk részt a komáromi innepélyekben, ez érzelmekkel, e felfogással találkoztunk ott is, ily szempontból kiindulva, éltettük az érdemekben megöszült, de erőben még ifjú huszonöt éves főgondnokot. Bízunk abban, hogy erőben, erélyben nem csökkenve, még számos éveken által lesz anyaszentegyházunk érdekeinek szolgálatában egyházi életünk vezére, bölcs körültekintésével iránytunk, mely megmutatja az utat a feltornyosult hullámok verése között sajkánknek, hogy zátonyra ne jusson, hogy a nagyobb hajók felvert árja el ne sodorjon.

Az ülést ezennel megnyitom.

Püspöki jelentés.

Nagyméltóságú Báró, Elnök Úr!
Főtiszteletű Közgyűlés!

Istentől megáldott esztendőről teszem meg örömteli jelentésemet. Istentől megáldottnak mondom, mert meggyőződésem az, hogy ez év, melynek zárkövét e közgyűlésünk képezi, a magyar protestáns egyház, s abban a mí egyházkerületünk történetének évlapjain fénylő betűkkel leendő följegyezve, mint a békés fejlődésnek, a belső erőgyűjtésnek, a jövődők számára új alapok lerakásának kiváló mértékben gazdag esztendeje. Azon főbb mozzanatok, melyeket jelentésem rendén föltüntetni fogok, ez állításom igazolásának ékesen szóló bizonyítékai lesznek.

Mindenek előtt azonban, teljesítenem kell az alattvalói hála és hódolat kedves köteleességét dicsőségesen uralkodó felséges királyunkkal szemben, kinek megkoronáztatása huszonötödik évfordulatát is ez évben innepelte meg a mélyen átérezett hála, a felséges trón iránt táplált törhetlen hűség, s a rajongó szeretet legbensőbb érzeteitől áthatott szívvel a magyar nemzet, s azzal egy testet alkotva, egy lélektől éltetve, a mi egyházunk is. Megnyíltak templomaink, zengett a dicsőének, fölszállt a hála-fohász, s az evangyéliumi ige gyönyörű nyelvén magasztaltuk a seregek urát, a királyok-királyát, ki kegyelmének nagy gazdagságából, dicső uralkodónkat hozzánk küldötte, számunkra megtartotta, hogy hatalmas jogara alatt viruljon a béke, s annak ölen mély gyökereket verhessen, dús lombokat hajthasson a hit és lelki ismeret szabadságának ég felé emelkedő élő fája s koronája. Dicsőítettünk, s dicsőítjük most is benne nem csak a bölcs, alkotmányhű koronás királyt, de

a könyörülő szívü jó atyát is, ki kegyelmességének olajos korsóját mindig kezében tartja, s juttat abból enyhítő, s üdítő cseppeket a lesújtottak és szűkölködők számára. Irgalmasságának ajtaja, valahányszor zörgettünk rajta, megnyílt; ez évben is négy egyházközségünk Szederjes, iskola-építésre, Bogdánd és Vajda-Hunyad, templomaik megújítására 100—100 frt. és Oláh-Ujfalu ugyan e célra 200 frt. legfelsőbb segílyt nyertek; s ha e sorozat most aránylag csekély, egyedüli oka az, hogy kevesen zörgették, mert a mi királyunk jelszava az, a mi a Krisztusé Kérjétek és megadatik. Áldjuk jóságos nevét!

Jól esik nekem, hogy lelkem tekintete a Felséges király után, azon férfiú felé fordulhat, kit a nemzetnek, az azt képviselő törvényhozó testületnek bizalma a legmagasabb méltóság, a képviselőház elnöki székébe hívott el, s a király kitüntető kegye is körül ölelt. Az a fény, mely a nemzet bizalmából, s a királyi kegy sugaraiból, halántékát köríti, beragyogja a mi egyházkerületünket is, mert az a férfiú, a mí sorainkból emelkedett föl, sőt, első sorban, a szó legmélyebb értelmében, magunkénak büszkén valljuk, s e magas méltóságú egyházi törvényhozó testület elnöki székében örömmel szemléljük, mint bölcs vezérünket, nagy erősségünket. Igazgató-Tanácsunk élén, köteleességemnek tartám, magasra emelkedése, s legfelsőbb kitüntetése legelső pillanataiban, tiszteletteljesen üdvözölni őt; de, úgy vélem, helyesen cselekszem, ha erre alkalmat nyitok a főtiszteletű közgyűlésnek is, s bizonynyal, mindnyájunk nevében szólok, midőn e feletti örömünknek e helyen is kifejezést adok, s hálásan ismerem el, hogy Ő Nagyméltósága megsokasodott teendői dacára, nem lankadó buzgalommal folyton teljesíti főgondnoki nehéz tisztét, s nekem is erőtlenségemben, most is éppen oly hű segítő társam, mint vala eddig. Isten tartsa, isten áldja meg a mi Kegyelmes Urunkat!

Bár a letúnt egyházi év legutolsó pillanataiban történt, de fontosságát, emelkedett voltát s a jövőre bizonynyal kiható jelentőségét tekintve, első rangú s örömteli esemény volt azon jubiláris ünnep, melyet a dunán-túli egyházkerület s azzal együtt egyetemes egyházunk, az evang. testvérekkel karöltve, a közelmúlt napokban, Komáromban szentelt, lerovandó elismerését és hála-ját azon nagy érdemű férfiúval szemben, ki nem csak azon egyházkerületnek, de egész prot. anyaszentegyházunknak vezérlő szelleme. E férfiú Tiszta Kálmán, ki egyetemes egyházunk érdemekben

gazdag, agg nestora, br. Vay Miklós mellett, sorainkban, az elsők közt, a legelső; egyetemes egyházunk horizonján, a hanyatló nap nyomába lépő, erejének, fényének egész teljességében tündöklő. A jubiláris ünnepen egyházkerületünket nagy számú világi s egyházi férfiakból egybesereglett, diszes küldöttség képviselte.

Lelki szükségét éreztük annak, hogy manifestáljuk hálánkat mi is azon férfiú iránt, ki, azon sajátos helyzetnek, mely az erdélyi egyházkerületnek a létrejött unio kötelékében részébe jutott; azon magas rendű érdekeknek, melyeknek a mi egyházkerületünk, nehéz viszonyok közepette, szolgálatában áll, bölcs szószólója, hatalmas védelmezője, a minék a közelmúltban is, számtalan bizonyítékait láttatta. Méltó arra, hogy rá mindig hálás tisztelettel gondoljunk, érette istenhez esedekeljünk!

Jubiláris innepélye, bár a közelmúltnak kiváló eseménye, de azon örvendetes mozzanatoknak, melyek egyetemes egyházunk életében fölmérültek, mégis csak egy részlete. Az egyes ember, bármily nagyérdemű, mégis csak múló tünemény az anyaszentegyháznak végnélküli, örökké tartó életében. Ennek folyamából is, jelezniem kell oly eseményt, mely új alapokat vető, új korszakot alkotó jelentőséggel bír. Ez a mi egyetemes zsinatunk, mely a törvényszabta tiz év letelte után, dec. 6-án kezdé meg s azóta két ülészakban folytatta törvényhozói működését. Nem érezhetem hivatva magamat e működésről, e helyen, akár bíráló, akár magasztaló szavakat hallatni; feladata leend az a jövő időknek, melyeknek tűzpróbáján át kell mennie. Szoritkozom csupán annak jelzésére, hogy a zsinat törvényhozási intézkedései folytán, azon helyzet, melyet egyházkerületünk az unio kötelékében, az első tiz év alatt elfoglalt, lényeges s részben igen mélyreható átalakuláson megy át. Eddigi s most még hatályban lévő törvénykönyvünk 9. §-ában biztosított autonomikus jogkörünk, némileg szűkebb korlátok közé lett szoritva, a mennyiben a zsinati képviselők választására nézve, a zsinat-presbiteri elv ránk is kötelezővé lett. Ennél azonban még sokkal mélyebbre ható azon átalakulás, melynek egyházkerületünk belélete elébe néz, az ujonnan alkotott papválasztási törvény folytán, mely az eddigiektől különböző alapelveken nyugszik. Lehet, hogy e miatt egyházkerületünk beléletében nem csekély mérvű nehézségek, talán még zavarok is merülnek föl, de ezektől nem szabad

visszadöbbsenünk s ha tán, az egyetemes törvényhozás némely intézkedése, egyházkerületünk történelmi fejlődésének követelményeivel ellentétben állónak is látszik, egyéni meggyőződésünkkel nem megegyező, de azért engedelmisséggel kell meghajolnunk azok előtt s keresni útját-módját a nehézségek leküzdésének, az akadályok elhárításának. Nem szabad megingani azon meggyőződésünknek, hogy azon erő, mely az egyes egyházkerületeknek egy egyetemes egyházzá tömörülésében rejlik, sokkal nagyobb, magasabb értékű s a mi egyházkerületünkre nézve is sokkal több áldást hozó, mint a minő súlylyal bir azon áldozat, melyet az unio fentartása s hova-tovább mind szilárdabb, bensőbbé tétele érdekében egy, vagy más tekintetben, hoznunk kell. Ha szabad e kifejezéssel élnünk a nyereség a veszteség számlája, ránk nézve igen kedvező s így egyetemes egyházunk törvényhozó működését csak a legbensőbb örömmel üdvözölhetjük. Anyaszentegyházunk dicső épületének fundamentuma új szegelet-kövekkel erősítették s megvihatatlan védbástyák emelkednek föl. E felséges munkára, a mennyiben közös érdekünk, egyidejűleg rávetették kezüket a Királyhágón túli evang. testvérek is s a közös célra törekvésnek, az érdekek egységének s az együtt érzésnek gyönyörű megnyilatkozása vala, nem csak azon hálaünnep, melyet az 1791-diki alaptörvényünk százados emlékére együtt szentelénk, hanem még inkább azon mélyreható törvényhozási munkásság is, melyet ők is folyamatba indítottak s mely zsinatunk befejező ülészakában, a két zsinat kiküldöttjeinek érintkezései s megállapodásai folytán, betetőzésre vár. A két testvér egyetemes egyház, egymással kezét fogva, erejét egyesítve s együtt küzdve, az evangyeliumi szellemnek, a liberális eszméknek, a felvilágosodásnak és haladásnak oly falánkszát fogja képezni, melynek diadala felől nincs ok kételkednünk. Igaza van a testvér-egyház egyik vezérfőfiának (Radó Kálmán) «A századok kerekeit nem lehet visszafelé forgatni» Föltenni sem lehet, hogy Magyarország törvényhozása s az annak kebeléből kiemelkedő alkotmányos kormány vállalkozzék ez áldatlan munkára s engedve a «hegymögi» ellenséges áramlatoknak, hűtlen legyen azon liberális szellemhez, mely a magyar törvényhozás múltját s előhaladó irányát kiválóan jellemzi. Meggyőződésem az, hogy azon fekete pontok, melyek nemzetünk láthatárán, a közelmúlt időkben feltűntek, nem fognak vikart rejtő fel-

hőkké nőni s a felekezet-közi béke megzavarására a «Pax» jelszó alatt megindult kísérletek, csak kísérletek maradnak. De, ha a fekete pontokból vihar tör is elő, az is csak muló lesz s még jobban megtisztítja a levegőt. Magyar protestáns egyházunk már sokkal nagyobb viharokat diadalmasan élt át s túl éli ezt is, mert ereje ma nagyobb, mint volt valaha s a magyar állam beléleletében oly tényező, melylyel feltétlenül számolni kell. Különbben is, a támadás éle első sorban nem is ellenünk, hanem a magyar állam jogrendje, a törvényhozás suverainitása ellen irányul s van azokban elég erő arra, hogy a támadást visszaverjék. A magyar nemzet liberális közvéleménye is hatalmas szövetséges társunk. Ezeket büntetlenül provokálni, csak ideig-óráig lehet.

Nem aggódva, nem kételkedve, fordítsuk hát inkább tekintetünket a fekete pontok helyett, a fénylőkre. Ilyen a zsinati végzések között az is, mely Debrecenben egy teljes, bölcsészeti karnak és tanár-képezdének s Kolozsvárta tudományegyetemmel lehető kapcsolatban egy teol. fakultásnak felállítását s fentartását, az egyetemes egyház közérdekében állónak jelentette ki, s midőn egyfelől, felhívta az első sorban érdekelt egyházkerületeket e tárgyban részletes előterjesztés kidolgozására, másfelől, az egyetemes érdekű kettős célnak nem csak szellemi, de anyagi támogatását is kilátásba helyezte. Hogy az előkészület minő munkáját végezte, az Ig.-Tanács közkezen forgó jelentésében fel van tüntetve s a részletes tárgysorozat rendjén a főtiszt. egyházkerületi közgyűlésnek alkalma nyílik, nem csak bepillantani az előkészület eddig végzett munkájába, de egyszersmind megállapítani a zsinathoz intézendő fölterjesztés körvonalait is. Előre is fölhívja e nagyfontosságú kérdésre a főtiszt. közgyűlés becses figyelmét, ezuttal csak két észrevételre szoritkozom. Egyik az, hogy a zsinati kijelentés által, megszűnt ez a kérdés egyházkerületünk keblé kérdése lenni s az egyetemes egyház közös érdekének magaslatára emelkedett föl s így egészen új stadiumba lépett, mely a terv megvalósításának s egyszersmind békés megoldásának útját egyengeti. Másik az, hogy Ig.-Tanácsunk a kérdés előzetes tárgyalása rendjén szerzett tapasztalatai folytán s tekintettel a főtiszt. közgyűlésnek 1889. 62. sz. a. kelt végzésében elfoglalt álláspontjára s adott utasítására, a cél megvalósíthatása érdekében, számításon kívül hagyva a Bethlen-főiskola anyagi hozzájárulását, új erőfor-

rások létre hozására törekedett s az előkészület munkájában a fősulyt most is erre fekteti. Ugy vélem, Igazgató-Tanácsunk e törekvése által egyházkerületünk jól felfogott érdekének tesz szolgálatot, mert ma tán inkább, mint valaha emmens érdekünk, elhárítani gondos igyekezettel minden akadályt, mely útját állhatja a békés fejlődésnek s megzavarhatná az öszhangot azon egyetértő, együttérző működésben, mely, tekintve a mi erőtlenségünket, a nagyobb szabású alkotások mulhatlan föltétele. Lehet, hogy az eszme teljes diadalát én nem érem meg s más lesz a magvető s más az arató, de boldognak vallom magamat, hogy az eszme előharcosa lehettem, s lehetek, a míg élek!

Fénylő, a könyörület szellemétől sugárzó zsinatunknak azon végzése is, melylyel egy egyetemes jellegű, papi özvegy-árvai gyámintézetnek felállítását sürgős szükségnek jelentette ki s utasította a konventet ennek haladéktalan létre hozására. E végzéssel ez a kérdés is egészen új s közeli megoldással biztató stádiumba lépett, mert a humánus cél érdekében, az egyes kerületek ereje egyesítésének termékeny elvét proklamálta. Ennek folytán, egy ily gyámintézet megalapítása s fentartása többé nem a mi egyházkerületünk keblé feladata, melynek megoldására, magunkra hagyatva, különben is erőtlenek volnánk. Addig is azonban, míg az egyetemes életbe léphet, kötelességüknek ismerjük, a segély új meg új forrásait kutatni, s nyitni föl, hogy az özvegyek, s árvák, ha kevéssel is, de többet kapjanak, mint eddig. Azon jelentékeny tőke-többletből, mely az Igazgató-Tanácsnak a közelmúltban jó sikerrel keresztül vitt pénzügyi miveletei folytán, s mely meghaladja a 100,000 frtot, létrejött, s rendelkezés alatt áll, mint állandó alapot, e célra is fordítani kell. A humánus kérdés külön előterjesztés tárgyát fogja képezni.

(Vége következik.)

Egyházkerületünk 1892. évi közgyűlése.

Az erdélyi egyházkerület jelen évi közgyűlése folyó hó 10-én vette kezdetét a tagok nagy érdeklődése és igen szép száma mellett. A főgondnokok, képviselők, s más egyházi és világi hivatalosak tiszteletre méltó buzgósággal siettek részvétükkel emelni a kerületnek különben is mindenkor nagy fontosságú, mert több tekintetben országos érdekeket képviselő és istápoló gyűléseit.

A közgyűlést ez alkalommal is Szász Domokos püspök aa. megható szep imádsága előzte meg, melyben mély hittől, s tiszta vallásosságtól áthatottan kérte a segédelmet, az

erőnek, a bölcsességnek, a belátásnak lelkét az egész gyűlésre, s annak minden tagjára. Majd Bánffy Dezső báró ő nagyméltósága olvasta fel a múlt év egy pár felszínre hozatott irányelvét bíráló, s józan irányba terelni kívánó elnöki megnyitóját, melyet lapunk fő helyén egész terjedelmében közlünk.

Az általános tetszéssel és éljenzéssel fogadott megnyitó beszéd után, felolvastatott a közgyűlési tagok névsora, melyből kitűnően határozati képessége, elnök a gyűlést megalakultnak jelentette ki. Bedő Ferenc és Tavasz József igazolása után, ezzel kapcsolatban, Márkus János, igazgató-tanácsi titkár terjesztette elő az Igazgató-Tanács jelentését Muzsnai Károly, nagy-sajói, Zágonyi Pál, sepsii esperesek; Csejdi István, nagy-sajói, s Vén Mihály, sepsii főjegyzők megválasztása tárgyában. Miután nevezett afiai a gyűlés színe előtt hivatali esküjüket letették, s új tisztvárosaikat a gyűlési tagok éljenzéssel fogadták, Parádi Kálmán tanügyi előadó olvasta fel az Igazgató-Tanács előterjesztését négy új tanárnak, nevezetesen Székely Tőhötöm, dr. Németh Gyula, Hosszu Lajos és dr. Benkő Gábornak közgyűlési tagokul elismerése tárgyában. A gyűlés régi gyakorlatához és hagyományaihoz híven, ezeket az új tanárokat is szívesen fogadta, s őket igazoltaknak jelentette ki.

Ezzel az igazolások megtörténvén, a tárgysorozat az Igazgató-Tanács javaslata értelmében fogadtatott el a további tanácskozás alapjául. Majd néhány távol maradt képviselő levele olvastatott fel, melyben távollétük okát jelentették be, mit is a közgyűlés tudomásul vett.

Azután, a házszabályok *d)* pontja értelmében kiküldetni szokott bizottságokra nézve tette meg az elnök indítványát; a gyűlés a javaslatot egyhangulag elfogadta, a bizottságokat megalakítottaknak jelentette ki, s elhatározta, hogy jelentéseiket a gyűlés további folyama alatt okvetlenül benyújtásák.

Következett főtiszt. püspök, Szász Domokos nagyszabású évi jelentése, melyben felölelte nem csak a kerület beléletében fölmerült nevezetesebb mozzanatokat, méltányolván megillető fontosságuk szerint, hanem kiterjeszkedett egyetemes egyházunkat közvetve és közvetlenül érdeklő főbb eseményekre is, mindenkor élénk helyeslést és éljenzést keltve a gyűlés tagjainál, kifejtett nézeteivel és irány-elveivel. Nem feledkezett meg fölemelni szavát az ultramontanizmus ellen sem, kimutatván, hogy az annyira hangsúlyozott róm. katolikus jelszók az árult lepel és színezet alatt a józan közvéleménynek meghamisítási célzatával tulajdonképpen a felekezeti háború tüzét szítják és növelik, nem annyira egyházunk veszélyeztetésére, mert ez napjainkban erősebb, mint valaha, s olyan erő-kontingens képvisel, hogy eminens számításba kell venni, hanem, éppen a magyar állam szuverénitása, s az általános jog-rend felforgatásának tökéletes keresztül vitelére. A gyűlés tagjai át is értették mindnyájan, hogy az állam földadata, megteremteni nem a felekezeti szabályozott viszonyt, mert ez nem jelentene mást, csak a tényleges állapotok kodifikációját, hanem a tiszta jogrendet, mely nem a viszonyossággal számol, hanem appellál a liberális-musra, az államra, a konszolidálódott és józan közvéleményre. Főtiszt. püspök aa. jelentését látható megnyug-

vással vette tudomásul a közgyűlés, bámulattal adózáván azon rendkívüli és áldásos működésért, melyet évről-évre, sőt napról-napra kifejt kerületünknek legkisebb ügy, mint legnagyobb fontosságú ügyeiben, hogy folyton előbbre vigye azt szellemi és anyagi gyarapodásában. A félóránál tovább tartó jelentést számos helyen szakította félbe az általános helyeslésnek, az elismerésnek, a tiszteletnek nyilvánulása. A jelentést lapunk más helyén, két részre osztva, egész terjedelmében közöljük.

A részletekben, sőt az egyéni vonatkozásokban bővölködő jelentés után, elnök tolmácsolta a gyűlés érzelmeit, elismerését és mondotta ki azon határozatát, hogy a jelentés egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétessék.

Tárgysorozat rendjén, következtek ezután az Igazgató-Tanács konkrét javaslatai, melyeket változtatás nélkül fogadott el a közgyűlés. Így kimondotta, hogy a kerület mindenkor püspöke, hivatalánál fogva, a sepsi-szentgyörgyi kollegium első főgondnoka legyen, a többi gondnokok jogainak épségben tartása mellett. A székely-udvarhelyi kollegiumban a német s latin nyelv és irodalom tanszékre vonatkozó javaslat, Bod Károly felszólalása és előbb írásban benyújtott, de utóbb visszavont határozati javaslata után, fogadtatott el, miközben főtiszt püspök aa. is válaszolván Bod Károlynak azon beszédére, melyben a székely-udvarhelyi kollegium nyolcadik tanszékének tartahatatlanságát, mert alapnélküliségét hangsúlyozta, kijelentette, hogy a székely-udvarhelyi kollegium sorsát a kerületnek szíven kell hordozni, mert ennek fentartása nemzeti és felekezeti eminens érdek, s a degradálásba nem nyugodhatik bele soha. A nyolcadik tanszék alapja, úgy mond, nem illuzorius, mert éppen a kollegiumi előljáróság előterjesztése és az alapokat számításba vevő kimutatása alapján mondotta ki az Igazgató-Tanács, hogy a tanszék felállítását javasolni fogja. Ám, e tanszék felállításával nincs még biztosítva a kollegium jövője, még ezzel nem szabad fél úton megállani, hanem mindent meg kell tenni. Lehet, hogy a miniszter nem fogja megadni, illetve a költségvetésbe fölvenni a megígért két ezer forintot jövőre sem, talán azután sem, de azért nincs oka, a kollegiumnak a jövőjétől mit tartani, mert biztos lehet, hogy a kerület nem fogja elhagyni soha. (Helyeslés és éljenzés.)

A m.-vásárhelyi kollegiumban a természetrajz és földrajz tanszékének betöltését kimondó határozat után, olvastatott az Igazgató-Tanácsnak a titkár, s. titkár, kölcsönügyi előadó és ellenőr véglegesítését, s a hivatali eskü bevételét javaslatba hozó előterjesztése, melyet a közgyűlés elfogadván, Márkus János titkár, Kádár János s. titkár, Bodor Antal kölcsönügyi előadó, és Maksai János ellenőr aai. az esküt a gyűlés színe előtt letettek. Ezután a megállapított választások fogamatba vétele mondatott ki. Az időrűl való gondoskodás későbbi intézkedés számára tartatott fenn.

Ezután vette kezdetét Parádi Kálmán, tanügyi előadó, évi jelentése, mely élénk figyelemben tartá a gyűlés tagjait eszmékben gazdag, helyesen megokolt és körülvonalozott véleményekben kiváló voltánál fogva. Hú képe tárult fel e jelentésben a kerület egyetemes tanügyi állapotának elemi és középiskoláink belső életéből s a mi legjobban lekötött, mintegy kimagasló távlati

központ domborodott ki belőle, azon egyetemes tekintet, mely általános, de mégis hű és tiszta volt: pár vonással festve volt benne az a szellemi légkör, mely a mi középiskoláink s általában oktatásunk színezetét megismerhetővé teszi. Mert tény, hogy a mi erdélyi középiskoláinknak más kulturája, más atmosféra van, hogy sem a figyelmes szemlélő előtt, mint a többi intézetekétől elütő eltérés fel ne tűnnek; ezt a sajátságot körülbelül csak kiérezni lehet, de azért tényleg megvan, mint élénk kapocs még az intézetnek távol szakadt növendékei között is. Parádi Kálmán jelentésében meglepte a gyűlés tagjait az a mindig tapasztalt tiszta látás, mely bepillant az intézeteket mozgató és uraló eszmékig; azon eszmékig, melyek termékeny propagatorai a sajátos és éppen ezért biztosító helyzeteknek, annak a kulturának, mely nálunk az érület civilizációját a nemzeti és felekezeti tradícióknak megletét is jelentik. Innen van, hogy a tanügyi jelentésnek irányt jelző eszméi általános helyesléssel találkoztak s nem volt a gyűlés tagjai közül senki, ki azokkal egyet ne értett volna. A mit a főbb tanügyi mozgalmak elbírálásánál kiemelt a tanügyi jelentés, azt bátran figyelmére is vehette bárki. A nemzeti nevelés, egységes középiskola kérdése, stb. mind oly behatóan és éles látással voltak tárgyalva, hogy túlemelték a jelentést az egyszerű jelentés keretén. Nagyon helyes volt, midőn az egységes középiskola tervezete perhorreskáltatott, mert idegen talajon nőtt, általunk nem érzett szükség plántálta be a tanügyi körökbe. Hiszen, tényleg, mi szükségünk is van nekünk a sokféle furkációra? Talán, az általános miveltetés, melynek egy olyan képviselőjét is, mint Pestalozzi, a szaktudományokat művelő szaktudósok bizonyára megbuktatnának a mai vizsgálatokon, követeli az elmének különféle képzését s nem inkább azt a helyesebb irányt hangsúlyozza-e, mely a középoktatásban az elmének fegyelmességét, a szépnak bámulását, az itélni tudásnak józanságát, az értelem mélységét, a kedély nemességét, szóval, azt a humanitást helyezi előtérbe, mely mint az ó-koriaknál azt eredményezte, hogy a pietast és elokvenciát együtt képzelték, úgy nálunk azon moralitásig emel fel, mely néha még a dekadenciában lévő vallásos érzést is pótolni tudja. Parádi Kálmán tiltakozó szava a középiskoláknak a helytelen, mert a mostani gimnáziumokat jellegöktől megfosztó egységesítése ellen bizonyára eléggé fog hatni a mi tanügyi köreinkre, hogy ne siessenek e kérdésben, hanem várják békességgel a bekövetkezendőket. A jelentést általános éljenzés és elismerés kísérte, mely is kifejezte az előadó iránti kiváló elismerést. Lapunk e jelentést egész terjedelmében fogja közölni.

A jelentés felolvasása után, mely még több nagy kérdést is felszínre hozott, így pl. a tanítói nyugdíj ügyét, gr. Kuun Géza fejezte ki elismerését az előadónak s ez által azt a benyomást is, melyet a jelentés széles körben keltett. (Éljenzés.) Utána Szakács Mózes ragadta meg a szót, hogy a nyugdíj-ügy iránti aggodalmait kifejezze, de mivel indítványt nem tett, az elnök e felszólalást egyáltalában nem sorozta azok közé, melyek a dolog meritumához tartoztak s csak egyszerűen a lényegét illető kérdést tette fel, hogy a közgyűlés elfogadja-e a jelentést, vagy nem. Közgyűlés éljenzéssel fogadta el.

Ezzel az idő nagyon előre haladván, miután az el-

nök még egyszer figyelmébe hívta a közgyűlési tagoknak azon szavazásokat, melyek a délutáni időre elrendeltettek s továbbá azt is jelezte, hogy másnap kilenc órákor a gyűlésnek folytatása lesz, melyben a szavazásokat felolvasni s az ifjú lelképásztorokat felavatni fogják, délután $\frac{1}{2}$ órákor a gyűlést bezárta.

Második ülés. (Szept. 11.)

A gyűlés rendes megnyitása s a jegyzőkönyv hitelesítése után, elnök felhívta a szavazatszedő bizottság elnökét, hogy tegye meg jelentését a választások eredményéről. Ehhez képest Sárkány Ferenc a következő eredményeket olvasta fel:

Az Igazgató-Tanács ügykezelésének megvizsgálására megválasztottak: Br. Bánffy Ernő, dr. Török István és Biró András. Az egyházkerület számadásainak megvizsgálására: Gyarmathi Zsigmond, Geréb Márton és Deési Gyula. Az egyházkerületi közpénztár megvizsgálására: br. Bánffy Ernő, Sárkány Ferenc és Herepei Gergely. A theol. tanárjelölő bizottságban egy hely üres lévén, erre megválasztott Bartha Lajos, esperes.

A közgyűlés a választásokat tudomásul vette. Majd e választásokkal kapcsolatban, elnök az új választások leendő megejtésének idejéül másnap 8— $\frac{1}{2}$ 10-ig terjedő időt tűzte ki.

Következett az ifjú papok számbavétele.

Szász Gerő, egyházker. közjegyző jelenti, hogy nála tizenöt ifjú lelképásztor jelentkezett, kik felavatásukat kérték. Névszerint: Bitai Béla, csikszeredai körlelkész, Keresztesi Gyula, sófalvi lelkész, Kerekes Endre, vallástanár a zilahi kollegiumban, Kovács József, m.-hermányi lelkész, Lajos János, ketesdi lelkész, Lőrinc János, sz.-nyiresi lelkész, Muzsnai Pál, hidalmási lelkész, Rákosi György, ny.-szt.-annai lelkész, Sándor András, patakfalvi lelkész, Sófalvi Károly, m.-décsei lelkész, Szilágyi László, györgyfalvi lelkész, Jáni Lajos, csekefalvi lelkész, Jung Ferenc, m.-régeni lelkész, Zajzon Gábor, bardóci lelkész és Józsa Zsigmond, theol. tanár, a n.-enyedi akadémián. Bizonyítványait megvizsgálta s ajánlja mindnyájukat a felavatásra. Csak Kerekes Endre, zilahi vallástanár ellenében van némi megjegyzése. Ő, ugyanis, megvallja, ugymond, hogy az egyházkerületi szokások szerint, a felszentelést mindig olyan állomásokhoz kötötte, a melyben valaki véglegesen, posíciót foglal el. Mikor első pillanatban hallotta, idegenkedett Kerekes Endre felszentelésének gondolatától, mert az egyházkerületben ez ideig rendes vallástanári kathedrák rendszeresítve, fájdalom! nincsenek. Utólag azonban értesült, hogy ez állás nem ideiglenes, hanem állandósított, melyet az Igazgató-Tanács is megerősített; ezért őt is ajánlja, mint vallástanárt, ilyen minőségben az elsőt, a felszenteltetésre. Miután, ugyane tárgyhoz még főt. püspök is hozzászólt, elfogadandónak tartván Kerekes Endre felszenteltetését; egyszersmind nyilatkozatot is tévén, hogy az Igazgató-Tanács a jövő évben javaslatot fog bemutatni a vallástanári kathedrák szervezése iránt közgyűlés helyeslése mellett elnök kijelentette, hogy a jelentkezők mindnyájan felszentelendők.

Az ifjaknak a közgyűlésben megjelenése előtt még

azt határozta el nt. Szász Gerő, közjegyző indítványára a gyűlés, hogy az eddigi gyakorlattal ellentétben, midőn ez ifjú lelkészek maguk hozták be bizonyítványaikat, az Igazgató-Tanács bizassék meg a szabályszerű intézkedés megtételével, hogy ezután az illető esperesek a határidő előtt pár héttel hivatalosan küldjék azokat el a közjegyzői hivatalnak.

Ezután a főszenelendők előszólitatván, a gyűlés színe előtt mindnyájan megjelentek, hol főtiszt. Szász Domokos püspök aa. intézett hozzájuk szép és főlemelő beszédet, melyben különösen két dolgot ajánl az ifjú lelkipásztorok figyelmébe. Nagyon téved az a lelkész, úgymond, a ki azt hiszi, hogy ha a templomban elvégezte papi szolgálatait, s megtette hivatásából folyó kötelességeit a bölcsőnél és a koporsónál, betölté hivatását. Igen, ezt meg kell tenni, ez kötelessége, jaj annak, a ki ezt elhanyagolja. De, nincs vége itt munkájának. A lelkész a jövő munkása, megteremtője isten országának, melyet soha sem nyújt a jelen, hanem sok küzdelmek után csak a jövő: itt van a lelkipásztor életének nagy célja. Munkálkodni kell. Ha tapasztalják, hogy a nép, melynek javát akarnák munkálni, félre-értené önöket és nem követi, teremtsenek maguknak népet egy új, a jövő nemzedékben. Növeljék fel a kicsinyeket. Feles számmal vannak lelkipásztorok, kik nem gondolnak ezzel, nem gondolnak a vallásos tanítással és növeléssel. Önök igyekezzenek, hogy ne tartozzanak ezek közé. A másik, mire a figyelmet felhívta, aktuális jellegű volt. Napjainkban, mondá, mint önök előtt ismeretes, nagyon fel van zavarva a felekezeti béke, mi lesz a vége? Isten tudja. Óva intem önöket, tartózkodjanak, hogy soha sem szóval, sem cselekedettel a békét meg ne zavarják, mert nekünk fontosabb a nyugalom, a béke; fontosabb, ha munkálkodunk, mintha áldatlan küzdelemben emésztjük erőnket.

Püspök szavait lelkes éljenzés követte.

Ezután, elnök vezetése alatt a közgyűlés testületileg vonult a belfarkas-utcai templomba, mely már ekkorra szorongásig megtelt nagy és áhítatos közönséggel. Itt a gyülekezet s az ezen alkalomra felkért polgári dal-egylet éneke után, nt. Szász Gerő, közjegyző lépett a szószékbe s kérte imádságában istennek segédelmét és áldását a felszentelendő ifjú papokra. Utána, főt. Szász Domokos püspök beszélt szépen és meghatóan az ifjú lelkipásztorokhoz, úgy tüntetvén fel a lelkipásztor munkálkodását, az apostol szavai alapján, hogy ez az istennel való együtt munkálkodás, melyben ingyen adják az ajándékokat, hiszen ingyen vették azokat isten kegyelméből. A nagy-szabású beszéd mély benyomást keltett nem csak az ifjú papokban, hanem az egész templomi gyülekezetben, mely áhítattal csüngött a püspök beszédén. Végeztével a szokásos egyszerű, de magasztos felszentelési aktus vette kezdetét, mely az ifjú lelkipásztorokat ünnepélyesen kibocsátó ünnepélyt meghatóvá és emlékezetessé tette mindazok előtt, kik ott jelen voltak.

Ez második ülés lefolyásának rövid története.

(Folytatása következik.)

Külföldi egyházi szemle.

A württembergi királyságban, a hivatalától megfosztott ev. pap, Schrempf, bármint ígerte, hogy meg fog nyugodni a felsőbbség itéletén, midőn ez őt önhatalmu és magát az egyházat veszélyeztető reformátorkodásáért hivatalából letette, folytonosan békételenkedik, zavarkeltésével oda kezdi terelni az egyház közvéleményét, mely pro et contra nagyon sokat foglalkozott vele annak idejében és szinte javára kezdett-hajolni, hogy Schrempf csak olyan közönséges bigott liberalista, ki ész nélkül neki rohan bárminek, még a saját veszedelmének is, ha az már megkezdett útjának előtte áll s hogy vele nem érdemes foglalkozni, mert csak ígérni látszott hirdetett tiszta elvét, de megközelíteni még maga sem tudta. Hogy is van csak a régi igazság: «tumens inani graculus se superbia!» S a mint olvastuk, még hazánkban is sajnálkoztak ez áldozatnak feltüntetett pap esetén s kezdtek alkalmazni elitelt elvét a mi egyházunknak rég kipróbált formáira is.

Oroszország ismét megsaporította a számát azon törvényeinek, melyekkel úgy tünteti fel magát, mintha kívül állana téren és időn, vagy csak a társadalmon is. Az ottani kultuszminiszter legközelebb egy rendeletet bocsátott ki, hogy bárminő egyházi munkát, egyházi célra szolgáló cselekményeket csak az orthodox egyház tagjainak szabad végezni, másféle vallásuak, ha erre vállalkoznának, kényszer-munkára való szorításuk mellett, családjuk megbüntetésével is sujtatnak. Ilyen törvények kibocsátására, azt hisszük, már nem csak intolerancia kell, hanem az államférfiúi bölcsességnak teljes hiánya is.

*

Hogy a szónokoknak kiváló hatása volt mindig s a szabad és meggyőződéssel teljes szónak kiváló nagy ereje, azt nem kell az O' Connellek, a Nagy Pálok, vagy Massillonok példaival igazolni, ha megmaradunk a saját predikátori körünkben is, találunk példákat, hogy messzire ne menjünk, csak napjainkban is. Pár hónappal ez előtt Franciaországban, egy girondei kis faluban egy prot. pap halotti beszédet tartott s olyan hatással, hogy ez egy predikáció következtében 900 lélek tért át a prot. vallásra s bár a közelmúlt időkben számtalan csapás érte a falucskát, árvíz, filoxera és más veszedelmek által, mégis ez egyetlen alkalomra 5000 frankot gyűjtött össze e néhány száz lélek. Vajjon igaz a vád az evangélium ereje ellen? nem inkább lelkes papokra volna-e szükségünk?

Különbélék.

= A folyó évi közgyűlés, folyó hó 13-án estve bevégeződött. Ez is a legemlékezetesebbek közé fog számítani. Ezen a közgyűlésen tétetett le tulajdonképpen az az alap, melyen immár biztosan fel fog épülni az egyházkerület theologika akadémiája Kolozsvárt, kapcsolatosan az egyetemmel. Most már nem óhajtság, nem hiú remény többé, hanem már-már tény, valóság. Ezután már azok is, kik ellenzői voltak és a kik e közgyűlésen is heves támadást intéztek ellene, valószínűleg felhagynak a hiábanvaló küzdelemmel és felajánlva jobb ügyhez méltó erejüket, közös egyetértéssel munkálkodhatunk a szép cél mielőbbi megvalósításán. Mert, valóban, nem egyezik meg közgyűléseink méltóságával, sőt a komikumba vág, hogy az Igazgató-Tanácsnak e nemü felterjesz-

tései ellen rendesen megindul a szóáradat, négy-öt indítványt adnak be, és midőn szavazásra kerül a dolog, feláll az indítványozó egy maga. Dehogyan kívánjuk, még egészséges dolognak sem tartanók, hogy úgy nevezett ellenzék ne legyen. Az acél kova nélkül nem ad tüzet és megfordítva. De az meg már éppen betegségekre mutat, hogy némelyek oly kifejezésekre, sőt gyanúsításokra ragadtatják magukat, melyeket megtorolni nem, csak vissza-útasítani lehet. Óhajtható, hogy ennek immár vége legyen. Azok a fekete pontok, melyek úgy nemzetiségi, mint felekezeti tekintetben fenyegetnek, ugyancsak intenek, hogy egyházkerületünk legyen egy értelemmel, egy akarattal. Reméljük, hogy e közgyűlésünk is kimutatván erejét, erélyét, a béke áldása fogja betölteni a sziveket. Istennek kegyelme legyen egyházkerületünk felett.

== **Lélekemelő ünnepélyt** élt át az udvarhelyi egyházmegyében múlt hó 28-án Ábrahámfalvának kicsiny ref. egyházközsége. E napon avatták fel, ugyanis, a hosszú évek nagy megterheltségével, és sok nehézséggel összehozott áldozatokból az egyházközség újan épült kicsiny imaházát. Az ünnepélyen részt vett csaknem az egész udvarhelyi egyházmegye, mely kiválóan tudta méltányolni azt a nagy kitartást, melyet e 95 lélekből álló egyházközség a maga nehéz megterheltségével felmutatni tudott. A felavatási beszédet nt. Menyhart András, esperes aa. tartotta főt. püspök aa. megbízásából, az úrvacsorát pedig Toró Dénes, szt.-lászlói pap aa. osztotta ki. A jelenvoltak közül nem volt senki, kit meg ne hatott volna az a tiszta buzgóság, és mély áhítat, mely az egyház tagjainak örvendezését áthatotta, hogy saját maguk készítette hajlékban dicsőíthetik az Örökkévalót, ki őket megsegítette. Az ünnepély végeztével a község kiváló nagy buzgalma és lelkesültségű birtokosa, Balácsi Sándor, ki különben róm. kath. vallású, vendégelte meg a jelenvoltakat, ezzel is folytatván azon jótettek számát, melyeket a ref. templom felépítése körül véghez vitt. A nép pedig, mely imádkozott, dolgozott és lelkesedett, szent hittel magasztalta istenét, megtalálván élő szimbolumát annak a szívében élő világnak, melyben összeköttetés a mennyet a földdel. Ez az egyszerű templom e vidéken élő sziklabástyája, törhetlen mentsvára a nemzeti és felekezeti fennmaradásnak és erősödésnek.

== **A hévizi papi állomásra** jelöltettek Bogdán István, gyalakutai, Demeter Mihály, szotyori rendes, Kusz-tós Gyula, s.-szentgyörgyi segéd-papok és Lakatos Áron pap-jelölt. Az egyház e méltó munkások közül a választáskor bizonyára meg fogja találni a legméltóbbat. Adja isten!

== **Az emlékezetnek** szentelünk egy pár sort. Székely Ferenc, pap-jelölt, ki a gimnáziumi tanfolyam bevégzése után négy éven át szorgalmasan, kitartással küzdött az örök

szépért, az örök igazért, s aztán, mint segéd-pap, pár évig hirdette is ezeket: közelebb megtért az egek urához. Kínos szenvedés oltotta ki életét. Emléke legyen áldott.

== **Kálvin arcképe.** Mi, protestánsok, nem tulajdonítunk oly jelentőséget, mint a katolikus egyház, de mégis jól esik látnunk vallásunk nagy alakjainak arcképeit, a kik életükkel irányt adtak egész nemzedéknek. Kálvin éppen ezek közé tartozik s így megérdemli, sőt kell, hogy az ő arcképe minden pap és minden jó kálvinista házában meglegyen. Egy bécsi cég most adta ki 53—67 cm. nagyságu, igen sikerült arcképét. Ára csupán 1 frt. 20 kr. Öt darabot egyszerre rendelve, a hatodik ráadatik. A cég címe: Freytag G. és Berndt. Bécs, VII. Schottenfeldgasse 64. Igen melegen ajánljuk paptársaink figyelmébe.

== **Nyilvános köszönet.** A jótett önmagában hordozza ugyan jutalmát, de azért kedves kötelességet vélek teljesíteni, ha nyilvánosságra hozom és itt mondom, a szilágy, fő-keresztúri ref. egyház nevében, hálás köszönetet Dénes Károlyné, Sepsi Sarolta urasszonynak, ki aug. hó 21-én a szilágy-főkeresztúri egyházat egy diszes szószek, egy úrasztali terítő és szék-takaróval, 120 frt. értékben, ajándékozta meg. Az adományozó urnót, ki nem az öröklött vagyonból, hanem fáradhatlan szorgalma gyümölcséből hozta meg áldozatát, jutalmazza meg azon tudat, hogy szépet és nemeset cselekedett. Vervölgy, 1892. szept. 6-án. Berde Sándor-felügyelő lelkész.

== **Pályázat.** Az államilag segélyezett, de azért a felekezet autonóm egyházhatósági kormányzata alatt álló csurgói ev. ref. főgimnáziumban két tanári állás lesz a fentartó belső-somogyi ev. ref. egyházmegye által, a 3-ik, a német nyelvű, a vall és közokt. ügyi miniszter ő Nagyméltóságától várva betöltését, mielőbb betöltendő. Ezek egyike a csak e napokban megürült vallástanári, másika, mely a múlt hóban is pályázat alatt volt s be is töltetett, de ismét megürült, az egyesített ének, zene és tornatanári állás. Javadalma mind-egyiknek 800—800 frt. s az intézeti konviktus kezeléséért, mely eddig a vallástanári állással volt egybekötve, de esetleg a másikhoz is köthető: díjtalan együttélés a konviktuálistákkal, vagy annak megváltása a konviktus díjjal s 100 frt. lakbér. A vallástanár remélheti, hogy a helybeli állami tanítóképzőben is rá fog bízni az ev. ref. növendékek vallásos oktatása s ha ez így lesz s ő elfogadja, azért is kap 200 frtot. Kik akár egyik, akár másik állásra pályázni kívánnak, kérvényüket koruk, állapotuk, vallásuk, képzettségük, erkölcsiségük, testi épségük s a véderőhöz való viszonyuk kimutatását tartalmazó okmányaikkal felszerelten s rövid életrajzuk kíséretében folyó hó végéig küldjék alulírottához. Az ének és zenetanári állásra egyfelől, a tornatanárra másfelől, minthogy ezek egyesítése csak az egyesített állás nagyobb anyagi biztosítása céljából történt, a felezéssel, vagyis 400—400 frttal megelégedni tudók, illetve nem egészen e fizetésre támaszkodók külön is pályázhatnak. Csurgó, Somogy megye, szept. 8. 1892. Verbay István, ev. ref. lelkész. a gimn. igazg.-tanácsának elnöke.

HIVATALOS RÉSZ.

993—1892.

KÖRLEVÉL,

az esperesekhez, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek papjaihoz és a kollegiumok igazgatóihoz.

Fölvivom cimzettek, hogy a jövő évi «Névkönyv» összeállítása végett szükséges adatokat, szorosán szem előtt tartva a «Protestáns Közlöny» múlt évi 34. számában 901. sz. alatt megjelent körlevelemet és magát a jelen évi Névkönyvet, október hó 15-ig haladéktalanul küldjék be hozzám.

Kolozsvártt, 1892. szept. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

991—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-szebeni egyházmegyébe kebelezett magyar-péterfalvi egyházközség IV-ed osztályú lelkészi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma terjedelmes kerttel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 400 frt.

A megválasztandó lelkész azonnal a javadalom teljes élvezetébe lép.

Pályázati határnap okt. hó 10. Folyamodványok nt. Kelecsényi Károly, esperes aához küldendők, Alamor, u. p. Ladámos.

Kolozsvártt, 1892. szept. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

992—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a gyulafehérvári egyházmegyébe kebelezett a brudányai egyházközség kántor-tanító állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás és 413 frt. 69 kr. készpénz, negyedévi részletekben előre fizetve. Pályázati határnap okt. 10. Folyamodványok nt. Tókos Sándor, esperes aához küldendők, Vajadra, u. p. Tövis.

Kolozsvártt, 1892. szept. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. Szeptember 22.

38. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Püspöki jelentés.

(Vége.)

Az özvegyek és árvák mellett, azonban, igye-
keztünk, gondot fordítani a munka nagy terhét
hordozó papjaink s tanítóink helyzetének javitá-
sára is. Segély-forrásaink, istennek hála! folyton
gyarapodnak. Első sorban és ismételten hálás
érzülettel kell megemlékeznem egyetemes kon-
ventünkről, mely az orsz. segélyalapról, ez év-
ben is, miszsiói céljainkra, nekünk juttatott leg-
többet Ékesen szólnak a számok. Folyósítva lett
részünkre 6150 frt. melyből 5950 frt. állandó se-
gély. A tiszántúli kerület, mely a mi kerületünk-
nél kétszerte nagyobb, 5730 frtot, a többiek még
sokkal kevesebbet kaptak. Ezenkívül kaptak még
szükölködő papjaink s egyházközségeink 4730
frt. ideiglenes segélyt is. Igyekeztünk, gyarapítani
a segély-forrásokat, kerületünk kebelében is. Az
Ig.-Tanács jelentéseiből kitünik, hogy a papi s
tanítói díjlevelek hosszú sora lett emelkedő ja-
vadalommal megerősítve; központi segélyalapjaink
az új tőke-többletből, mely meghaladja a száz-
ezer forintot, is nyernek némi gyarapodást s lesz
erre gondunk ezután is. Elkészült e tekintetben
az összes szükségletek kimutatása s a konvent
utján föl lett terjesztve a zsinathoz, melynek egyik
legfontosabb feladata lesz, az államsegély föleme-
lése érdekében szavának, erejének egész súlyát
mérlegbe vetni. Ennek is be kell következni, mert
a magyar nemzeti politikának első rangu követel-
ményei közé tartozik, az eddiginél nagyobb mérv-
ben nyújtani segítő-jobbot annak a prot. egyház-
nak, mely az elmúlt századokban kipróbált hű-
sége, önfeláldozó készsége által a magyar állam
fennállhatásának, belső megerősödésének, a ma-
gyar nemzet kulturális küldetésének egyik első-
rangú tényezőjévé küzdötte fel magát. Az állam
sorsát intéző férfiaknak a prot. egyház helyzeté-
vel s annak követelményeivel számolni kell s én

nem is kételkedem abban, hogy az a közel jö-
vőben meg fog történni.

Addig is azonban, mint eddig, nyitva kell
tartanunk és sokasítanunk az önsegély forrásait.
A vallásos buzgóság, és hazaszeretet mélyéből,
mint a tengerből a drága gyöngyök, kerültek elő
eddig is az egyéni áldozatkészség legértékesebb
kincsei. Ez az év egyházkerületünkben, e tekin-
tetben is termékeny, áldott év vala. Fénylő ada-
tokkal igazolja azt egyfelől Igazgató-Tanácsunk
jelentése, mely az új alapítványoknak és adomá-
nyoknak gazdag sorát tünteti föl, holott abban
p. o. a kolozsvári theol. fakultás javára a közel-
múltban tett, s több ezernyi értéket képviselő
alapítványok és adományok nagy része nincs elő-
sorolva; másfelől igazolják az én jelentésem mel-
lékletei. Ezekből is szolgálók néhány jellemző adat-
tal, melyek mind azt bizonyítják, hogy egyház-
kerületünkben a vallásos buzgóság áldozatkész-
sége folyton növekvő. Egyházi építkezésekre kerek
számban 155 ezer forint fordított, 31 ezer forint-
tal több, mint az előző évben. A kegyadományok
összege (szorgalmi jövedelem, perselypénz, stb.) meg-
haladja a 100 ezer forintot. Kezeváltási alapunk 63
ezer forinttal gyarapodott, s most már megközelíti
a 900 ezer frtot. Ha ehhez hozzá számítjuk a rész-
ben ugyan e célra szolgáló bor- és magtárakat, me-
lyeknek értéke meghaladja a 240 ezer frtot, akkor
az alapok együtt véve oly tekintélyes összeget
képeznek, hogy közelgőnek látom az időt, midőn
egyházkerületünk központi erejének mérlegbe ve-
tésével, legalább a terménybeli kepe teljes meg-
váltása lehető lesz. Behatóan foglalkozom egyház-
kerületünk ez egyik elsőrangú életkérdésével, s
talán sikerülni is fog, megtalálni annak nyitját.

Népingási adataink is kedvezők. Született ösz-
szesen 15,460 gyermek; 1187-tel több, mint az előző
évben. Meghaltak 11,297-en, s így e címen a lélek-
szám szaporodása 4163. Szaporodtak egyházunk
hívei áttérés útján is, mert hozzánk jöttek 324-en,

109-el többen, mint az előző évben, s elpártoltak tőlünk 202-en, s így a tényleges gyarapodás 128 lélek.

Elemi oktatásunk fontos ügye is, hova-tovább, mind nagyobb lendületet nyer. E kérdés tanügyi előadónk munkakörébe tartozik s ő annak hivatott s valóban méltó képviselője, s munkása. Én, hát csak összesített adatokra szoritkozom, igazolásul annak, hogy a haladás e téren is észlelhető. Statisztikai adataink szerint ugyanis a tankötelesek száma 62,059-re emelkedett föl; 3604-gyel többre, mint azelőtt. Ebből tényleg iskolába járó 47,828, s így az emelkedés itt is 2082. Felekezeti tanítónk van 456 s ezenkívül még 18 állomás vár betöltésre. Állami iskola, fájdalom, ez évben igen kevés jött létre. Miután az állam pénzügyi egyensúlya helyre van állítva, a közel jövőben tán megszűnik az a meddőség, mely e tekintetben a közelmúlt éveket szomorúan jellemzé. Mí, kálvinisták, kik első sorban magyar hazafiaknak valljuk magunkat, a legbensőbb örömmel üdvözöljük, ha az állam az elemi oktatás terén mentől nagyobb tért foglal el, mert a szűk látkörű felekezeti aggályoknak háttérbe kell vonulniok ott, hol a magyar állam s nemzet érdekéről van szó. Annyival is inkább, mert az országos törvény biztosít minket arról, hogy vallásos érdekeink az állami iskolákban integritásuk egész teljességében megóvhatók.

Rövid vonásokban bár, számot kell adni egyéni sáfárkodásomról is. Hiába tagadnám, ez hova-tovább szűkebb térre szorúl. Idóm, s hanyatló erőm túlnyomó részét az egyházkerület központi kormányzásának hova-tovább mind nagyobb arányokat öltő munkaköre veszi igénybe. Igaz, hogy e téren kiváló képzettségű, s buzgalmu segítő-társaim környeznek engem, kik nagy mérvben pótolják erőtlenségemet, s biztosítják a sikert. Ennek dacára azonban a központi kormányzás újabb meg újabb akciók folyamatba indítása, s legközelebről a theol. fakultás létrehozásának előkészületei, erőfeszítései, a kiváló óvatosságot igénylő pénzügyi miveletek nehézségei, a püspöki hivatalnak szorosabb értelemben vett külön kötelességei, s ezek mellett még a közel múltban ismételve előfordult egészségi fogyatkozásaim annyira rám nehezülnek, hogy sokkal ritkábban vagyok képes, az egyházkerület különböző vidékeire kiszállani, mint a hányszor óhajtanám, s tán, köteleességem is volna. Templom-szentelést csak egyet végezhettem; most is nyolc új templom vár fölszentelésre, melyek közül, ha isten segít, még ez évben hármát-négyet elvégzek.

Az az egy is azonban, melyről szólék, kiváló fontosságú, mert ez a brassói. Ott, az egyházközség, a kerület s az egyetemes egyház erejének egyesítésével, úgy hitfelekezeti, mint nemzeti érdekeink szempontjából nagy jelentőségű alkotás jött létre, s több mint egy félszázad óta vajúdó kérdés jutott megoldásra. Azon magas küldetésű egyházközség jóvendőjének biztosítása, a hozott nagymérvű áldozatok értékesítése első rendű érdekünk lévén, köteleességemnek tartám, javaslatot tenni, s a tárgysorozat rendén alkalma nyílik a kögyülésnek, ez ügyben is döntő szavát hallatni.

Önkint értendő, hogy a zsinati, konventi, Balácsai, domesztikai, stb. ülésekben folyton részt vettem. Kiszállottam személyesen S-Szt.-Györgyre is egyházkerületünk kiváló jelességű számvevőjével együtt, s ott a Mikó-kollégium igen fontos érdekű függő kérdéseinek rendezésében részt vettem. A kollégium nagyszabású kiépítése, s egyszersmind teljes gimnáziummá emelkedése befejezéshez közelit, s az lesz az újabb idők legfelségesebb alkotásainak egyike. Nem tehetem, hogy e helyen meg ne emlékezzem hálás elismeréssel gr. Csáky Albin miniszterről, ki éles pillantással fölismervén azon tanintézetünk kulturális miszsióját, az állandó segítségnyújtásán kívül, a kiépítéshez szükséges, s még fedezetlenül maradt több, mint harmincezer forintnak folyósításárául kötelező ígéretet tett, s így Igazgató-Tanácsunk az összeget bizton előlegezhette. A Mikó-kollégium történetének év-lapjain a nagy alapító és Sepsi-Szent-György városa mellett, az ő neve is el nem múló fényben fog tündökölni.

Bejártam a görgényi egyházmegyében Toplica völgyét is, újonnan szervezett körlelkészségünk egész területét. Most már ott is, az eddig részünkről elhagyatott vidéken, új élet jelei láttatnak. Jódon, s legközelebről Ilván egyesek vallás-buzgalma imaházakat emelt, s Toplicán is megindult az akció egy új templom építésére. Az új körlelkésznek előző helyén is tanúsított buzgalmától, s főleg azon vidék nemes szívü pátronusától, a báró Bánffy és báró Kemény-családoktól, s egyes buzgó híveinktől sok jót lehet ott várni.

Theol. akadémiánkat kétszer látogattam meg; másodsor a közel múlt napokban, vezetve a papi szigorlatokat. A konventi szabályzat értelmében, most tartatott először a második lelkész-képesítő vizsga, és pedig kedvező eredménnyel. Theologiai magántanári vizsgát ketten tettek, és pedig kitűnő sikerrel: tisz. Nagy Károly és tisz. Jancsó Sándor, akadémiai papjelölt afiai. Jóvendőjükhez

legszebb reményeket köthetjük, s ha továbbra is haladnak megkezdett pályájukon, a theol. tudományos képzettség jeles bajnokaivá emelkednek föl. Részükre a «venia docendi» megadása, a konventi szabályzat szerint, a főtiszt. közgyűlés jogkörébe tartozván, ez külön előterjesztés tárgyát fogja képezni.

Az esperesi, s jegyzői karból ez évben isten egyet sem szólított magához, s valamenynyien elismerésre méltó nemes buzgalommal teljesítik tiszteket. Sok hálával tartozom nekik, mert hű segítőtársaim. Személy-változás azonban mégis történt. Választás útján, be lettek töltve a nagy-sajói, és sepsii egyházmegyék esperesi és jegyzői hivatalai. A megválasztottakat, kik esküjüket már le is tették, meleg szeretettel üdvözlöm, s működésükre isten áldását kérem. Nem is fog az hiányozni, mert méltók rá.

Még is kell, s ezt nehéz szívvel teszem, egy pillantást vetnem a halál birodalmába. Megjelenik előttem e pillanatban megdicsőült alakja br. Bánffy Zoltánnak, marosi egyházmegyénk, s vásárhelyi kollégiumunk érdemdús főgondnokának. Siratom benne hazánk s anyaszentegyházunk hű fiát, kedves barátomat, s nemes szívü jóakarómat. Ritkulnak körülöttem sorai azoknak, kiket nagyra becsültem, szerettem. De, hiszem, tudom, látni fogom újra őket. Addig is, áldom emléküket, s közöttük szívem mélyéből a nemes báróét!

Jelentésemet ezzel be is végzem, megköszönve a főtiszt. közgyűlésnek türelmes figyelmét, s ajánlva magamat továbbra is sokszor tapasztalt jóindulátaba. Fohászom csak egy, s mindig ugyanaz. Áldja meg az isten hazánkat, s abban anyaszentegyházunkat!

Az Igazgató-Tanács évi jelentése.

Méltóságos és Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Egyházi törvényeink 91. §-ának *n*) pontjában előszabott kötelességünkhez híven, van szerencsénk, a lefolyt egyházkerületi év nevezetesebb mozzanatait, egyházi életünkkel kapcsolatos eseményeket és saját működésünket főbb vonásokban bemutatni, s ez alkalommal előre is jelezni, hogy a letűnt egyházkerületi év, egyetemes egyházunkra nézve, a nagyszabású munkálatok, s egyházkerületünkre nézve a zavartalan békés fejlődés, s a szellemi és anyagi gyarapodás áldásos éve volt.

1. Mindjárt első helyen kell megemlékeznünk, főtiszt. egyházkerületi közgyűlés, egy nem csak egyházkerületünket, vagy egyetemes egyházunkat, hanem szeretett édes hazánk egészét mélyen érdeklő innepélyről, dicsőségesen

uralkodó I. Ferenc József, apostoli királyunk huszonöt éves koronázási jubileumáról.

Az innepély nagy jelentőségét, s annak méltó fénynyel történt lefolyását közgyűlésünk minden egyes tagja jól ismervén, Igazgató-Tanácsunk e helyen csak azt jelenti, hogy az Ő Felsége előtti tisztelgésben főtiszteletű püspök aa. is részt vett, s hogy ezen nagy napot hálaadó isten-tisztelet-tartás és emlék-innepélyek rendezése által minden egyes egyházközségünk és iskolánk is meginnepelte. Innepet ültünk a Király és Nemzet között létrejött kiegyezés negyedszázados évfordulóján, s a kiegyezési alkotmány negyedszázados vívmányai fölött, melynek áldásos hatását egyetemes egyházunk is bő mértékkel élvezi, bizonyoságául annak, hogy a mit Király és Nemzet együtt akarnak: Isten áldása van azon.

2. A magyarországi reformált egyház törvényhozó és legfőbb intézkedő gyűléséről, az egyetemes zsinatról szólunk második helyen. A mint már a múlt évi főtiszt. egyházkerületi közgyűlés elé terjesztett jelentésünkben is jeleztük, a legfelsőbb királyi engedély arra, hogy mindkét hitvallású evangélikusok egy időben, 1891. december hó 5-én, Budapesten egyetemes zsinatot tarthassanak, megadatott. Ezen legfelsőbb engedély alapján, egyetemes zsinatunk a fent jelzett napon összeült, báró Vay Miklós főgondnok és Kun Bertalan püspök korelnökök, később, mint megválasztott elnökök vezetése alatt megalakult, s egyházalkotmányunk szervezetének nagy munkáját tárgyalás alá vette.

Mielőtt azonban Igazgató-Tanácsunk a zsinat eddig lefolyt két ülés-szakának munkálatát nagyban és egészben érintené, a magyarországi ágostai hitvallásuakkal együttesen megtartott százados emlék-innepély lefolyásáról kell röviden jelentenünk.

A két testvér-felekezet már eleve megegyezett volt abban, hogy a közösen érdeklő ügyekben leendő könnyebb határozhatóság, valamint a magyarországi két testvér evangélikus felekezet szabad vallás-gyakorlatat biztosító, s közbizalmi helyzetét szabályozó 1790—91-ik XXVI. t. cikk keletkezésének százados innepét együttesen leendő meginnepelhetés céljából egyszerre s egy helyen nyitja meg zsinati üléseit.

Az 1790—91. XXVI-ik törvény-cikk százados innepének megtartása, s berendezése iránti intézkedéssel mind a két felekezet egyetemes konventje a saját és az egyházkerületek elnökségeit bízta meg, kik is az 1891. november 2-án, Budapesten tartott ülés alkalmával az innepély sorrendjét megállapították, az elnöki megnyitó beszéd tartására báró Vay Miklós legidősebb ev. ref. főgondnok, a társelnökségre Karsay Sándor legidősebb evangélikus püspök, az innepélyes emlék-beszéd megtartására pedig dr. Gyóry Elek, az evang. egyetemes egyház világi főjegyzője kérésre történt föl.

Az innepélyes isten-tiszteletek december hó 6-án mindkét felekezet részéről külön-külön, de a testvér-felekezetek zsinatai által választott, s az ágostai hitvallásuak részéről Karsay Sándor püspök és Radó Kálmán felügyelő urak a református részről pedig Papp Gábor püspök és báró Bánffy Dezső főgondnok urak elnöklété alatt kiküldött nagyszámú képviselők jelenlétében tartatott meg. Mindkét isten-tisztelet a kiszabott rendben, s az ájtatos közönség

benső részvéte mellett ment végbe. Az isten-tiszteletek végeztével, mindkét zsinat tagjai együttes ülésre gyűltek össze, melyen báró Vay Miklós világi elnök úr nagy tetszéssel fogadott beszédével az innepélyes ülést megnyitván, dr. Győry Elek adta elő nagyszabású emlék-beszédét.

Végre, az egész innepélyes napnak mély és marandó benyomásai megörökítésére, mindkét zsinat elhatározta, hogy az innepély lefolyásáról szóló jelentés, az összes beszédek kinyomatásával, egy külön füzetben kiadás-sék, s a protestáns közönség között szétosztassék a protestáns öntudat emelése, s a két testvér-felekezet közötti szoros összetartás szilárdítására. Ezen határozat azután végre is hajtván, az emlék-füzetek 344 példánya egyházkerületünk részére is megküldetett, melyeket Igazgató-Tanácsunk kollégiumaink, espereseink és népesebb egyházközségeink között teljesen ingyen osztatott szét.

Zsinatunk első ülészaka kezdetét vette 1891. évi december hó 5-én s elnapoltatott dec. hó 16-án. Ezen idő alatt tartott összesen kilenc ülést, melyekben a törvényjavaslat 34. első szakasza tárgyalatott le, tehát, az «általános határozatok» és az «egyházközségekről» szóló I. fejezet.

A munkálat gyorsabb előhaladását az egyes tételknél fölmerült hosszúságos viták hátráltatták. Így mindjárt a képviselők igazolása rendjén, hosszadalmas vitatkozásra adott alkalmat a mi egyházkerületünk képviselőinek igazolása.

Ez a kérdés azonban képviselőink minden föntartás nélkül való igazolásával befejeztetvén, csakhamar ismét szőnyegre került egy kizárólag egyházkerületünkre vonatkozó kérdésnek, az ismeretes 9. §-nak tárgyalása. Két teljes ülésen keresztül folyt e fölött a vitatkozás, míg végre az egyházkerületünk százados különállása által kifejtett alkotmányos szervezetének érintetlen hagyását biztosító eme tétel a zsinati képviselők választásának eddigi módozatát megszüntető s Beöthy Zsigmond által ajánlott módozattal fogadtatott el.

A második ülészak kezdődött március hó 9-én s elnapoltatott április 5-én, tehát, csaknem egy havi ülésezés után, mely idő alatt összesen husz ülés tartatott. Ez ülészak első üléseiben a törvényjavaslatnak az egyházmegyékről szóló fejezete került legelőbb szőnyegre, mely az eredeti tervezetben elfogadtatott. Az egyházkerületről szóló fejezet szintén módosítás nélkül fogadtatott el, míg az egyetemes konventről szóló fejezet nagyobb vitát provokált s Degenfeld József grófnak, az 56. szakaszhoz beadott ama módozattal fogadtatott el, mely szerint a «konvent 28 tagja az egyházkerületi közgyűlések által választandó.» Az ötödik ülésben a zsinatról szóló fejezet fogadtatott el, néhány jelentéktelen módosítással. A március 16-iki ülésben a lelkész-választási törvények kerültek szőnyegre, melyeknél előbb az általános elvek s később a részletek legtöbbször a javaslat szövege szerint fogadtatott el. A március 18-iki 8-dik ülésben az egyházi bíróságok szervezete tárgyalatott, ugyanezt folytatták és fejezték be a 9-ik ülésben. Március 21-én a lelkészválasztási törvények s az ezzel összefüggő szakaszok tárgyalása fejeztetett be, nagyrésztben az eredeti javaslat elfogadása mellett s ezek után, az egyházi tisztviselőkről szóló fejezetet vették tárgyalás alá. Március

22-én, a 10-ik ülésben, az egyházi adózás és az egyházkerületi közalap fejezetei tárgyalatottak le, az eredeti javaslat elfogadása mellett, valamint a 11-ik ülésben szintén módosítás nélkül fogadták el a javaslatnak az egyházmegyei és egyházkerületi tisztviselőkre vonatkozó részét. Március 24-én, az eleve történt megállapodáshoz képest, főleg a domesztika ügyével foglalkoztak s a lelkészi özv. árvai gyámintézet felállítása tekintetében, Szeremley Sámuel fontos javaslatát fogadták el, mely szerint addig is, míg a szolgálatra képtelen papok nyugdíjazásáról gondoskodni lehetne, gondoskodjék a zsinat az özvegyek és árvák sorsáról s utasítsa a konventet, hogy idevonatkozólag javaslatot terjesszen elő. Márc. 25-én a javaslatnak elmaradt részei, mint az egyházmegyékről, az egyházmegyei közgyűlésről, az egyházkerületről, illetve egyházkerületi közgyűlés tárgyairól szóló szakaszok fogadtatottak csaknem vita nélkül el.

Ezután következett a papválasztási törvények további tárgyalása, melynél a meghívásra nézve abban állapodtak meg, hogy a papi állomás úgy is betölthető, ha a választóknak $\frac{2}{3}$ -ada egy jelöltben állapodik meg. Ezután, az ülések 29-ig elnapoltattak, mert 28-án a zsinat husz tagu küldöttsége a király ő Felsége előtt fejezte ki hódolatát. A március 29-iki ülésben bejelentetett, hogy a zsinat tisztelgő küldöttségét s annak hódolatát ő Felsége kegyesen fogadta. Ezután, a lelkészválasztási törvények függőben hagyott szakaszai tárgyalatottak és fogadtatottak el, a beadott indítványokkal módosítva. Március 30-án a köznevelési és közoktatási szervezet tüzetett napirendre, de a törvényjavaslat szövege a részletes tárgyalás alapjául el nem fogadtatott. A március 31-iki s az április 2. és 4-iki ülések tárgyait a különböző indítványok képezték, melyek legfontosabbikáról, a Debrecenben felállítani tervezett prot. egyetemről s a kolozsvári theol. fakultásról, azonban, Igazgató-Tanácsunk más helyt iesz szerencsés jelentést tenni. Április 1-én a lelkész-képesítő szakvizsgák tárgyában elfogadtatott a javaslat eredeti szövege, míg az április 5-iki záró ülésen a közalapi és közadózási bizottság jelentése alapján fejlődött ki hosszabb vita, de az érdemleges határozat meghozatala elhalasztatott s a zsinati ülések második szaka bezáratott.

A konventi törvényjavaslat teljes letárgyalása ezuttal sem fejeztethetvén be, a folytatólagos ülés tartása ez év november havának elejére tüzetett ki. Egyházkerületünk képviselői a zsinati üléseken, csaknem kivétel nélkül, folytonosan jelen voltak s a tanácskozásban jelentékeny részt vettek.

3. Az egyetemes Konvent ez évi üléseit május hó 23-án s a következő napokban tartotta Budapesten, főt. Kun Bertalan, püspök és Tisza Kálmán, főgondnok elnöklete alatt. A szabályszerű megalakulás után, mindezek előtt elhatározta a koronázási jubileum megünneplését, hálaadó istentiszteletek tartása által és az egyetemes ref. egyház részéről hódoló felirat intézését ő Felségéhez. Folytatólagosan, az országos ref. közalapot kezelő végrehajtó bizottság terjesztette elő jelentését, melyből örömmel konstatálható, hogy a szabályszerű s pontos kezelés mellett, nevezett alapunk örvendetesen gyarapodik s így az egyetemes konvent az állandósított

segélyösszegeken felül is, évről-évre többet juttathat szegényebb egyházközségeink és egyházi hivatalnokaink segélyezésére.

Az országos közalap 1891. évi bevétele volt az egyháztagoktól összesen 85,103 frt. 50 kr. tehát, 2763 frt. 78 krral több, mint a múlt évben. Egyházkerületünk országos közalapi járuléka, az 1890. évben tett 11,646 frt. 97 krt. tehát, 234 frt. 25 krral kevesebbet, mint a múlt évben, mely hanyatlás a kirovásban állandóan mutatkozó csökkenésnek ismét szomorú jelét adja.

Az országos közalap múlt évi összes jövedelme 102,094 frt. 69 kr. vagyis, 6304 frt. 38 krral többet tett a múlt évinél. Ezen összegből tőkésítésre 25,395 frt. 27 kr. miszsiói célokra 20,976 frt. 74 kr. gyámintézetre 8,390 frt. 70 kr. egyszersmindenkori segélyekre 18,784 frt. 28 kr. tőke-segélyezésre 24,277 frt. 42 kr. és kiegyenlítésekre 4270 frt. 27 kr. fordított.

Egyházkerületünk ez évben is kedvező mértékben részesült a közalap áldásos segélyében, a mennyiben egyszersmindenkori segélyért folyamodott egyházaink részére 3180 frt. lelkészeink részére 1550 frt. szavaztatott meg, s ezen kívül kiadatott a miszsiói célokra korábban rendszeresített 4350 frt. az 1891. évben állandósított 400 frt. a jelen évben állandósított 200 frt. s az egyszersmindenkorra megszavazott 200 frt. valamint a romániai miszsió részére, 32 évre, megszavazott 1000 frt. s így az egyházkerületünk által ez évben nyert közalapsegély-összeg tesz 10,880 forintot.

A főtiszt. egyetemes Konvent egyházkerületünket érdeklő határozatai közül kiemeljük, hogy a múlt évi főt. egyházkerületi közgyűlés 41. jkvi számú megbízása alapján kérvényt intéztünk a főtiszt. és mélt. egyetemes Konventhez a kepeváltási alapok és a 315 frtnál kevesebb egyházi jövedelmet hozó tőkék tőkekamat jövedelmi adó alól való mentesítése ügyében, mely kérésünket az egyetemes Konvent magáévá tevén, fölirt a pénzügyminiszterhez, hogy az 1879. aug. 6-áról 44,855. szám alatt kelt kedvező rendeletének, a melylyel a pénzügyi közegek ellentétes állást foglaltak el, megfelelő úton érvényt szerezzen, s *b*) hogy az 1875. XXII. t.-cikk 2. § 14. pontja ama rendelkezését, a mely a 315 frtot túl nem haladó kamat, vagy életjáradék adómentességét kimondotta, a mennyiben az illető fél összes jövedelme, adósságainak levonása nélkül, a nevezett összegnél nem több, az egyházakra is, maga útján, kiterjeszteni méltóztatásék.

(Folytatása következik.)

Egyházkerületünk 1892. évi közgyűlése.

(Folytatás.)

Harmadik ülés. (Szept. 12. d. e.)

A gyűlés megnyitása és a tanári állásokra való jelölések eredményének kihirdetése után, tárgysorozat szerint, következett az Igazgató-Tanács évi jelentése a közpénztárban elhelyezett tőkékről, s ezek gyümölcsöztetéséről. A nagyszabású eredményt felmutató jelentésről mindenki, a ki azt ismerte, azt hitte, hogy kivétel nélkül elismerést és méltánylást fog előidézni. Ám, a ki ezt hitte,

csalódott, mert éppen a fényes eredmény, éppen a száz ezer forint nyereség keltette föl azt a vihart, mely ettől fogva majd a gyűlések végéig nem csillapodott le, s a kezdetben egészen nyugalmasnak mutakozó közgyűlést ismét ama notoriusok közé sodorta, melyek annyi áldatlan küzdelmet korbácsoltak fel. És nem a történet szellemének értése, nem a fejlődéssel való leszámolás volt az, mely ezeket földézte, hanem, tán olyan erőlködés, mely az időben történeteket eltévesztette szem elől. Legalább a harmadik ülésen elhangzott beszédek azt a jelleget hordozták magukon, mint Roland emlékezetes paripája, melynek minden kiválósága meg volt, s csak egy hibája volt, hogy meg volt halva.

Rövid tudósításunk, azt hisszük, ezt a képet tárja fel mindenki előtt.

Az Igazgató-Tanács jelentését Sárkány Lajos számvevő olvasta fel. A jelentés kiemelte, hogy a segélykölcsön-pénztár közvetítésével már mintegy félmilliónyi készpénz van a kerületnek ingatlanokban, jelzálog-kölcsön képpen, telekkönyvileg biztosítva, s így a segély-pénztár egészen jól bevált, sőt, a mint ígérkezik, a jövőben még izmosodni fog ez az intézmény. (Helyeslés.) A segély-pénztár állapotának feltüntetése után, rátért a jelentés az érték-papirokkal elért eredményre, mely is a kedvező eladás és vásárlás folytán, százegyezer forint nyereséget hajtott a kerületnek, olyan összeget, mely egészen szabad rendelkezésre áll. Végül, előterjesztést tett e jelentés ez összeg felhasználására nézve, javasolván, hogy fordítottassék általános tartalék-alapra tizenegyezer forint, a kolozsvári theol. fakultásnak, tartozási törlesztés fedezésére negyven ezer, tőke alapjára tizenhatezer forint, a tanárjelöltek ösztöndíj alapjára tizezer forint, a kolozsvári belső-farkas-utcai leány-iskola fejlesztésére ötezer forint, az igazgató-tanácsi tisztviselők nyugdíj-alapjára hatezer forint, a postakamarási papi-lak építésére kétezer forint, a gy.-szt.-miklósi templom építésére ezer forint (ez utóbbi két egyház harminckét év alatt ez összeget visszafizetvén), özvegy-árvai alapnak ötezer forint, papi-fizetések emelésére ötezer forint. Az összegnek ily módon való felosztását is bőven indokolta a jelentés, mindenütt alaposan rámutatván a leg-égetőbb szükségekre.

Az igazgató-tanácsi javaslat ellen először is Bethlen Bálint gróf szólalt fel, mint a ki a felosztást elveti, s a hasonló üzletekbe bocsátkozásnak egyszersmindenkorra való elvi perhorreskálása mellett, ebből a netaláni veszteségek fedezésére tartalék-alap létesítését sürgeti. E megtámadásra, különösen annak azon pontjára, mely az Igazgató-Tanácsot kárhóztatta, a miért a papirok eladásába belement, Bánffy Dezső báró, elnök válaszolt, hangsúlyozván, hogy maga a kerület bizta meg az Igazgató-Tanácsot az eladással, mivel a kerület tőkái a konverzió folytán gyümölcsötlenül, esetleg, veszélynek kitéve, heverték. És ha az Igazg.-Tanács állampapirokat vásárolt, vagy azokat eladván, biztos hasznot hajtó részvények után nézett, ebben nincsen az a börzei spekuláció, melyet Bethlen B. gróf abban észrevesz, ellenkezőleg, gondoskodás és előrelátás, hogy a kerületnek ezen alapon nyugvó institúciói továbbra is épen és sértetlenül fenmaradjanak.

Az elnök kijelentése után, Dósa Dénes tanár szólalt fel, kétségbe vonván a százezer forint valóságos meg-

létét (Ellentmondás), vagy ha megvan, az alapok természeténél fogva, a nyereségnek jogos feloszthatását, továbbá a veszteségnek teljes kizártságát: ezeknél fogva Bethlen Bálint gróf indítványához csatlakozott.

Bethlen Gábor gróf bámulatát fejezte ki azon szerencsés eljárás iránt, mely a kerület tőkéit oly fényesen biztosította, de kétségbe vonta az eljárás jogosságát, mert az Igazgató-Tanács nem volt azzal megbízva, hogy száz ezer forint hasznot mutasson be. Azt a nézetét nyilvánította, hogy itt kerülő úton folyton csak azon eszméhez térnek vissza, mely már annyi békét dúlt fel a kerület életében, ez nem helyes eljárás, ez turpisság.

E beszédekre Szász Domokos püspök emelkedett fel székéből, hogy az előtte szólóknak válaszoljon. Mindenek előtt, Bethlen Gábor gróf azon inszINUÁCIÓJÁT útasította vissza, hogy itt turpisságról volna szó (frenetikus éljen); majd, miután arra hivatkozott, hogy most nem az az időpont van, midőn az eladás helyes, vagy helytelen voltárul kell tanácskozni, mert azt egy megelőző kerületi gyűlés már elhatározta, az elhelyezés céljainak felfejtésére terjeszkedett ki, kimutatván, hogy az egész miveletet a finánciális érdekek megóvása követeli, hiszen, itt az idő, midőn a valuta-rendezéssel csökken a kamatláb, olcsóbb lesz a pénz, ha nem lesz gondoskodva, mi lesz azon kamatokból, melyek a rendszeresített fizetések alapját teszik. Az Igazgató-Tanács pénzművelete nem börzei spekuláció, hanem olyan gyümölcsötvetés, melyet bárki folytathat minden veszély nélkül. És ha nyereség van, ez biztos számítás, s még ott is, hol a veszélynek még látszata sem volt, nagy óvatossággal határozott meg. A mi a felosztást illeti, itt csak az kelti a zavart, mert a kolozsvári fakultás is szóban forog, holott ez már el van döntve, mert ennek ügye az egyetemes egyházé. Kéri a javaslat elfogadását. (Zajos helyeslés.)

Szabó Sámuel hosszabb beszéde után, melyben azt mutogatta, hogy a hol pénzműveletről van szó, ott nem lehet biztos jövedelemről szólni, a mellett foglalt állást, hogy az egész felosztás ügye küldessék le az egyházmegyékhez, s miután ezek erre feleltek, csak azután térjék meg a felosztás. Addig is térjünk vissza ahhoz az úthoz, mely biztos és nem meglepetésekkel dolgozik, mert csak így lehet szaporítani az anyaszentegyház régebben alapított institúcióit, melyek, éppen mert közös akarral jöttek létre, szilárdak és biztosítottak.

Ezután Sándor József emelt szót, azzal akarván meglepni a gyűlést és pártját, saját szavai szerint, hogy elismerését és bámulását fejezte ki a püspök iránt. Ő elnézné, úgymond, a mi e műveletek morális oldalát, a «fas» vagy «nefas» ügyét illetné, csak hogy már az a veszély élénk visszatetszést szül benne, mely a püspök eljárásait jellemzi, ezért e ponton nem állhat pártjára, s mert e körül fordul meg, elítéli az egészszet. Theológiát akar a püspök állítani? Ám, tegye, de jusson eszébe, hogy még nagyobb finánc-kapacitások is csalódtak már.

Zeyk József szólott ezután, válaszolva Bethlen Bálint grófnak. Nem csatlakozik, úgymond, az ő javaslatához, mert ennek első fele tárgyaltan, mivel semmiféle börzei spekulációról sincs szó az Igazgató-Tanács pénzműveleténél, s a másik fele sem szükséges, mert az Igazgató-Tanács elérte

a maga céljait, az azon felül való eredményeket tehát felhasználhatja.

Még Sárkány Lajos dr. szólott egy pár felvilágosító szót az elnök és a püspök kijelentése után, kimutatván, hogy a vásárolt részvények több jövedelmet hajtának, mint az állampapírok, hogy az Igazgató-Tanácsot a vásárlásra a közgyűlés hatalmazta fel, s hogy Szabó Sámuel teljesen tévesen van informálva, s hibás számadatokat használ. Majd az indítványtevők tartották meg zárbeszédeiket, melyek után elnök a kérdést szavazásra bocsátotta, először is, hogy vajjon a gyűlés elfogadja-e Szabó Sámuel elhalasztási indítványát? Közgyűlés nagy többséggel nem fogadta el. Mellette csak heten állottak fel. Most a második kérdés következett. Elfogadja-e a közgyűlés az Igazgató-Tanács javaslatát? Közgyűlés csaknem egyhangulag fogadta el.

Szavazás után az ülés pár percre felfüggesztetett. Az újra megnyitás után, a szavazatszedő bizottság elnöke, Sárkány Ferenc olvassa fel a szavazások eredményét, a mely szerint megválasztottak a n-nyedi egyházmegyei főgondnoki állásra Zeyk Dániel, a sz.-szolnokira Dull László, a marosira Dósa Elek, a székely-udvarhelyi kollegium főgondnoki állására Sebesi Ákos. Az országos közalap végrehajtó bizottságába rendes tagnak Szász Domokos püspök aa., póttagnak Hegedüs Sándor; az egyetemes tanügyi bizottságba rendes tagoknak Váró Ferenc, Dósa Dénes, Parádi Kálmán, Bedőházi János, póttagoknak dr. Farnos Dezső. Berényi János.

Itt végződött a délelőtti ülés.

Negyedik ülés. (Szépt. 12. délután.)

Mint a délelőtti ülést, úgy a délutánt is egyetlen egy tárgy foglalta le, mely eléggé érdekes lévén, hogy a figyelmet lekösse, annyira áthatotta a gyűlés egész folyamatát, hogy a beszédekből még a másnapi ülésre is kellett juttatni, mert az ügy fontosságát egy ülésen nem lehetett kimeríteni. A tárgy, mely a délutáni szónokokat igénybe vette, a theologiai fakultás szellemi és anyagi tervezete volt, az a prospektus, melyet az egyetemes zsinatnak kell bemutatni, mielőtt ez a felállítást tényleg keresztül vinné. Az által ugyan el volt véve az éle a harcolásnak, melyek e kérdésre vonatkozólag már szinte kitörőben voltak, hogy míg egyfelől a délelőtti ülés győzelme, melynek vitái szintén a theologia ellen voltak intézve, egyszersmind a délutániét is involválta, addig másfelől a theologia kérdése már ez ülésen, mint bevezetett tény és túlhaladott álláspont mutatta be magát. S mert a küzdelem ilyen formában már mint a levegőég ellen való harcolás tünt fel mindenki előtt. Nem is voltak a támadások tényleg erősebbek, mint valami gyöngye erőlködések, melyekben az illetők maguk sem hittek és nem bíztak.

Egyébiránt, a gyűlés lefolyása a következő volt.

Mindenek előtt, Sárkány Lajos dr. mutatta be az Igazgató-Tanács javaslatát a felállítandó fakultásról. A javaslat minden oldalról megvilágítva, ölelte fel a theol. fakultás kérdését, kimutatván, hogy a kerület 13,400 frt. fedezettel rendelkezik, melyhez a szükséglet, miről az egyetemes egyház gondoskodnék, hatezer forint, bele számítva ebbe azon 1500 forintot is, melyet a kerület a

n.-enyedi theol. akadémia konviktusának évenként ad, s a melyet a felállítás esetén, természetesen, elvonna. A fakultás vagyonát is kiműtatta a jelentés, mely is 89,000 passziv vagyonnal szemben, 196,000 aktív vagyon.

A nagy körültekintéssel és számítással készített előterjesztés, a felolvasás után rögtön megindítá a vita folyamát. Legelőször Bethlen Gábor gróf támadta meg azt, úgy tekintvén, mint egyik jelét azon mala fidesnek, melylyel a kerület vezérő férfiai eljárnak (Zaj. Ellenmondás.), kik kerülő úton folyton visszatérnek szerelmes eszméjükhez: a theol. fakultás kérdéséhez. Ő elfogadjá a kolozsvári akadémiát, de megkivánja, hogy azt hagyják meg az 1889-iki alapon s ne intézzenek folyton orvtámadásokat a n.-enyedi intézet ellen s ne vonjanak el attól oly összegeket, mint pl. most is a konviktusra fordított 1500 frtot. a melyek nélkül nem existálhat. Indítványozza, mondassék ki újból is, hogy a n.-enyedi theol. akadémiától semmit el ne vegyenek.

Bethlen Gábor beszédének több igen kemény kifejezéseire az elnök tette meg megjegyzéseit, midőn intette a szónokokat, hogy tartózkodjanak a gyanúsítgatástól s fogadják el, hogy a velük egy nézetben nem lévők is az anyaszentegyház javát célozzák és akarják munkálni, tehát azok, kik őket, mert nem csatlakoznak hozzájuk, nem vádolják, sem szándékuk tisztaságát kétségbe nem vonják.

Dr. Szász Károly szintén Bethlen Gábor gr. beszédére reflektált. Kijelentette, hogy elvárta volna a gróftól. tapasztalt lovagiasságától inparlamentáris szavainak visszavonását. (Zaj. Elnök csenget. Közbeszólások: Tanár akar lenni. Kikérjük magunknak. Elnök folyton csenget.) Visszautasítja, hogy a kerület intéző férfiai kerülő úton járnak, őket is az egyház iránti buzgólkodás s ennek hiv szeretete lelkesíti. Ők elismerik ezt ellenfeleikről, ismerjék el ezek is.

Dósa Dénes inkább a papok anyagi helyzetének javítását mondotta kívánatosabbnak, mint a két theol. akadémia felállítását. A n.-enyedi akadémia ugyis megfelelő hivatásának, a püspöki jelentés erről dicséretre méltatással emlékezik meg. Az új akadémia költségvetése különben sem reális, sőt a szükségleteket sem veszi helyes számításba. Aztán, olyan összeget akarnának ráfordítani, melynek törvényileg meghatározott rendeltetése van: érti az állami segílyt, melyet csak a papok helyzetének javítására kell fordítani. (Bethlen Bálint gróf a képviselőházban interpellációt ígér e tárgyban.) Ne a sok tudományra tanítsák az ifju papokat, hanem a nagy szeretetre. Legjobb lesz, ha az egész ügyet leveszik a napirendről (Zaj. Derültég).

Ezután Csathó János emelt szót a n.-enyedi akadémia pártolása tárgyában. Ő nem mint ez intézet gondnoka kéri ezt, hanem, mint hazafi, ki tudja a n.-enyedi kollegium fontos misszióját és fényes történetét. Inkább, mint hogy fölállítsa a kolozsvári fakultást, segítse a kerület a n.-enyedit.

E beszédek elhangzása után, ismét Szász Domokos, püspök aa. emelt szót. Egyszerűen válaszolt a támadóknak, de teljesen összetörte ezeknek erősségeit. Előbb az államségély iránt felhozott kifogásokat vette elő s hivatkozva a testvér-egyházkerületekre, kimutatta, hogy ennek

hováfordítása teljesen a kerület belkörü intézkedéséhez tartozik. Majd azon aggodalmakra tette meg feleletét, hogy a kerület elvonna bizonyos összeget a n.-enyedi akadémiától. Ezt nem akarja tenni, mondá, erről nincs itt szó, hanem csak arról, hogy milyen természetű, mennyi és honnan állitható elő azon összeg, melyet az egyetemes egyház előtt ki kell mutatni, mint a felállítandó theol. fakultás alapjára fordítható költségfedezetet. Az elvonásról csak akkor lesz szó, midőn a fakultás a felállítás stadiumába lép.

Dr. Kovács Ödön foglalkozott ezután bővebben a theol. fakultás kérdésével s azt, nem mint a meglevők-nél magasabb színvonalu, hanem, mint azoktól különböző intézetet akarja felállíttatni. Azaz, a felállítandó theol. akadémiát fakultási ranggal bírónak szeretné kimondatni, s mint ilyet, minthogy Kolozsvárt állíttatik föl, az egyetemes szerves kapcsolatban állónak, illetve, a kolozsvári csonka egyetem negyedik karát alkotó fakultásnak, melynek tanárai a többi fakultások tanáiraival teljesen egyenlő ranguak és helyzetűek lennének.

Dr. Kovács Ödönnek, báró Bánffy Dezső, elnök válaszolt, felvilágosítván, hogy tulajdonképpen ez a cél, melyet annak idején a miniszter is helyeselt, mint alapját a felállítandó fakultásnak. Az Ig-Tanács is így tervezi az intézetet.

Bethlen Bálint gróf volt az ülés utolsó szónoka, ki a veszélyes időkbén jobban szeretné a békét, mint az időszerűtlen győzelmeket, majd a költségvetést bírálta, de elfogadhatónak nem tartotta.

Ezzel a vita tovább folytatása más napra halasztott.

(Vége következik.)

Külföldi egyházi szemle.

Kurdistanban már 1500 éve áll fenn a nestorian egyház, mint folytonos protestacio a róm. kath. egyház ellen. A róm. pápa és a római politika agensei már számtalanszor megkísérlették, hogy a nestorian egyházat rábírják a róm. kath. egyházba való visszatérésre. A csábítgatás nem egyszer sikerült is, megkötötték az egyességet, kimondták az egyesülést, még sem lett belőle semmi. Mert, egyfelől a nestorianusok hű ragaszkodása őseik vallásához, másfelől a római kath. egyház kapzsisága, melylyel az új hódítmányt felhasználni, akarta, folyton kijózanították őket s visszavezették a helyes útra. Most megint az egyesülésről ábrándoznak. Ezuttal nagyobb arányokban, mint ezelőtt, most bevonták a mozgalomba a patriarkhától kezdve az egész egyházat. Sikerült is annyi eredményt elérni, hogy a pátriákha, Chinou átlépett, szóval kimondván, hogy az egész egyházat vinni fogja magával, miután kikötötte, hogy a szokásos öröklést családjában a patriarchaságra fentartja. A róm. katolikusok nagyon örvendeznek, de, tán a mult példából okulva, nem állapodnak meg most már csak ilyen látszólagos eredményeknél, hanem folyton küldik az agenseket, kik az eredményt teljessé tenni, volnának hivatva. Ezek közül legnevezetesebb, mert a kath. egyház rég ismert mindenféle celszövényeit legjobban felhasználó, az egyesült egyház érseke Urmiából, Audou Tamás, ki a Hormisdas-kolostor apátjával kezét fogva, járja be a hegyeket és völgyeket, hogy a róm. kath. egyház mellett agitaljon. Hanem, a legjobb eredmények mellett is, ha

ugyan lesz a mozgalomból valami, csak messze jövőben válik az ténylegessé, addig pedig a nestorianusok bizonyára ismét elfordulnak az egyesülettől. A kath. lapok ugyan már mint bizonyost hirdetik, de ezek, a mint tudjuk, soha nem vallják magukénak azt az elvet, hogy a hírlapok az általános igazság és józanság hivatását képviselik, még csak azt a kisebb rendű célt sem, hogy érveket szolgáltatván pro et kontra, tájékoztatnak a kérdésekről. Fiat applicatio.

Különfélék.

— **Augusztusi pályázatunkra vonatkozólag** szept. 10-ig beérkezett 18 szavazat. Ezek közül 7 szavazat esett «A jövő gimnáziumának fundamentoma» című cikkre, és pedig Zajzon János, Kerekes Endre, Péterfi Ferenc, Nemes Árpád, Vajda Ferenc, Benke István és Bartók Jenő. «A válópör és vadházasság című cikkhez» szavazott Ferenci István, Orbán József. «A szociálistus» feliratu cikkre szavazott Puskás Lajos, Kiss Ferenc, Kádár Domokos, Lőrinci Lajos, Lajos János és Csekme Ferenc. «Fizetés-jávitás; kepeváltság» című cikkre szavazott: Berde Sándor és Nagy József. Végre, az «Imádkozásról» feliratu cikkre szavazott: Gáspár János. E szerint, a nyertes cikk «A jövő gimnáziumának fundamentoma», szerzője: Horváth István, bürkösi pap, kinek a jutalom kiadatott.

A többi cikkek szerzői így következnek: A «Szociálistus», írta Tárkányi György, papjelölt, akadémista; «Fizetés-jávitás; kepe-váltság», írta Nagy Mihály, sz.-mátéi pap; «A válópör és vadházasság című cikkhez», írta Vásárhelyi Boldizsár, szamosújvári körlelkész; «Az imádkozásról», írta Kolca Lajos, árkosi pap; «Anyakönyvi jegyek», írta Csák Aladár, peéri pap.

— **Szabolcska Mihályt**, a nem rég feltűnt fiatal költőt, kitől méltán sokat várnak az irodalmi körök, és a ki már eddig megjelent költeményeivel élénk figyelmet keltett, felfalusi egyházunk, a görgényi egyházmegyében, folyó hó 18-án papjává választotta. A legnagyobb örömmel fogadjuk egyházkerületünk kötelékébe. Nagy elégtételünkre szolgál, hogy egyházkerületünk nyitja meg előtte a nagygyá-lehetésnek kapuit. Erdély főnséges hegyei, sziklái, erdő-tengere, melyben ölelkezik az ég a földdel; a múltnak megszentelt emlékei, holott minden porszemét a polgári és lelkiismeretbeli szabadságért őseinknek kiomlott vére emelt egy-egy oltárrá; a mi meleg szeretetünk, önkint föltárt őszinte, becsületos szívünk;

puritán kálvinista ragaszkodásunk hitünkhez, lelkesedésünk ott állani édes hazánk szolgálatában: hiszszük, reméljük, hogy ösztönözni fogja fiatal barátunkat, paptársunkat, hogy kicsapjon lelkéből az őserőnek, az idealizmusnak szent lángja, és munkálkodni fogja leendő egyházának javát, egyházkerületünk dicsőségét, és saját halhatatlanságát. Fogadja baráti kézzorításunk mellett, őszinte szerencse-kívánatunkat. Isten hozza közénk szerencsésen és tegye áldottá rá nézve e szent földet, melyért eleget imádkozni, eleget munkálkodni, nem lehet, és a mely drága mindnyájunknak.

— **Segéd-lelkészi kinevezések.** Főtiszteletű püspök aa. a széki segéd-lelkészi állásra Benkő Albert, tiszánánai, a szilágy-somlyóira Patay Lajos, kabai segéd-lelkészt nevezte ki. Mindkét fiatal ember a Királyhágón túli, de ezen ne ütközzenek meg erdélyi kollegáik, mert a mi papjelöltjeink közül senki sem folyamodott ezen állásokra. Ugy látszik, negligálják a segéd-lelkészséget, pedig bizony jobb iskola ez, mint valamelyik gimnáziumnál tanítoskodni, mert itt megtanulhatják azt, a mit a theologia meg nem tanít: a gyakorlati lelkészetet. Reméljük, hogy e visszás állapot megszűnik.

— **Papválasztás.** Az abodi egyházközség közelebről egyhangulag választotta meg lelkészül Gőnci Pált, eddigi helyettes-lelkészt. Gratulálunk a szerencsés választáshoz. Tartsa fenn isten a jó egyetértést ezutánra is, hogy építhessék az isten országát közbuzgalommal!

— **Bizonnyitvány.** Alóltak, mint a kolozsvári ev. ref. egyház keblí tanácsa által kiküldött bizottsági tagok, készséggel bizonnyítjuk, hogy orgona-művész, Csintalan Gyula úr, nevezett egyház külső templomában az orgonát, mely a hosszas használat következtében már-már alig volt használható, szétszedte, a kopott gépezetet kijavította, és a változatokat olyan szakértelemmel hangolta meg, hogy a munka méltán dicséri a mestert. Azért csak örvendénünk lehet, hogy végre-valahára egy ilyen művész telepedett meg városunkba, a kit mi az ily nemű munkák végbe vitelére bárhova is készséggel ajánlunk. Kolozsvártt, 1892. augusztus hó 28. Tóth Tamás, s. k. ev. ref. énekvezér. Gunesch Károly, orgonista. Boér Gergely, képezdei zene-tanár.

— **Meghívás.** A görgényi ev. ref. egyházmegye papi Értekezletének felső-monori köre Kis-Fülpösön f. szeptember hó 27-én délelőtti 9 órakor tartja ez évi rendes gyűlését, hová a tagok ezennel meghivatnak. Tárgysorozat a külön szétküldött meghívásban jelezve van. Radnótfája, 1892. szeptember 14. Gergely Lajos, köri elnök.

HIVATALOS RÉSZ.

2591—1892.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ref. kollegium mélt. tt. Elöljáróságának.

A vallás és közoktatási m. kir. miniszter úr idei szeptember hó 7-én 38,170. szám alatt kelt rendeletével, a soproni Láhne-féle hat osztályú gimnasiumnak a nyilvánosság jogát az 189²/₃, 189³/₄ és 189⁴/₅-ik tanévekre folytatólagosan megadta.

Miről a m. tt. Elöljáróságokat, tudomásvétel s további intézkedés végett, ezennel tudatjuk.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1892. szept. 17.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1021—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztett szatánai egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Évi javadalom: lakás, a szükséges gazdasági épületekkel, és hivatalos felszámítás szerint, 154 frt. 75 kr. Ez

a fizetés azonban még ez év folyamán 40—50 frtnyi értékkel javíttatni fog.

Pályázati határnap: okt. 15. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1892. szept. 20. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1021—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztett ajtoni egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Évi javadalom: tisztességes lakás, a szükséges gazdasági épületekkel, és hivatalos felszámítás szerint, 216 frt. 9 kr. fizetés, melyből készpénz 160 frt. az egyházközség pénztárából kiszolgáltatva. Ugyancsak az egyházközség magtárából 10 hl. tengeri, a fizetés többi részét a földek jövedelmese s a tüzifa képezi.

Pályázati határnap: okt. 15. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1892. szept. 20. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. Szeptember 29.

39. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára : Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők : *Külmagyarutca 9. sz.*

Zsinatunk második ülészakáról.

V

Áttekintő és bíráló ismertetésünknek befejezéséhez jutottunk, miután előre kijelölt vállalkozásunkhoz és a dolog természetéhez képest, nem a tárgyalások kimerítő képét, hanem az előző törvényhozás alkotásaitól eltérő új határozatok bemutatását szándékoztunk, saját fölfogásunk szerint, nyújtani.

Ehhez képest, meg kell még emlitenünk, hogy széles mederre terjedt tárgyalások folytak a lelkészekről szóló fejezet szakaszainak megállapítása érdekében, a tiz évi gyakorlat rendjén szerzett tapasztalatok lelkiismeretes fölhasználásával, s habár lényegesebben eltérő újabb elvi határozatok nem keletkeztek is, el kell ismernünk, hogy az új szövegezés sok tekintetben előnyére vált az ügynek, némely eddig lábra kapott eltérés a szabatosabb körülírás útján kiküszöböltetett, s így ez egyik legfontosabb közszolgálati téren az egyöntetűség nagyobb mértékben biztosított.

Mint szintén az egyházi élet mélyére vágó kérdés, beható tárgyalás alá került továbbá az egyházi adózás ügye, minek megállapítása rendjén sok olyan körülmény nyert határozott megállapítást, mely az előző törvényhozás idején nagyobb részben megoldatlan maradott. Így, szabatos megkülönböztetést nyertek az egyházközségek, megfelekezeti iskolák fentartására, továbbá, az egyházmegegyei és egyházkerületi kormányzat, s végül, a konventi és zsinati költségek fedezésére szolgáló adók, főntartván a lelkészi fizetések beszolgáltatásánál mind a készpénzben, mind a terményekben, avagy szolgáltatásokban való kielégítés gyakorlata, és törvénybe iktattatván az az új elv is, hogy rendkívüli és nagyobb szükségek esetén a vagyonosabb egyháztagok osztályba sorozás útján lesznek megadóztathatók. Megállapítottatott továbbá az az eddig sok vitára alkalmat adó, mert a törvényben el nem

döntött kérdés is, hogy azok a birtokosok, a kik sem nem laknak, sem nem illetékesek az illető községben, a felekezeti iskola fentartásához, avagy nagyobb kiadások fedezéséhez az egyháztagok évi járulékainak egy negyedével tartoznak járulni.

Külön tárgyalás alá került ez után, természetesen, a közalapról szóló fejezet is, a nélkül azonban, hogy e tekintetben lényegesebb újításra szükség lett volna. A közalap célja az előző zsinaton oly körülmékként lőn megállapítva és a segélyezés életbe lépte óta a konvent által követett gyakorlat oly üdvösnek bizonyult, hogy e tekintetben változtatásnak szüksége főn nem forgott. Az évi bevétel negyedrésznének tőkésítése iránti törvénybe iktatott elv mellett, a gyakorlat kifejtette a miszsiói célok ugyanily mértékben való segélyezését, s ha most némelyek az ennek az elvnek is törvénybe iktatását célzó indítványnak ellene szóltak is, a nagy többség bölcsen belátta ez eddig követett eljárás üdvös voltát, s így ezt az arányt is biztosította a törvényben magában. Hasonló elismeréssel fogadta a zsinat a konventnek a tőke-szerző segélyezés elvének érvényesítése érdekében hozott határozatát, belátva bölcsen, hogy az egyszer s mindenkorra szóló segélyek marandó alkotások létrehozására alkalmatlanok, mihez képest ezek összegének alább s alább szálítása már előre is látható volt.

Ugyancsak a közalap által segélyezendő célok sorába fölvétetett, annak idején, a lelkészek nyugdíjazásának és a papi özvegyek és árvák gyámlításának megfelelő intézetek föllállítása útján való biztosítása, s a konvent, vett útasításához képest, meg is kísérelte ez intézmények számára a szabályzat megalkotását, de az egyházkerületek mindkét irányban oly eltérő állást foglaltak el, hogy a konvent e megbízatásának eleget nem tehetett, s csak éppen annyiban teljesítette e kötelességét, hogy utóbb a közalap bevételeinek tiz százalékát tőkésítette e célra. A mostani vita a nyugdíj- és a gyám-

intézet külön, avagy együttes fölállítása körül forgott, de abban valamennyien egyet értvén, hogy mindkettő egyszerre való fölállítása anyagi erőnket túlhaladná; egyiknek, avagy másiknak elejtése pedig ellenkeznék a közalap eredeti céljával, a főnforgó szükséggel, s viszont a szolgálatra alkalmatlanná vált lelkészek ellátásáról, a kápláni rendszer útján, ez idő szerint gondoskodva is levén, végül, a közös megállapodás abban történt, hogy addig is, míg a lelkészi nyugdíj-intézet fölállítható lenne, a konvent útasíttatik az országos gyámintézet mielőbbi megalkotására, erre vonatkozó tervezetét három év alatt levén köteles elkészíteni.

Ha még fölemlítjük, hogy az egyházi tisztviselőkről szóló fejezetek szakszerű letárgyalása mellett, egyszersmind megállapítottak azok az elvek, a melyek a közoktatásügy körében, az állami főnhatósággal szemben, a felekezeti autonómiát megillető jogokat juttatják kifejezésre, befejeztük szemlénket abból a szempontból, a melyet elején magunkénak vallottunk.

Nem lenne azonban ez áttekintésünk teljes, ha az elismerés szavával meg nem emlékeznénk a második ülészak ama meszsivágó két határozatáról, a melyek egyikében a debreceni kollégiummal kapcsolatban fölállítandó teljes bölcsészeti fakultást és felekezeti tanár-képző intézetet, s másikában a kolozsvári tudomány-egyetemmel bizonyos viszonyban hozandó ref. theologiai akadémiát az egyetemes reformált egyház szükségének mondotta ki.

E kettős határozatnak, kimondásuk óta, meg is volt immár határozott következése, a mennyiben a debreceni főiskola kiegészítése ügyében az egyházkerületi bizottság előzetes tervét immár elkészítette; saját idej egyházkerületi közgyűlésünk pedig éppen az imént mondotta ki 1889. évi határozatának következménye képpen, hogy mily alapokkal kész a kolozsvári theologiai akadémiát az egyetemes egyház rendelkezésére bocsátani. E kettős határozatnak a felekezeti tanárképezdére vonatkozó ága csak éppen arra a megjegyzésre hív föl bennünket, hogy a középiskolai tanárképzés, a maga teljességében, a bölcsészettudományi karnak a matematikai és természet-tudományi szakokkal leendő kiegészítését teszi nélkülözhetetlenné és így ennek a célnak elérésére, mind az alapok, mind a demonstratív gyűjtemények és intézetek, mind pedig a megfelelő tanerők szempontjából, csak a meszsi jövőben számíthat az egyetemes egyház, mihez képest egy-

házkerületünknek a zsinat harmadik ülészaka elé terjesztendő munkálatában az a rész, mely a kolozsvári állami tanár-képezde református növendékeinek a theologiai akadémia kötelékében való ideiglenes ellátására és támogatására vonatkozik, ama magasra kitűzött cél elérésének idejéig, előnyös megoldási mód képpen kínálkozik, kivált ha tekintetbe vesszük azt a sajnos tapasztalatot, melylyel az utóbbi évek folyamán minden lépten-nyomon találkozunk kelle, a midőn a felekezeti középiskolai tanári pályázatokon mind érezhetőbbé vált az a hiány, a melylyel az előnyösebben javadalmazott állami tanári állomásokkal szemben felekezeti szükségletünknek folyton rövidséget kell szenvednie.

Ám, a nagyszabású alkotások nem egy-két esztendő szülöttei, s azok a zsinati és egyházkerületi határozatok, a melyekről itt szó van, oly biztos és pozitív zálogai a jövőnek, a melyeknek teljes valóvá válása immár nem a hiú ábrándok és üres légvárak, hanem az élő testet öltő intézmények körébe tartoznak.

Mí tehát teljes bizalommal tekintünk mostani zsinatunk nem soká megnyílandó harmadik ülészaka elé, mely a törvényhozás még hátra levő föladatainak és az új alkotásoknak megoldására, és a megvalósításhoz ismét egy lépéssel való közelebb vitelére lesz hivatva.

S ezzel nyugton tehetjük le ez úttal ismertető tollunkat.

Szász Béla.

A tanügyi előadó évi Jelentése.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Iskoláink ez évi állapot-rajzában meglepő alkotásokról és gyökeres reformokról nem szólhatok; inkább a múlt tanúlságaival és a gyakorlat kritikájával kell foglalkoznom, a miknek hatása alatt zajtalanul bár, de nem eredménytelenül folyt le az 189¹/₂ iskolai év.

Merész alkotások és gyökeres reformok nem mindig jeleznek valódi haladást, legtöbbször az bennök a jó, a mit az élet, a gyakorlat kritikája bennök meghagy. A fejlődésben látszólag soknak kell elejtetni, a mi egyszer felvétellett; voltaképpen pedig semmi sem vész el, alakító hatásában az egész múlt benne van a jelenben. Iskolai téren az is nyereség, ha belátjuk valaminek céltalanságát, vagy lehetetlenségét; ha kételkedünk abban, a miben nagyon bízunk; ha csalódunk; ha lemondunk. Iskoláink fejlődésében is észleltő ez a tudatosság, vagy legalább törekvés a tudatosságra. S ha egy közös ismertető jegyet keresünk napjaink tanügyi állapotaira, az nem más, mint bizonyos tartózkodás, óvakodás a rohamos újítástól, eredménye a közelmúlt tapasztalatainak.

Soha sem ítéltünk elfogulatlanabbul iskoláink álla-

potairúl, mint ma. Ki tudjuk mutatni hibáit; gyarlóságait, az oktatás, s általában a nevelés hiányait, belátjuk e bajok okait is a rendszerben, körülményekben, magunkban, és érezzük szükségét a javításnak jobban, mint valaha.

Megtanultunk a tetszetős teoriákban kételkedni; a hangzatos jelszavak elvesztették hatásukat; nem hiszi ma már egy komolyan gondolkozó ember sem, hogy százados bajokat egy csapással meg lehessen szüntetni, s az iskolákat az ige, vagy a paragrafusok hatalmával egyszerre át lehessen varázsolni.

Ugyancsak a gyakorlat kritikája előnyösen hozzájárult az állam és az egyház közti viszony tisztázásához és szorosabbá tételéhez is.

Az egyház belátta, hogy neki az állammal versengeni, nem áll hatalmában, s vizsály esetén, az államnak igen sok megtorló eszköz áll rendelkezésére. Viszont, az állam belátta, hogy midőn az egyház jogokat formál, ugyanekkor köteleességeket is teljesít, s midőn nagy áldozattal iskolákat tart fenn, nem csak egyháztagokat, de polgárokat is nevel, s végre, az államnak anyagilag sem volna módjában, a felekezeti iskolákat újakkal pótolni.

E gondolatok előrebocsátásával, jelezni kívántam a benyomást, melyet úgy népiskoláink, mint kollégiumaink állapotai, jelesen statisztikájuk, főfelügyeleti és közkormányzati viszonyaik, valamint tanulmányi rendjük és társadalmi hatásuk reám gyakoroltak.

A részletekre nézve, következzenek előbb a népiskolák, s aztán a kollégiumok 189¹/₂ évi állapot-rajza.

I.

Népiskoláink statisztikája ez évben jobban van megmunkálva, adatai megbízhatóbbak és jobban találnak százalékos eredményeikben az államkormány hasonló átlagaival, mint az előző években.

Egyházközségünk 19 egyházmegyéjében és 9 püspöki vizsgálat alatt álló egyházában volt mindössze 61,560 mindennapi és ismétlő tanköteles gyermek, a kik a hivatalosan kimutatott 370,632 ev.ref.vallású lakosság 16,62%-át teszi; még pedig 12,22% mindennapi, 4,30% ismétlő tanköteles. Ev.ref.iskolánk volt 433, bennök 496 tanító működött. Felekezeti iskolánkba járt 27,075 mindennapi s ismétlő tanuló vagyis, a tankötelesek 43,98%-ka; más iskolákban tanult (főleg állami s községi, ipar- s felsőbb iskolákban) 21,187, vagyis, a tankötelesek 21,60%-ka. A nem tanultak száma felette sok, de számuk kétségtelenül apadna, ha leüthetnők belőle a más hitfelekezetek iskoláiba járt református tanulók számát. Ez azonban egyetlen egyházmegyében sem volt eruálható, s így kimutatásom azon rovata, mely a más iskolába járók számát tünteti fel, csak az állami és községi népiskolák adataira van alapítva. Bővebb felvilágosítást nyújtanak az idemellékelt IX. A) és B), valamint a X. A) és B) rovatos kimutatások.

Ezek az adatok magukra is sok tanulságot szolgáltatnak, de teljes jelentőségük csak akkor tűnik ki, ha azokat egybevetjük az erdélyi részek általános népiskolai statisztikájának hasonló adataival.

Az erdélyi részek alatt nevezett tizenöt vármegyében volt összesen 3014 népiskola, melyek közül az állam csak 217-et, a községek maguk csak 245-öt tartottak fenn. Így elmondhatni, hogy az erdélyi részek vidékein az elemi oktatásból az állam alig 8%-ot vállalt magára, míg a többi 91%

teher a társadalomra van bízva. Ha már most azt vesszük szemügyre, hogy ezek közül az iskolák közül melyek magyar tannyelvűek, az tűnik ki (a közoktat. m. kir. miniszter 1891 évi jelentéséből), hogy a 217 állami iskolán kívül, 206 községi, 433 ev. református, 5 lutheránus, 251 róm. katolikus, és 64 más jellegű iskola magyar nyelvű, tehát, a 3014 népiskola közül összesen csak 1176, azaz, az egésznek csak valamivel több, mint egyharmad része. Így állván a dolog, csak természetes az az óhajtás minden jól érző magyar polgár részéről, hogy a magyar tannyelvű népiskolák minél nagyobb számban való szervezése a közoktatásügyi politika programjában fokozott mértékben keresztül vitessék. Kétségtelenül, nagyon sok történt eddig e téren; a néptanítók anyagi helyzetének javítása, a népiskolai tanítás színvonalának emelése örvendetes eredményekkel kecsegtetnek már is, azonban, egészen nyugodtan csak akkor nézhetünk a jövő kétes fejleményei elé, ha a népiskolai oktatást, a magyar állameszme ez alapfeladatát, minél inkább látjuk a nemzeti nyelv alapján ki-fejlesztve.

Az állam feladata ez irányban kettős; és pedig: segítése azoknak a felekezeteknek, a melyek a hazafias kultúra előmozdításában eddig is az államnak a leg-hűségesebb támaszai voltak, s másodsor, a szorosabb értelemben vett állami iskolák felállítására.

Egyházmegyénkint a statisztika, valamint a tanulmányi eredmény és más állapotok a következő képet tárják elénk.

1. A vajda-hunyadi egyházmegyében, mely 5916 lelket számlál, volt e tanévben 12 felekezeti, 16 állami és egy községi iskola. A 12 felekezeti iskolánkban működött 7 tanító és 5 lelkész-tanító; tanköteles gyermek volt összesen 942, 53%-ka fiú, 47%-ka leány. Ebből tanult helybeli iskoláinkban 24%; más népiskolában és felsőbb tanintézetben 66%. Nem tanult sehol a tankötelesek 8%-ka. Ebből mentesített 4%. A mentesítés többnyire betegség, ruhatlanság, és egy néhányánál fejletlenség és félszegség alapján adott meg.

A törvénytiszta, legkevesebb nyolc hónapi tanítás mindenütt megtartott és megszakítás nélkül folyt; csak Hátszegen és Maros-Némethiben szünetelt az év vége felé, a himlő-járvány miatt. Évzáró vizsgálat, az előbb említett egyházközségeken kívül, minthogy ezekben a himlő-járvány miatt ez is be volt tiltva, mindenütt tartott. A tanulók előmeneteli fokozata a következő: kitűnő, vagy jeles 34%, jó 21%, elégséges 22%, elégtelen 12%, nem osztályoztatott 11%. E szép eredményt mindenesetre tanítóink odaadó ügybuzgó munkásságának lehet és kell tulajdonítanunk. Egyébiránt, ez egyházmegyénkben létező iskoláink, egy-kettőt kivéve, minden tekintetben megfelelnek hivatásuknak és a kor követelményeinek.

2. A gyulafehérvári egyházmegyében, melynek népessége 3031, volt 10 iskola 12 tanítóval; köztük 3 lelkész-tanító. Tanköteles volt 406, kiknek 56%-ka járt református felekezeti iskolába, 27% másba, 16% pedig nem járt iskolába. Adatok hiányában, bővebben nem szólhatok ezen egyházmegyéről, legfőlegb melegebb érdeklődésre, s nagyobb gondosságra kérem felintéző hatóságait.

3. A nagy-enyedi egyházmegyében volt 22,45 lélek után 3889 tanköteles. Volt a területén 26 felekezeti, 18 ál-

lami és egy államilag segélyezett községi iskola. Felekezeti iskoláinkban működött 23 tanító és 3 pap-tanító. A tankötelesek 31%-ka tanult helybeli iskoláinkban, másutt tanult 46%-ka, nem tanult sehol 21%, de ezek fele fölmentve volt.

A tanszak hat-kilenc hó között váltakozott, múlászta azonban nagyon sok volt. Járványos betegség nem uralkodott. Az évszáró vizsgálatok nagyobb része kielégítő eredményt mutat föl.

«A növelés ügye előhaladó állapotban van, mondja az esperes, s hogy még jobban nincs, annak oka, rajtunk kívül, a polgári hatóságban keresendő, mely nem nagy erélyt fejt ki, különösen a tanulók felhajtásában, s ha teszen is valamit, vagy ha büntet, az is többnyire a papok és és tanítók rovására esik. Idő kell még reá, míg a falusi köznép jobban felfogja saját érdekét!»

4. A kolozsvári egyházmegyében, 12,407 lélek után, volt 1747 tanköteles, kiknek 33%-ka járt iskoláinkba, 36% más iskolákba, 29% nem tanult sehol. Volt 4 felekezeti iskolája, melyekben 9 tanító és 1 pap-tanító működött.

Kolozsvártt, a fennálló három iskolában, a rendes tanerőkön kívül, a mellék-tárgyakra (női munka, stb.) még négyen voltak alkalmazva. A kolozsvári egyházközség még két kised-óvó intézetet is tart fenn, ugyananyini vezető-nővel. Pár évvel ezelőtt építettett egy díszes emeletes épületet belvárosi leány-iskolája részére, a múlt évben egy-egy új tantermet a hidelvei és külmagyar-utcai iskoláknál, hol egy-egy új tanítói, illetőleg, tanító-női állást is szervezett; most pedig, e nyár folyamában, építettett a külmagyar-utcai iskolánál egy új, emeletes épületet tanítói lakással és három tanteremmel, a hidelvinél egy új tantermet, melyhez a szükséges női tanerőt a folyó iskolai évre már be is állította.

A tanítás, kivéve Szamosfalvát, hol a lelkész-változás miatt csak márciusban vehette kezdetét, mindenütt tíz hónapig folyt akadálytalanul és dícséretes eredménnyel.

(Folytatása következik.)

Az Igazgató-Tanács évi jelentése.

(Folytatás.)

A n.-enyedi és sz.-udvarhelyi kollégiumaink államsegély iránti kéréseit a főt. és mélt. egyetemes Konvent szintén ajánlattal terjesztette a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr elé, az előbbi 3000 frt. egyszer s mindenkori, s 11,347 frt. 78 kr. tornacsarnok-építési segélyére, az utóbbi pedig évenkénti 2000 frtnyi segélyre ajánlván, s végül, a sz.-udvarhelyi kollégium előjáróságának ama kérelmét, melyben a gimnáziumhoz csatolt négy osztályu elemi iskola tanítói állomásai után az országos tanítói nyugdíj-intézet javára követelt 816 frt. fizetése alól való fölmentését kéri: ugyancsak pártoló ajánlattal terjesztette a közoktatási miniszter úr elé.

4. A báró Baldácsi-alapítvány közgyűlése folyó évi május hó 22-én tartott ülésében megállapította a folyó évi költség-előirányzatot, mely szerint, a bevételek 88,873 frt. 60¹/₃ kr-ra, a kiadások 54,260 frt. 88 kr-ra tehetőek. A 34,612 frt. 76 kr. bevételi többletből, a szabályok értelmében, tőkésítettik 1800 frt.; kifizettetik a 11 egyházkerület részére egyenkint 2500 frt. összesen 27,500 frt. s a még fön-

maradott 5312 frt. 76 kr. pénztári maradvány címen át-
vitetik az 1893. évre. A javadalmas egyházkerületeket illető 2500—2500 frtoknak kiszolgáltatását az alapítványi közgyűlés két egyenlő részletben állapította meg s ehhez képest a folyó évi első részlet 1250 frtban, egyházkerületünk részére már jan. 6-án meg is küldetett.

A jelzett napon tartott közgyűlés határozataiból még megemlítjük, hogy az alapítványi igazgatóság egyik tagja, néhai Gönci Pál halála fölötti fájdalomának a közgyűlés jknyvileg adott kifejezést s hogy nevezett helyére egyhangulag Szilassy Aladárt választotta meg.

5. És ezzel, immár be is fejezhetnők közgyűlési jelentésünk általános részét, de mielőtt ezt tennők, egy fájdalmas veszteségről is kötelességünk megemlékezni, mely egyetemes egyházunkat, a tiszántúli reform. egykerület püspökének, kir. tanácsos és főrendiházi tag főt. és méltóságos Révész Bálint aának, mult évi október 8-án töttént elhunytával érte. Igazgató-Tanácsunk gondoskodott volt arról, hogy a testvér-egyházkerület fájdalmasában való részvételének kifejezést adjon s az 1891. évi október hó 11-én megtartott végtisztesség-tételre dr. Kolosvári Sándor, elnökhelyettes és dr. Török István, tanár aait küldötte ki.

Azóta a tiszántúli egyházkerület püspöki széke be is töltetett, a közbizalom Kiss Áron, szatmári volt esperes aat emelvén a díszes állásra. kinek beigtatási ünnepeye folyó évi május hó 17-én ment végbe, mely alkalomból egyházkerületünk képviselésére s az ujonnan választott püspök üdvözlésére Szász Gerő, közjegyző, Márkus János, titkár és dr. Sárkány Lajos, számvevő aai voltak kiküldve.

II. Áttérve most már kizárólag Ig.-Tanácsunk ez évi működésének föltüntetésére, előre is tisztelettel jelentjük, hogy törvényes hatáskörünkben lehetőleg mindent megtenni, igyekeztünk, a mit egyházkerületünk köz-igazgatásának helyes vezetésére, egyházközségeink szellemi és anyagi gyarapodására hasznosnak és üdvösnek véltünk.

I. Igazgató-Tanácsunk ügyforgalma ez évben is jelentékeny emelkedést tüntet föl. Mult évi közgyűlésünk óta, a mai napig (aug. 23-áig) beérkezett Ig.-Tanácsunkhoz 3355 beadvány, melyhez hozzászámítva a mult évi közgyűléskor fennállott 291 drb hátrálékot, az ellátandó ügyek száma tett: 3646-ot. Ezek ellátása képpen expediatott összesen 6768. kiadvány. Az ellátatlan ügyiratok száma 54, melyek nagy része a közgyűlés megnyitáig szintén el fog intéztetni. A letünt év alatt tartott ig.-tanácsi ülések száma 27, melyek nagy része 2 napon s némelyike 3 egymásutáni napon folytattatott.

Megjegyzendő, hogy a kölcsönügyi osztályhoz érkezett beadványok, ez év elejétől kezdve, külön igtatóba vezettetnek s így a fönnt kitüntetett összegbe beszámítva nincsenek, mivel azok a kölcsönügyi osztályról külön előterjesztendő jelentésünkben fognak föltüntettni.

A fönnebbi összegekből láthatólag, a beadványok száma a mult évihez viszonyitva csaknem 600-zal szaporodott s az ellátatlan maradott ügyek száma ennek dacára is a mult évinek 1/4-edénél kevesebbre apadt.

A mult évben tartott főt. egyházkerületi közgyűlés 26. számú határozatával adott utasítás folytán, Ig.-Tanácsunk a Bodor Antal, közalapi előadóvá történt

választásával megürült titkári és az ujonnan rendszerezett segédtitkári állásokat, szabályszerű pályázat útján, betöltötte, az előbbire Márkus János, szolnok-dobokamegyei volt tiszti ügyész aát. választotta meg, az utóbbira pedig Kádár János, volt közig. gyakornok aát. kik közül a segédtitkár folyó évi január hó 1-én és a titkár ez évi március hó 1-én kezdték meg működésüket, míg a folyó év január havában dr. Szász Béla, ig.-tanácsos, és februárban Bodor Antal, k. előadó aai. látták el a titkári teendőket.

Az új hivatalnokok működéséről, véglegesítésüket kérő, külön előterjesztésünkben leszünk bátrak tüzetesebben referálni, e helyen csak annyit jegyzünk meg, hogy Ig.-Tanácsunk választása alkalmas egyénekre esett, kik az irodai kezelés szabatosabbá tétele, a levéltár rendezése s az ellátásuk alá került ügyek tapintatos elintézése által Ig.-Tanácsunk elismerését érdemelték ki.

2. A mult 1891. évben megtartott esperesi vizitációk jegyzőkönyveinek felülvizsgálatából örömmel jelenthetjük, hogy Ig.-Tanácsunknak a mult évek folyamán adott utasításai csaknem minden egyházmegyében meghozták óhajtott eredményüket, mert az ujabban fölerkezett jegyzőkönyvekből már minden téren haladás észlelhető. A vagyonkezelés rendezettebb, az iskolaügy, vagyonosabb egyházainknál, megfelelő; a vallás-erkölcsi élet emelkedőben s az előző idők mulasztásai lehetőleg pótolva vannak, minélfogva remélhető, hogy Ig.-Tanácsunk intézkedéseinek végrehajtásában s az első foku ellenőrzés gyakorlásában mindig oly kész és pontos nagytiszteletű espereseink és tiszt. papjaink buzgó közreműködése folytán, egyházközségeink belügyeinek teljes rendezettségéről fogunk már a közel jövőben jelentetni.

3. Az egyes egyházmegyék területén jelenleg főnálló körlelkészsegeink s a romániai missziói egyházmegyénk szellemi és anyagi állapotáról, a beérkezett körlelkészi és esperesi jelentések alapján, van szerencsénk az alábbiakban jelenteni.

Körlelkészsegeink száma, a mult évi egyházkerületi közgyűlés óta, 5-el szaporodott, a mennyiben t. i. az akkor már szervezés alatt állott kükküllővári és toplicai körlelkészi állomások betöltettek s ezeken kívül, a tordai, kidei és fehér-nyikóvölgyi körlelkészsegek szerveztettek és így jelenleg a körlelkészsegek száma 32, melyekről egyenkint az alábbiakban szólunk.

Vajdahunyadi egyházmegye.

1. Marosilyei körlelkészség. Körlelkész Zajzon Lajos, ki odaadással végzi teendőit s e mellett, a központon rendesen tanít. A körhez tartozó tiz községben a lelkek száma összesen 165, ebből 80 a központra esik. A körlelkészi részletes utasítás pontos megtartását gátolja ama körülmény, hogy a központon kívüli községekben nincsen istentiszteleti helyiség. Vagyon tekintetben a kör nagyon gyenge, ugyannyira, hogy építkezési kölcsöne kamatait sem bírja fizetni. Az iskola is alig-alig tartható fenn, minélfogva a körlelkészség még ujabbi segélyekre szorul.

2. Piskit elepi körlelkészség. Körlelkész Juhász Izidor. Jelentései pontosan és kellőleg fölszerelve, érkeztek be. A körlelkész működése általában buzgó és eredményes. A

vallás-erkölcsi élet kielégítő s az ottani róm. kath. papság folyton meg-megújuló térítgetési kísérletci eredménytelenek. Vagyon tekintetben a kör még gyenge s nagyobb mérvű építkezéseiből eredt adósságait csak erőfeszítéssel bírja törleszteni s kamatozni. Korábban Petroszény is a körhez tartozott, utóbb azonban segéd-lelkészt nyervén, most a körlelkész csak a felügyeletet végzi e helyen. A körlelkészi intézmény áldásos hatása e helyen igen szépen mutatkozik a hitűnkre való gyakori áttérésekben, s a nép visszamagyarosodásában.

Nagy-enyedi egyházmegye.

3. Detreheimi körlelkészség. Körlelkész Baló Bálint. Jelentései pontosan érkeztek be s körlelkészi buzgóságáról tanuskodnak, miről illetékes esperese is elismerőleg nyilatkozik.

A körhez tartozó öt községben a lelkek száma 250; központon felekezeti iskolánk van, hol a körlelkész eredményesen tanít; a különben is csekély körlelkészi javadalomnak a hivektől járó része pontatlanul folyt be, mert a hivek általában szegények, sőt egyik patrónusunk is megtagadta a fizetést. E körlelkészség, a rendszeresített segélyeken felül is, állandó központi segélyekre szorul.

4. Marosludasi körlelkészség. A volt körlelkész, Vásárhelyi Lőrinc a. buzgón működött s jelentéseit, az utóbbi időket kivéve, pontosan terjesztette föl. A mult év utolsó feléről és a jelen év első negyedéről jelentések nem érkeztek, a körlelkész betegsége miatt, s ugyanezen okból kénytelen is volt, állását elhagyni, cserélvén őralja-boldogfalvi kicsiny egyházközségünk paptanítójával, Balogh Sándor aával, ki körlelkészi állomását a folyó évi április havában el is foglalta s kinek eddigi működése biztatja Ig.-Tanácsunkat, hogy ezen fontosabb elhivatásának jól meg fog felelni. A körhez tartozó négy községben lakó hiveink száma 780, kik azonban nagyrészt szegényebb iparosok és munkások lévén, a körlelkészség anyagi megerősödését nem munkálhatják.

5. Mezőzáhi körlelkészség. Volt körlelkész Lengyel István, ki más állomásra választatván, folyó évi április hó 23-án elhagyta helyét. Működése buzgó és eredményes volt, mit pontosan beadott jelentései tanusítanak. Az állomás most ujlag betöltetett Csiki József, volt lozsádi pap aával. ki állomását már el is foglalta. Lélekszám a körhez tartozó öt községben 528. A kör vagyon helyzete kielégítő.

6. Tordai körlelkészség. Ezen körlelkészi állomás folyó 1892. év április havában töltetett be, Mező Lajos, odaváló h. pappal, ki eddigi minőségében is misszió-szerű kötelességeket végzett. Kötelességét híven és pontosan teljesíti. E körhez hat községben élő 334 hívűnk tartozik. A kör anyagi helyzete kielégítő.

(Folytatása következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1892. szeptember 22.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök, jelen voltak dr. Kolosvári Sándor, Szász Gerő, Szász Béla, Parádi Kálmán, dr. Sárkány Lajos, Márkus János, titkár, Bodor Antal, k.-előadó, Kádár János, s.-titkár.

Az időközben elnöki úton elintézett ügyek bejelentése és jóváhagyó tudású vétele után, a következő darabok láttattak el.

A szent-erzsébeti egyházközség és politikai község között az újan építendő iskola ügyében kötött és jóváhagyott szerződésnek az épület telkére vonatkozó pontja változás alá került, miután az előbb megállapított telekről kitünt, hogy talaja nem biztos és így az egyházközség egy másik telkére fog a község által az iskola építtetni. Az Ig.-Tanács a szerződés e pontjának ilyen értelemben való módosítását azzal az utasítással hagyja jóvá, hogy a szövegbe a megállapított telek helyrajzi megjelölése is beiktatandó.

A csucsai áll. iskola ref. tanítója a felekezetiinken levő tanulók körül több év óta végzett vallás-oktatásaért jutalmat s jövőre rendszeres javadalmat kér. Miután azonban, Csucs B.-Hunyad filiája s a tanító megbízását is onnan vette, kérésével ez anyaegyházközséghez utasítatik.

Az állam a szolnok-dobokamegyei Kackó községében, a szelecskei és kaplyoni tankötelesek által is használható állami, avagy községi iskolát szándékozván szervezni, a tanfelügyelő kérdést intéz hatóságunkhoz: ha hajlandó-e a kackói és szelecskei felekezeti iskolai vagyonokat e célra átbocsátani? Az esperes fölhivatik, hogy az illető egyházközségek meghallgatásával, terjeszsen föl véleményt, ha, és mennyiben járulhatnak az új iskola föntartásához, megjegyezve azonban, hogy az ottani nemzetiségi viszonyokra tekintettel, csak is állami iskola föllállítása esetén lehet e hozzájárulásról szó.

Albisi egyházközségünk teljesen megroskadt temploma újjáépítése előtt állván, a hívek anyagi erejének e célra való igénybevételét azon az úton akarja biztosítani, hogy felekezeti iskoláját községivé kívánja átalakíttatni. A felekezeti és nemzetiségi viszonyok semmi aggodalomra okot nem adván, az egyházmegyei tanács fölterjesztésére megadatik az engedély, hogy a tervezett átalakítás érdekében a szabályszerű lépések megtétesenek.

A Székely-Mikó-kollegium, ez idő szerint, helyettes tanárral betöltendő klaszszika-filologia tanszékére az egyetlen Kecskés Mihály, szaktanár pályáztatván, nevezett alkalmazása, az előjáróság fölterjesztésére, jóváhagyatik, valamint jóvá a Kuun-kollegium rajz- és szepirástani tanszékére Becsér János, ugyanily minőségben való alkalmazása is.

A marosi egyházmegye esperese a traktusa területén fekvő számos felekezeti iskola hiányai és kibővítési ügyében, egyetlen fölterjesztésben, olyan fölvilágosításokat és terveket nyújtván, a melyeknek elintézése, a jelentés bonyolodott voltahoz képest, lehetetlen: utasított az egyházmegyei tanács, hogy a kérdéses ügyeket külön-külön vegye tárgyalás alá s tüzetes előkészítés és fölszerelés után, terjeszse Ig.-Tanácsunk elé, a tanfelügyelő is értesítettvén ez intézkedésről.

Az állam-segélyben részesülő collegiumok ügyében a közoktatásügyi kormányhatal, annak idején, kötött szerződések azt a kötelezettséget is magukban foglalván, hogy az illető collegiumok tanáraik és özvegyeik s ár-

váik számára nyugdíj-alapot létesítsenek, az érdekelt intézetek fölheváltak vala a szabályzatok tervének elkészítésére. A Mikó-kollegium e fölhevásnak eleget is tett s helyes tervet terjesztett föl, míg a Kuun-kollegium javaslatában csupán az özvegyek és árvák kegyvének megállapítására szoritkozott, a zilahi pedig egyáltalán nem készített tervezetet. Az Ig.-Tanács a Mikó-kollegium javaslatát, csekély módosítással, elvben jóváhagyta, a másik két collegium előjáróságát pedig, utasította a szerződésben vállalt köteleesség teljesítésére, hogy aztán, a megállapítandó szabályzatok együttesen legyenek a közoktatásügyi miniszter jóváhagyása alá terjeszthetők.

A marosi egyházmegyei gyámintézet bizottságának két határozata, föllebbezés útján, Ig.-Tanácsunk elé kerülvén, az egyik jóváhagyatott, a másikra nézve pedig kiegészítés rendeltetett el.

A csejdi egyházközség lemondás által megüresedett papi állomása, miután a javadalom a törvényes minimumot nem éri el, mindaddig csak beszolgalás útján láttatik el, míg az egyházközség a papi fizetést legalább négyszáz frtra föl nem emeli. Elrendeltetett, ehhez képest, hogy a beszolgalást a kékesi pap végezze, az egyházközség utasítatván a jutalom összege iránti javaslat-tételre, a javadalom levén tőkésítendő.

A pitesti romániai missziói pap két rendbeli alaptalan kérelme, a missziói egyházmegye esperesének fölvilágosításaihoz képest, mint alaptalan, nem volt teljesíthető.

Medgyes Lajos, deési egyik kiérdemült papunk, szolgálattételre alkalmatlanná válván, nyugalomba kérekedett s egyházközsége, tekintve a hű szolga hosszas és érdemes munkálkodását, lakása élvezetében és a törvényes felejavadalomnál jelentékenyen nagyobb nyugdíjban kívánja részesíteni. Igazgató-Tanácsunk, a fölhozott okokat méltányolva, az egyházi képviselőtestület fölterjesztését jóváhagyja és a helyettesítésről jobb javadalmi segéd-lelkész beállítása útján gondoskodik, kinek kinevezése főt. püspök aát illeti.

Az árpástói beszolgaló pap, e javadalom dézma-kárpótlási járulékanak visszatartott összegét kéri utólagosan s az Ig.-Tanács elrendeli az összeg kiadását.

A fogarasi egyházközség a tanító-képezdének adott évjáradékát alapítványi tőkével kívánja megváltani mielőtt, azonban, Ig.-Tanácsunk ez ügyben döntene, fölrendeli azt az egyházközségi határozatot, a melyen ez évi hozzájárulás alapult.

A szelecskei tervbe vett felekezeti iskola, a Kackón föllállítandó áll. iskolára tekintettel, fölsőlegessé válván, az egyházközség az iskola számára nyert építési segély-kölcsönből imaházat kíván építeni. Az ügy nem levén kellőképpen előkészítve, elrendeltetik az imaház tervének és költségvetésének elkészítése.

Az üresen álló körlelkésziségekre kiirt pályázatok lejárván, főt püspök aa. javaslatai alapján, kineveztetnek: Oláh-Ujfaluba Benedek Pál, a fehérvikói körlelkésziségbe ifj. Szász Károly és a kideibe Hadházi Ferenc, azzal az utasítással, hogy állomásukat mielőbb foglalják el.

Egyházkerületünk 1892. évi közgyűlése.

(Vége.)

Ötödik ülés. (Szept. 13. d. e.)

A szokásos előzmények után, a napirend tovább tárgyalása előtt, először is a választások hirdettek ki. E szerint, megválasztottak a házassági törvényszék tagjait: Gyarmathi Miklós, Simó Lajos, dr. Kolosvári Sándor, Dósa Gábor, Csathó János, gróf Bethlen Géza, Nagy Sámuel, Márkus János, dr. Török István, Kerekes József, Bihari Sándor és Geréb Márton. Továbbá, a székelyudvarhelyi kollegium algondnoki állására Gyárfás Endre, a nagy-enyedi egyházközség főgondnoki állására Gáspár János, a marosi egyházmegye algondnoki állására gr. Tholdalagi László. Végül, a marosvásárhelyi kollegium két ürességben lévő tanári állására: Gyulai Demeter Kálmán és Csiki Lajos.

Következett a napirend.

Legelőször Szabó Sámuel szólott hozzá, kívánatosnak tartván mindenek előtt a jövedelmi források helyesebb és világosabb csoportosítását, mert így egyszerre nem lehet mindent tárgyalni. Beszédében hibáztatta a tanárképzésnek Debrecenbe való áttérítését, az alapítványoknak átengedését, aztán a theol. akadémia eddigi házainak megvétele s további kezelése körül folytatott eljárást. Beterjesztette javaslatát, hogy az Ig.-Tanács gondoskodjék a Teleki-ház eladásáról s a pénznek biztosabb kamatoztatásáról.

Makkai Domokos rövid felszólalása után, Berde Sándor, theol. tanár beszélt, a gyűlés engedelmével, mint a theol. fakultás tervezete szellemi részének készítője. Bőven ismertette a javaslatot s kimutatta, hogy a specialkollegiumok, az egyetemi kapcsolat és más előnyök által mennyire felette fog állani az új intézet a meglévőnek, még ha a dr. Kovács Ödön által javaslatba hozott fakultási rangot nem is lehetne megnyerni, hiszen extensive és intensive fejlődöttemb és magasabb fokon álló fog az lenni, nem számítva azt az előnyt, hogy az illető theologusok pályájuk közepén is átláphetnek a tanári pályára minden veszteség nélkül.

Bartha Lajos, esperes fejtette ki ezután, hogy a mi kifogásolni való van a tervezetben, az csupán azon összeg, melyet az özvegy-árvai alaptól fognak elvenni. Csak hogy ettől sem kell tartani, mert ez is később vonatik el, mikorra már tőkeképzés által ez összeg meg lesz teremtve.

Szász Domokos, püspök aa. Szabó Sámuel tájékoztatására tett felvilágosításokat. A jövedelmi források összesítését, mondá, a kérdések természete hozta magával, de ez nem akadályozza meg, hogy azok külön ne tárgyalassanak. A tanárképzései alapítványokkal való eljárást az alapítványok intenciója követelte meg. A mi pedig a Teleki-ház ügyét illeti, jó lett volna, ha előbb utána járt volna s csak azután tette volna meg megjegyzéseit. Nincs itt veszélyeztetve semmi. A kerület által való átvétel nem a kerület beugratása egy előnytelen vásárlásba, hanem, mivel a theológiának két háza van, a szükségtelennek egyszerű átbocsátása.

Szólásra többen feljegyezve nem lévén, miután a szónokok végbeszédeiket megtartották, elnök a kérdést szavazásra bocsátotta, először is biztosítván dr. Kovács

Ödönt, hogy javaslatának oly értelemben való előterjesztése iránt intézkedik: akarja-e a közgyűlés ennek a zsinat elé terjesztését, vagy nem?

Következett a szavazás. Mindenek előtt, elvetetett Dósa Dénes elnapolási indítványa; helyette tulnyomó nagy többséggel elfogadtattott az Ig.-Tanács javaslata, hogy Kolozsvártt theol. fakultás állíttassék. E szavazással érvénye veszett a gr. Bethlen Gábor indítványának, valamint a Szabó Sámuel javaslatának is. Majd a dr. Kovács Ödön javaslata terjesztett elő, mit a közgyűlés elfogadott.

Szavazás után, elnök a gyűlést öt percre felfüggesztette. Majd, a megnyitás után, az Ig.-Tanács azon előterjesztése mutattatott be, hogy ezután a körlelkészek fizetése nem csonkittatik meg tőke-képzés céljából, hanem hiánytalanul szolgáltatattatik ki. Közgyűlés ezt elfogadta, valamint a tervezett brassói körlelkészséget is. Azonban, visszautasította a sz.-udvarhelyi egyház felebezését azon végzés ellen, mely a vallás-tanítói alapot a kollegium birtokában hagyandónak mondotta ki, valamint a n-enyedi Bethlen-kollegium abbeli kérését is, hogy a püspöki fizetés kiszolgáltatása alól mentessék föl.

Jancsó Sándor és Nagy Károly, theol. magántanároknak megadta a venia docendit.

Magáévá tette azon előterjesztéseket, melyeket a kiküldött bizottságok nyujtottak be az Ig.-Tanács ügykezeléséről, közpénztár állásáról, stb.

Itt az ülés végződött.

Hatodik ülés. (Szept. 13. délután.)

A lezajlott viták után, a hatodik ülés tárgyalásaira már nagyon kevesen jelentek meg a gyűlésteremben csak itt-ott mutatkozott egy-egy képviselő, vagy jegyző, de a két előző ülés élénk mozgalma többé meg sem látszott.

A napirend gyorsan is tárgyalattott le, elfogadták a költségvetést, a sérelmi bizottság javaslatát, hogy az ér-szentkirályi hiveknek papjuk mellet beadott kérelme tétessék át a fegyelmi bírósághoz, az Ig.-Tanács évi jelentésének megvizsgálásáról szóló jelentést s miután a tiz percre felfüggesztett ülésen az ezen idő alatt elkészített jegyzőkönyv felolvastattott, hitelesítettett, az 1892. évi kerületi közgyűlésnek vége szakadt a vitákkal, a harcokkal, a gyanúsításokkal együtt. Még Bánffy Dezső báró, elnök köszönte meg a tagok szives érdeklődését; főt. Szász Domokos, püspök aa. pedig örömét fejezte ki, hogy az egek ura megáldotta egyházkerületünket vezető férfakkal s köztük olyanokkal, mint elnök ő nagyméltósága; majd isten áldását kérte egész anyaszentegyházunkra, ennek békességére, hazánkra s ennek virágzása, s ezzel elnök éljenzése mellett, a gyűlés feloszlott.

Különfélék.

== **E számunk utolsó levén** e hónapban, felkérjük olvasóinkat, hogy az ebben megjelent cikkekre, és pedig «Protestáns nő-nevelésünk», «Az évszázó vizsga és tanítói szolgálati bizonyítványok», «Viszhang», és «Emléklül» feliratu dolgozatra szavazatukat október 15-ig beküldeni sziveskedjenek. Közgyűlésünk közleményei kiszorították egyéb cikkeinket; de reméljük, olvasóink a felsoroltakban is fognak jutalomra méltót találni.

== **A jövő vasárnap, október 2-án**, fog fölszenteltetni az ördögkúti körlelkészség központi temploma Ördögkúton. A fölszentelést főtiszt. püspök, **Szász Domokos** aa. fogja végezni, míg az alkalmi beszédet egyházkerületi jegyző, **Szász Gerő** tartja. A mint minket értesítenek, az egész vidék magyarsága mélyen érezve e nagy jelentőségű dolog horderejét, egész bensőséggel vesz részt e szép innepélyen, mely felekezeti jellege mellett, a magyarság szempontjából bír megmérhetetlen fontossággal.

== **Örömmel adunk helyet az alábbi helyreigazító soroknak**, azon biztosítással, hogy a kétségen kívül kellemetlenséget okozott tévedés úgy a magunk, mint tudósítónk részéről abszolúte szándéktalanul történt. A vissza-keresztelést ezennel lelki örömmel foganatosítjuk azon reményben, hogy tán nem adtunk okot Vaszary Kolozsnak egy újabb pásztori levélre. «Nagytisztelétű Szerkesztő Úr! Becses lapja, a «Protestáns Közlöny», 37-dik számában «Lélekemelő ünnepély» kezdetű cikkben a t. tudósító ábrahámfalvi kicsiny egyház-községünk templom-szenteléséről referálván: szerény személynemről is megemlékezik, és pedig tulzó dicsérettel. E mellett, egy kis tévedést is követ el elkeresztel róm. katolikusknak. Az előbbi csak az érdem fölöttébb való elismerése, ha ugyan eddigi pártfogásomat egyház-községem körül, annak lehet nevezni; de, a tévedés szálla szememben, mivel én az ev. ref. egyház kebelében születtem, s annak tagja vagyok, és az akarok lenni. Ha a nagytiszt. szerkesztő úr is jónak látja, egy kis helyre-igazítás formájában «kereszteljen vissza» reformátusnak. Fogadja a Nagytisztelétű Szerkesztő ur hazafüüi üdvözetem nyilvánítását. Ábrahámfalván, 1892. szeptember 20. Balázsi Sándor, birtokos.»

== **A tiszáninneri egyházkerület** folyó hó 18—20-ik napjain Miskolcon tartott közgyűlése kimondotta, «hogy mind a (Debrecenben) tervbe vett bölcsészeti, mind a (Kolozsvártt) tervezett theologiai fakultás felállítását igen messzeeső, sőt felesleges céloknak tekinti akkor, a mikor leendő tanáraink és lelkészeink kellő kiképeztetése, részint az állami tanárképezdek, részint saját hittani intézeteink által, adott viszonyaink között, kellőleg biztosítva van. A másik pedig az, hogy éppen súlyos anyagi helyzetünk nyomása és egyetemes magyar reformált egyházunk tagjainak is általános és már sokképpen való megterhelhetése miatt egész tisztelettel, de határozottan tiltakozunk kell a zsinat előtt az ellen, hogy a tervbe vett intézetek, akár közadózás útján, akár a más rendeltetésű közalap felhasználásával állíttassanak fel.» Örömmel konstatáljuk, hogy a tiszáninneri egyházkerület főtiszt. közgyűlése nem határozta el: hogy feküdjünk le és haljunk meg.

== **Papválasztás.** Gyerőmonostori egyházunkban folyó hó 25-én megtörténvén a papválasztás, a versenytársak között ifj. Péter Károly, n.-enyedi segéd-pap lett a győzedel-

mes. Reméljük, hiszszük, hogy fiatal lelkésztársunk buzgóságot, erőt, lelkesedést visz magával e szép egyházba, és méltóvá teszi magát a néhai nagy hírű Hóry Farkashoz, és egyáltalában derék elődeihez. Istennek áldása kísérje megkezdendő szép pályáján!

== **Bekő Mózes, m.-kapudi ev. ref. nyugalmazott** lelkész, életének 79-ik, papságának 48-ik évében e hó 17-én jobb létre szenderült. Élete a magvető élete volt; hintegette az igazság magvait, munkált, mint Jézus Krisztus jó vitéze; munkált a lelkiekben és testiekben is. Kevésre bízott, de a kevesen hív volt mind haláláig. Népe rendkívül szerette, igen ragaszkodott hozzá, mert bölcs vezért, atyai tanács-adót bírt benne. Meg is siratta az igazi fájdalomnak, a valódi részvétnek forró könnyeivel. A háznál Málnási Károly, sz.-újfalusi, a templomban és sírnál Péter Antal, lőrincrévei lelkészek szolgáltak s vigasztalták a pásztor nélkül maradt nyáját. A néhaiban, d.-szt.-mártoni, pap, Cseresnyés Ödön és fehérdi pap, Kolozsvári Antal apóukat gyászolják. Legyen áldott az igaznak emlékezete! Lőrincrévén, 1892. szeptember 21. Péter Antal, ev. ref. pap.

== **Az orsz. közegességi egyesület pályázatai.** I. 1. Az Országos Közegességi Egyesület a Trefort-alapból a rendelkezésre álló kamatok erejéig (mintegy 700 frt.) több 2—20 aranyra rugó jutalmat oszt ki, azonkívül díszokleveleket ad olyan egyéneknek (férfiaknak és nőknek), kik a mértékletesség, tisztaság, egészséges építkezés, lakás és életmód terjesztése, visszaszokások megszüntetése, egészséges játékok és szórakozások meghonosítása útján, vagy bármí más módon kisebb, vagy nagyobb körben, a családi, vagy közéletben a közegességügy előmozdításában érdemeket szereztek. 2. E pályázat első sorban a lelkészeket, tanítókat és községi előljárókat illeti. 3. A kik a Trefort-díjra szímet tartanak, az egyesület elnökségéhez intézett levélben maguk jelentkezhetnek, kitüntetésén az okokat, melyeknél fogva a díjra számíthatnak. 4. A díjazásra érdemesekeket ajánlhatják továbbá az egyesület elnöksége, titkársága, választmányi tagja, az egyesület bármely tagja, meg az egyházi, iskolai és politikai hatóságok. 5. A pályázó leveleket és irott ajánlatokat 1893-ik évi februárius 15-ig az egyesület elnökségéhez címezve (Budapest, VIII, Eszterházy-u. 5.) kell beküldeni. 6. A díjakat és díszokleveleket, a kiküldött bíráló-bizottság jelentése alapján, a választmányi itéli meg és határozatát az 1893. tisztújító közgyűlés elé terjeszti. II. Az Országos Közegességi Egyesület 1892. június 13-án tartott közgyűlésén a következő pályakérdést tűzte ki: Irja le a pályázó a gyermek-egészségügyi viszonyokat valamely törvényhatóság (város, vagy megye) területén Nevezetesen vázolja statisztikai adatokkal a gyermekhalandóságot, közölje a törvényhatóság intézkedéseit és intézményeit a gyermekhalandóság csökkentésére, valamint ugyanez irányban netán működő társadalmi intézményeket. Törekedjék az intézkedések és intézményeknek hatását a gyermek-egészségügyre megvilágosítani. Végre fejtse ki tanulmányai és megfigyelései alapján a szükséges állami és társadalmi intézkedéseket a gyermek-egészségügy javítására. A tisztán irott és lapszámozott pályamunkát 1893. dec. 31-éig kell a közegességi egyesület titkári hivatalába (Eszterházy-u. 5. sz.) beküldeni. A pályadíjat a választmány jelentése alapján a legközelebbi közgyűlés adja ki A díj száz frt. ezenkívül a szerző, ha a művet az egyesület kiadja, szokásos írói díjat megkapja. A jutalmazott pályamű az egyesület tulajdona.

HIVATALOS RÉSZ.

1936—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett csekefalvi egyház-község énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Évi javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 139 frt. 74 kr. értékű kepe és kanonika porció. A megválasztott kötele, évi javadalma 6%-át s azután az évi járulékot a gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határnap okt. 20. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, u. p. Sz.-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1892. szept. 26. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

844—1892.

KÖRLEVÉL.

Hivatkozva az Igazgató-Tanács 2101—1892. sz. felhívására, felkérem a tiszt. lelkész urakat, és a t. presbiteriumokat, hogy a jövő három évre válasszák meg az egyházkerületi képviselőket, és pedig az alsó kerület, Kérővel kezdődőleg, a fő-

gondnokká választott m. Szacsvey Sándor aa. helyébe mást, a felső kerületnek képviselője, m. Zsombory Lajos úr volt, ki újból megválasztható. A tanítók is válasszának akár magok közül, akár lelkész, akár világit; csak hogy minden egyház folyó év október 30-án ejtse meg a választást, és azt jegyzőkönyv alakban folyó év november 10-ig küldje meg az esperesi hivatalhoz.

Felhivom az érdekelteket, hogy az országos alapba való ez évi tartozást siessenek felgyűjteni, gyűjtetni, és ellennyugta mellett, esztényi pap, t. Pataky Gábor aához beküldeni, felelősség terhe alatt.

A névkönyvi adatokat elvárom a kitűzött idő előtt, hogy én is össze állíthassam.

A reformáció emléke, és moldva-oláhországi misszió perselyeiről ne feledkezzenek meg.

Doboka, 1892. szeptember 25. *Nagy Lajos,*
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**